

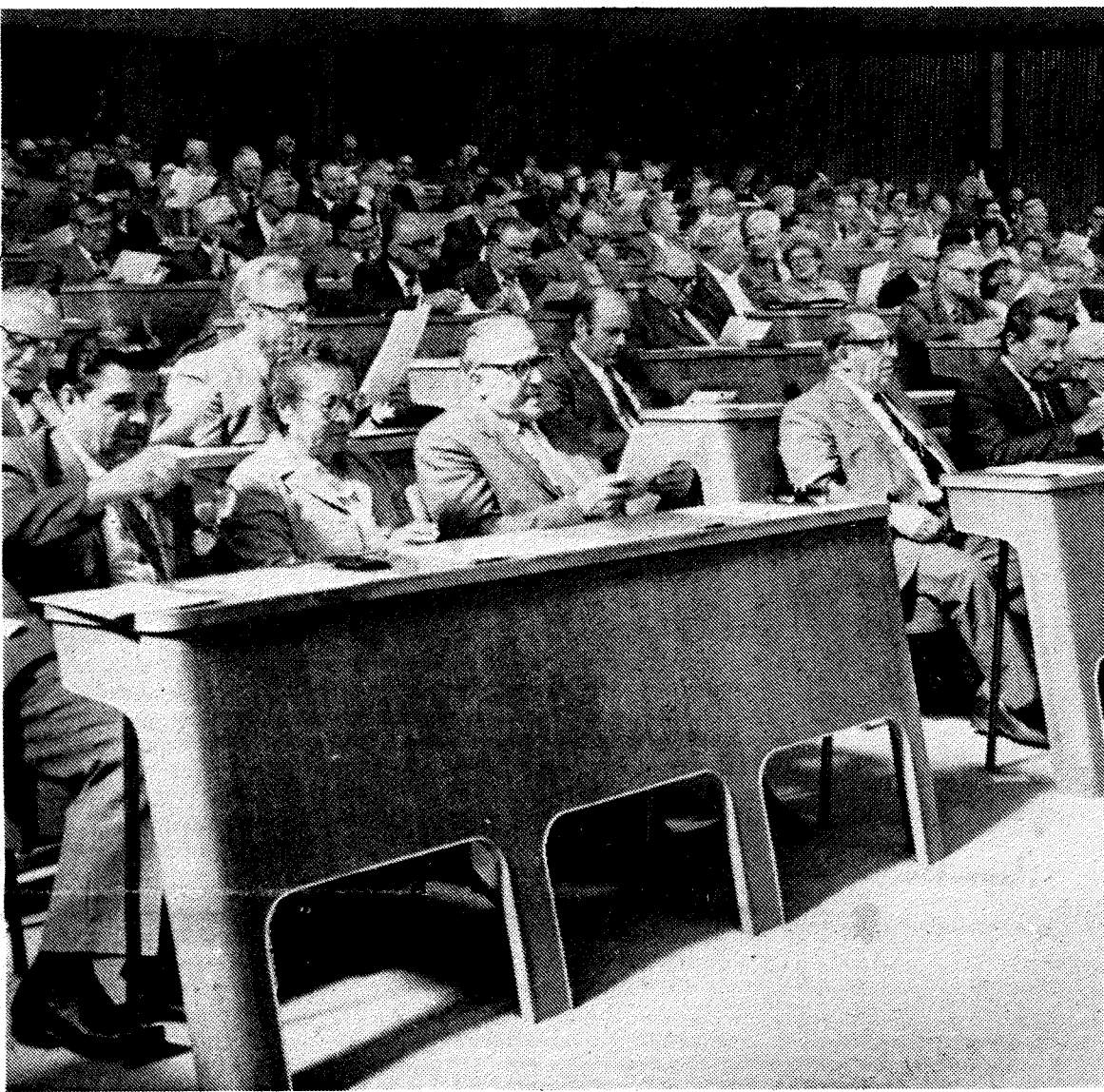
tv-15 naš TOVARIS

Št. 21

27. maja 1982

Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Predsednik slovenske borčevske organizacije je včeraj na šesti skupščini ZZB NOV Slovenije med drugim dejal: »Od zadnje konference so se člani naše organizacije tako kot prej po svojih najboljših močeh vključevali v družbenopolitično aktivnost, v boj za družbenopolitični in ekonomski razvoj, za ekonomsko stabilizacijo, za razvoj delegatskega sistema v družbenopolitičnih in samoupravnih skupnostih, za načela kolektivnega dela in odgovornosti. Tolmačili smo politično stanje in težave in vlivali zaupanje in vero v lastno moč, v prepričanje, da pošten boj za nadaljnji razvoj naše družbe mora imeti uspeh. Borili pa smo se proti malodušju tudi v lastnih vrstah in akcijah, ki so jih započeli naši nasprotniki bodisi zunaj bodisi doma. Pri oceni politične aktivnosti še vedno trdimo, da so člani naše organizacije zelo delavni, zlasti v krajevnih skupnostih. Nikakor ne mislim trditi, da je to merilo, kar bom navedel, vendar je zanimivo, da je bilo v štiriletnem obdobju v RK SZDL podeljenih 90 zlatih znakov OF, in od tega je bilo 65 udeležencev NOV ali dobrih 70 odstotkov. Priznanja aktivnosti ZB so prišla do izraza tudi pri volitvah za delegate in delegacije, pri volitvah v zvezi komunistov, zvezi sindikatov, SIS in drugod. Tako kot doslej tudi v naprej želimo vsem novoizvoljenim, članom naše organizacije, da se brezkompromisno in vztrajno bojujejo za uresničevanje naših načrtov na vseh področjih materialnega in družbenega razvoja.« Ko je tovariš Vipotnik govoril o politični akciji borcev, je poudaril tudi potrebo po dobri informiranosti tako organizacij ZB kot borcev nasploh in s tem v zvezi poudaril potrebo po ustanavljanju svetov v občinah, ki bi združevali, podobno kot svet republik, zaslužne borce in revolucionarje. (Referat tovariša Vipotnika bomo v celoti objavili v prihodnji številki).

Odzivnost na vsa dogajanja v naši družbi

Zveza združenj borcev, organizacija nekdanjih borcev NOV, vojaških invalidov in borcev iz prejšnjih vojn, organizacija torej, ki združuje večino vseh, ki so preživeli mejni čas človeških in narodovih usod, ostaja v naši družbi že sama živa vez, ki tvorno podaja roko minulemu in bodočemu času. V mnogih državah so borci združeni v združenja, ki predvsem pomenijo skupno nastopanje nekdanjih bojevnikov za doseganje nekaterih socialnih pravic. Slovenska in jugoslovanska borčevska organizacija imata že od samega nastanka še drugačen pomen in še številne druge naloge, ki so tudi ustavno opredeljene. Nekdanji borci, ki so ustvarili osnovo našemu svobodnemu družbenemu razvoju, ostajajo še vedno sredi tokov tega razvoja, saj so navsezadnje tudi svojemu vrhovnemu komandantu maršalu Titu to obljubili.

Kakor prinaša splošen razvoj v vsakem obdobju poudarke na posameznih področjih, tako je tudi delovanje slovenske borčevske organizacije v različnih časih poudarjalo tista vprašanja, ki so bila najbolj na površju in ki so se nenazadnje tudi najbolj neposredno nanašala na borce. Tako so bili časi, ko je bilo treba v prvi vrsti reševati številna vprašanja socialne varnosti borcev, ko je bilo treba v skladu z zakonodajo urejati statusna borčevska vprašanja, in tudi časi, ko so borci kot organizacija in kot del skupne fronte organiziranih socialističnih sil mimo svojih ožjih vprašanj nadrobneje obravnavali vprašanja našega družbenoekonomskega razvoja, našega reševanja širših družbenih problemov znotraj republike in federacije ter s svojimi predlogi in delom neposredno prispevali delež k hitrejšemu reševanju skupnih družbenih nalog.

Najbrž lahko brez bojazni pred pretiranjem zapišemo, da je bila prav borčevska organizacija tista, ki je pogosto opozarjala na slabosti v naši družbi, in da so bili prav borci tisti, ki so za posamezne nepravilnosti in napake našli pravo ime.

Obdobje med dvema borčevskima skupščinama opredeljujeja predvsem dve označbi: na področju skrbi za socialno in zdravstveno varnost borcev in vojaških invalidov pospešeni koraki k podružbljanju, na področju frontnega delovanja pa poglobljena aktivnost za gospodarsko stabilizacijo, za utrjevanje delegatskega sistema, za dejansko uresničevanje načel bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti ter v mednarodnih odnosih nenehen boj za mir, razoroževanje ter širjenje idej neuvrščenosti.

S svojimi rokami so si priborili svobodo, svoja življenja so nosili za to svobodo naproday in s svojim garaškim delom so prispevali k skupnemu razvoju v svobodi. Borcem torej ni in ne more biti vseeno, kam in v katere smeri gre naš nadaljnji razvoj, in so še posebej občutljivi, če zaznajo, da se teh vrednot premalo zavedamo. Zato so si zelo prizadevali, da bi tradicije narodnoosvobodilnega boja pretočili v mlade generacije, ne kot prijazen spomin na velika dejanja očetov, ampak kot živo in v vsakem trenutku sedanjega življenja koristno in uporabno učno uro zgodovine.

Bojana Žokalj-Jesih

Na šesti volilni skupščini ZZB NOV Slovenije so za naslednje dveletno mandatno obdobje izvolili: za predsednika Janeza Vipotnika, za podpredsednika Staneta Reparja in za sekretarja Marjana Lenarčiča. Izvolili so tudi delegate za udeležbo na 9. jugoslovanskem borčevskem kongresu, deset delegatov za člane zveznega odbora ZZB NOV, enega za nadzorni odbor na zvezni ravni, stopetčlanski republiški odbor in njegovo predsedstvo ter nadzorni odbor ZZB NOV Slovenije.

Štafeta mladosti '82

Beograd, 25. maja 1982. Tradicionalno prizorišče na stadionu JLA. Prekipevajoče veselje na zeleni površini označuje nestrpno pričakovanje zadnjih korakov štafete mladosti do slavnostne tribune, potem ko je v šestinsedestih dneh prehodila več kot devet tisoč kilometrov po naši domovini. Zbrana je v malem vsa Jugoslavija. Predstavlja jo več kot 7500 mladih, med njimi pa predstavniki družbenopolitičnega življenja iz vseh republik in pokrajin.

Fanfare naznačijo začetek sklepne slovesnosti. Čez stadion, nad katerim lebdi Titova podoba, zadoni »Druže Tito, mi ti se kunemo...« Že sam naslov prireditve »S Titom v nas« je dovolj prepričljiv. Potrdijo pa ga še plesni gibi cicibanov, pionirjev, mladincev in predstavnikov JLA, ki s svojimi telesi in sožitjem barv naše zastave oblikujejo simbole naše resničnosti: domovino, sonce, Igman, Kozaro, Zelenogor, nepretrganost revolucije, vodnjak, ki utripa v skupnem ritmu življenja, našo moč in pripravljenost. Iz veličastne podobe cvetov naše mladosti se zlušči podoba našega Cirila Zaplotnika, ki izroči štafetno palico predsedniku ZSMJ Bogiću Bogičeviću. »Vemo, kaj hočemo in kam gremo. Bili smo, smo in ostajamo Tito! Besede moramo potrditi z dejanji,« je prepričljivo povedal Bogić.

Potem ko je vse zbrane pozdravil še predsednik predsedstva SFRJ Petar Stambolić, je nebo nad stadionom zažarelo v mavrici tradicionalnega ognjmeta, praznovanje pa se je zavleklo dolgo v noč.

Živa Drole

Dež ni mogel pregnati številnih obiskovalcev

Ob 40. obletnici ustanovitve našega vojnega letalstva in protizračne obrambe so bile po vsej naši domovini številne prireditve. Na njih smo se spomnili prvih partizanskih pilotov Franja Kluza in Rudija Čajavca, predvsem pa tovariša Tita, ki je sam budno skrbel za razvoj tega rodu naše armade.

Osrednja prireditev ob tem pomembnem jubileju je bila v Sloveniji na mednarodnem letališču Brnik. Od petka, 21. maja, pa do nedelje, 23. maja, si je razstavo športnega in vojnega letalstva ter protizračne obrambe ogledalo več deset tisoč delovnih ljudi, mladine, pionirjev, predstavnikov družbenopolitičnega življenja naše republike in predstavnikov ljubljanskega armadnega območja. Prav tako pa je bila na Brniku razstava del mladine na temo letalstva.

Največ pozornosti pa je bil deležen nedeljski letalski miting, ki pa ga je na žalost motil dež. Blizu 40 tisoč obiskovalcev je občudovalo pilote akrobate, ki so s svojimi stroji izvajali točke, med katerimi je gledalcem zastajal dih. Največ pozornosti pa so pritegnila naša sodobna vojaška letala Orel in G-4. V programu so nastopili tudi vojaški helikopterji in helikopterji republiškega sekretariata za notraje zadeve.

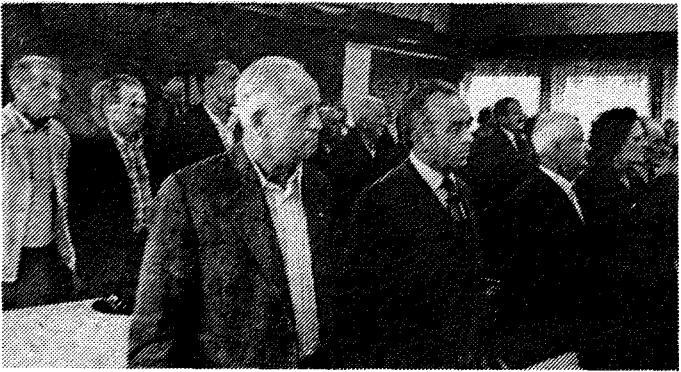
Bojan Kuntarič

Med številnimi gosti, ki so si ogledali razstavo, je bil tudi doktor Marjan Breclj. Med ogledom razstavljenih predmetov ga je spremljal poveljnik ljubljanskega armadnega območja generalpodpolkovnik Branko Jerkič, ki je tudi odprl razstavi na Brniku. Foto: Marjan Zaplatil

Ocenili so dosedanje delo

V petek, 21. maja, je bil v Domu JLA v Kranju zbor borcev gorenjskega vojnega področja, komand mest in partizanskih straž.

Na tem delovnem srečanju borcev so ocenili dosedanje delo, razrešili dosednji odbor in izvolili novega, sprejeli plan dela za prihodnje obdobje, predvsem pa se dogovorili o izdaji monografije enot gorenjskega vojnega področja. Ob koncu zbora borcev je predsednik domaćinskega odbora gorenjskega vojnega področja Janko Urbanc podelil plakete in brošure »Porezen 35«.

Poleg obsežnega plana dela za naslednja leta je vsekakor pomembna tudi gradnja vojaškega muzeja, ki bi bil edinstven v Jugoslaviji – na višini 1622 metrov.

Jože Čurin

Razvili so bataljonski prapor

Dolenjske Toplice, minulo soboto dopoldne. Krajani, mladina in preživeli borci te dni praznujejo svoj krajevni praznik, ki je povezan z dogodki iz NOB na tem območju. Pred 40 leti je bil tu ustanovljen V. slovenski oziroma I. dolenjski partizanski bataljon.

Drugega zbora borcev V. slovenskega oziroma I. dolenjskega partizanskega bataljona so se udeležili številni preživeli borci bataljona, predstavniki družbenopolitičnih organizacij, med njimi predsednik predsedstva Viktor Avbelj, Stane Potočar, Niko Šilih, krajani in mladina Dolenjskih Toplic in sosednjih krajevnih skupnosti. Vse prisotne je pozdravil v imenu skupščine krajevnih skupnosti Dolenjske Toplice Franc Kump, slavnostni govornik pa je bil predsednik odbora skupnosti borcev V. slovenskega partizanskega bataljona in komandir I. čete I. dolenjskega bataljona Dušan Švara-Dule.

Ob tej priložnosti so na slovesnosti razvili bataljonski prapor, predsednik odbora I. bataljona brigade VDV pa je krajevni skupnosti Dolenjske Toplice podelil zlato plaketo za predvojno in povojno sodelovanje. V kulturnem sporedu so sodelovali moški pevski zbor domačega kulturno-prosvetnega društva in učenci osnovne šole.

J. Č.

Rastejo nove generacije

Z raportom komandanta 1. slovenske mladinske partizanske pohodne brigade »Franca Rozmana-Staneta« Janka Brčona generalu Francu Sotlarju-Pavijanu se je v soboto (22. maja) začela na Tujem grmu pri Jančah nad Ljubljano proslava 40. obletnice znamenite bitke 1. slovenske partizanske brigade – II. grupe odredov. Slovesnosti sta se razen udeležencev te bitke in številnih prebivalcev občin Litija, Grosuplje in Ljubljana-Moste-Polje, ki so podelile domilec tej partizanski enoti, udeležila tudi Viktor Avbelj-Rudi in dr. Marijan Breclj. Po pozdravnem govoru generala Sotlarja je imel slavnostno besedo predsednik skupščine občine Ljubljana Moste-Polje Niko Lukež. Orisa! je pomembnost bitke na Jančah in poudaril pomen negovanja revolucionarnih tradicij in izročil NOB ter spregovoril tudi o današnjem trenutku. Med drugim je poudaril:

»Stabilizacijska prizadevanja ne pomenijo samo odločnejših in učinkovitejših gospodarskih ukrepov, temveč hkrati hitrejši nadaljnji razvoj socialističnih samoupravnih odnosov. Zato pa se moramo boriti z vsem žarom, močjo in sposobnostjo kot v NOB. Kot so bili v NOB, v janški bitki, vedno v ospredju v najtežjih in najbolj zahtev-

Delegacija odbora borcev II. grupe odredov polaga venec k spomeniku padlim soborcem na Tujem grmu pri Jančah nad Ljubljano.

nih nalogah mladi, morajo biti tudi danes. Rastejo nove generacije, ki veliko vedo, nič manj niso pogumne in ustvarjalne, vse več jih je in jih mora biti v prvi vrsti revolucije, ki se nadaljuje. Vedno rastejo nove in nove generacije, ki varujejo in razvijajo pridobitve in vrednote revolucije: pogum, tovarištvo, odločnost, vzajemnost in solidarnost. In ne smemo pozabiti, da se bratstvo, enotnost in enakopravnost jugoslovanskih narodov in narodnosti krepi in razvija edino na novih socialističnih samoupravnih odnosih. Prepričan sem, da bomo kot vedno doslej tudi borci in aktivisti NOB, borci slavne II. grupe odredov stali v prvih vrstah boja za resnično oblast delavcev in kmetov, delovnih ljudi in občanov.« Govoru je sledil kulturni program, ob koncu pa so poslali pozdravno pismo predsedstvu SFRJ. Na tovariškem srečanju, na katerega je prišel s slovesnosti na Ljubelju Ivan Maček-Matija, so se udeleženci razšli z besedami: Na svidenje 6. junija na Muljavi. Tam bo namreč osrednja proslava II. grupe odredov ob 40-letnici tamkajšnje bitke.

Tekst in foto: Staš

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

Druga grupa odredov je bila ustanovljena konec aprila 1942, čeprav je pred tem že delovala kot prva operativna slovenska partizanska enota – z vsemi značilnostmi udarne partizanske brigade. Po času nastanka je bila to tretja partizanska enota te vrste v Jugoslaviji, pred njo sta bili ustanovljeni le še 1. in 2. proletarska brigada, ki so ju, kot je znano, ustanovili v Rudu in Čajniču. V času, ko praznujemo 40-letnico prvih slovenskih narodnoosvobodilnih udarnih brigad in odredov NOV in POS, je prav, da posvetimo nekaj več radijskega »prostora« tudi ustanovitvi in delovanju II. grupe odredov. Tako bodo v oddaji Še pomnite, tovariši, ki bo na sporedu v nedeljo 30. maja ob 9. uri na prvem programu, za poslušalce ljubljanskega radia obujali spomine borci te 1. slovenske brigade: Ivan Ferlež-Milan, Metod Jurčič, Marjanca Kogoj, Franc Poglajen-Kranjc, Janko Sekirnik-Simon, Franc Sever-Franta in Ludvik Zupanc-Ivo.

KOLENDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

27. maj 1943: Glavni štab NOV in POS je izdal ukaz vsem enotam, da začno ofenzivo proti okupatorju v Sloveniji, da bi razbremenile glavno operativno skupino NOVJ v boju na Sutjeski.

28. maj 1944: 19. brigada Srečka Kosove-la 30. divizije NOVJ je zavzela postojanko italijanskih fašistov na Stanjelu.

30. maj 1942: Po skoraj treh mesecih stalnih bojov so se partizanski odredi Črne gore, Sandžaka, Boke Kotorske in Hercegovine umaknili iz teh pokrajin na ozemlje med Durmitorjem, Fočo in Gackim.

31. maj 1942: Iz vojaških zaporov v Ljubljani so odpeljali v taborišče Gonars 260 zapornikov.

1. junij 1924: Na Jesenicah so delavci organizirali protestno zborovanje proti orjunaštem, ki so nameravali zažgati Delavski dom.

1. junij 1944: V Sovjetski zvezi so jugoslovanski rodoljubi ustanovili 1. jugoslovansko brigado.

1. junij 1944: Od 1. do 4. junija je 26. divizija NOV skupaj z mornariškimi in zavezniškimi enotami izvedla z Visa desantno diverzantsko akcijo ter se izkrcala na Braču.

2. junij 1955: V Beogradu je bila podpisana deklaracija jugoslovanske in sovjetske vlade, pri čemer so se normalizirali odnosi med Jugoslavijo ter SZ in vzhodnoevropskimi državami, skaljeni z izključitvijo Jugoslavije iz kominforma leta 1948.

4. junij 1927: Na Kongresnem trgu v Ljubljani je bil zlet delavcev, ki so ga organizirali socialisti in reformistični sindikati.

4. junij 1943: Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je ukazalo vsem štirim brigadam (Cankarjevi, Serčerjevi, Tomšičevi in Gubečevi) prekoračiti italijansko-nemško mejo.

5. junij 1942: Iz sandžaskih partizanov je bila formirana 3. proletarska brigada.

Dve Ameriki

Že od časov ameriškega politika Monroea, tvorca znane Monroejeve doktrine (leta 1823) o skupni obrambi ameriške celine proti kateremukoli morebitnemu kolonizatorju, ki bi skušal priti iz Evrope, štejejo ameriški strategji celotno območje zahodne poloble, z drugimi besedami, celotno Latinsko Ameriko, za svoje zaprto lovišče. Tod čez ni tekla nikakršna razdelitev, podobna tisti v Jalti, marveč je vse od izгона španskih zavojevalcev vse območje postalo – razen nekaj prav majhnih točk, ki so bile ali so še v lasti zlasti angleških kolonizatorjev – nedvomno vplivno območje. In ameriška politika je ves čas tudi postopala v tem duhu, četudi se je po drugi svetovni vojni tudi tu začelo marsikaj krhati pod protiskom svobodoljubnih sil posameznih dežel – vzemimo samo Kubo ali v novjšem času Nikaragvo pa Salvador. No, to so le izjeme, ki naj bi pravzaprav potrjevale pravilo. To pravilo pa so ameriški strategji nemilosrdno uresničili, denimo, 1954. leta, ko je obstajala nevarnost, da se bo Gvatemala iztrgala iz podrejenosti – gospodarske in politične – Združenim državam Amerike. Takrat so uporabili že nešteto krat preizkušeno metodo, odkrito, pred očmi vsega sveta so z vsemi sredstvi podprli konservativne sile in njihov odpor proti napredni vladi ter tako zadušili osvobodilna hotenja. Podobna zgodovina se pojavlja ta čas v Salvadorju.

Potem pa je nastopil povsem nov pojav, ki je že do zdaj spremenil mnogotere stvari in odnose v Latinski Ameriki. Argentinska vlada je sklenila s silo odvzeti Veliki Britaniji Falklandsko otočje, ki si ga je le-ta pred dobrim stoletjem prav tako z uporabo sile prisvojila. Kaj hitro so sovražnosti med državama prikipeli do take točke, ko je že kazalo,

da utegne oboroženi spopad, se pravi vojna, postati kruta stvarnost ob najbolj južnih vratih med Atlantskim in Tihim oceanom. Združene države so se znašle v precepu kot morda le malokdaj: izbirati so morale med evropsko zaveznicco Veliko Britanijo in Argentino, kar pomeni med zahodno Evropo in Latinsko Ameriko. Po nekaj brezupnih poskusih ameriškega zunanega ministra, da bi s pogajanjem rešili spor, se je ameriška vlada odločila stopiti na angleško stran, videč v tem večji interes za ameriške globalne koristi. Ameriške globalne koristi pa se merijo v odnosih Združenih držav z drugo veliko silo, Sovjetsko zvezo, oziroma v tekmi z njo za nadoblast v svetu. Vse drugo, pa tudi interesi Latinske Amerike, je bilo in je podrejeno temu globalnemu cilju. V Washingtonu so bili prepričani, da so vezi, ki jih spajajo z Latinsko Ameriko v obliki sporazuma o medsebojni pomoči iz leta 1947, tako trdne, da bodo prenesle vse preizkušnje. Vse kaže, da sedanjih preizkušenj te vezi niso prenesle. Verjetno si v Washingtonu niso niti v sanjah zamišljali, da bi lahko spor Argentine z Veliko Britanijo zavoljo otočja s 1800 prebivalci tako močno in na mah združil vso Latinsko Ameriko, od Kube do Venezuele, proti Veliki Britaniji. In ker so Združene države odkrito stopile na britansko stran, tudi proti Združenim državam. Ko da so na mah izginila vsa obstoječa nasprotja, politične in druge narave, ki so na primer leta in leta ločevala denimo Kubo in Argentino, je zdaj tudi Kuba odločno na strani Argentine. Britanski poskus s silo zavzeti Falklandsko otočje ocenjujejo kot očiten naklep ene izmed evropskih kolonialnih sil, združene z ameriškim imperializmom, da so polasti dela ar-

gentinskega ozemlja, se pravi ozemlja ene izmed latinskoameriških držav.

V očeh večine latinskoameriških držav so Združene države s tem, ko so prestopile v sedanjem sporu na britansko stran, izdale in grobo prekršile duha in bistvo Monroejeve doktrine, ki jamči skupno obrambo celotne Amerike proti kateremukoli kolonizatorju, ki bi prišel iz Evrope.

Kaže, da je odpor Latinske Amerike proti tujim vsiljenjem na njihovem ozemlju močnejši od vseh protislovij, ki sicer razbijajo odnose med latinskoameriški državami in tudi odnose znotraj posameznih držav, ki so že dolgo časa v znamenju hudih družbenih in političnih trenj. Spor z Veliko Britanijo ko da je v hipu odpihal vsa notranja protislovja in spore. Vendar, kaj pa potem, ko ne bo več zunanjeje dejavnika, ko se bo spor med Argentino končal tako ali drugače? Ali ne bodo s še večjo silo planila na dan zdaj zatajevana protislovja. Utegne se zgoditi, da se bo spor Argentine z eno izmed držav zunaj latinskoameriškega območja prelevil v podobne spore za razne kose ozemlja med vrsto latinskoameriških držav, Čilom in Argentino, Columbij in Venezuelo, Perujem in Ekvadorjem in podobno.

Najbolj nevarna posledica takih sporov, predvsem pa sedanjega, bi bila vsekakor ta, da bi Falklandski otoki postali povod za vojno širših razmer. Posledic ne bi čutila samo Latinska Amerika, marveč ves svet.

Drago Košmrlj

naš komentar

Odgovor na odprto pismo vodstvu RTV Ljubljana

(objavljenem v TV-15 v maju 1982)

V zvezi z javno zabavno oddajo »Koncert iz naših krajev«, ki je bila posneta v Dobrniču, na radiu pa objavljena v »Nedeljski matineji« 4. 4. 1982, smo prejeli najprej pismo tovarišice Pavle Rovana iz Laškega, Debro 52 b. Nekatere kritične pripombe v zvezi z omenjeno oddajo so bile upravičene, nekatere pa je oprla tudi na netočne podatke (da je oddaja financirana od združenega dela, krajevnih skupnosti, SZDL, da se imenuje »Radio v gosteh«, da je njen namen predstaviti kraj poslušalcem širom domovine itd.) in na ponesrečen telefonski pogovor z do sedaj neugotovljeno osebo iz RTV hiše. Tovarišici Pavli Rovani je v oddaji »Pogovor s poslušalci« 24. aprila dal zeleno pojasnilo odgovorni urednik kulturno-zabavnega programa Vili Vodopivec.

Odprto pismo vodstvu RTV Ljubljana, ki ga je podpisalo devet, zavoljo svojih vlog v NOB in v povojnem razvoju družbe eminentnih poslušalcev (med njimi tudi tovarišica Pavla Rovana), prinaša isto kritiko v mirnejši in jasnejši obliki. Pismo očita ustvarjalcem zabavne oddaje, da so prezrli povezanost Dobrnič s časom in herojskimi dosežki narodnoosvobodilne borbe. Pismo, ki ima tudi nekaj zelo ostrih vprašanj, zaključuje želja po pojasnilu.

Osnovna misel pri delu v Kulturno-zabavnem programu Radia Ljubljana je ta, da je kljub svoji specifičnosti sestavni del naših skupnih programskih prizadevanj, kar seveda vključuje tudi negovanje spominov na narodnoosvobodilno borbo. Zabavni program tudi ne more biti zabaven v nekem praznem, norčavem smislu te besede, ampak je šaljiv, optimističen in tudi kritičen spremljevalec našega vsakdanjega življenja, naših uspehov, napak in težav. Tisto, kar ga loči od drugih programskih oddelkov, ni vsebina, ampak je samo oblika, ki mora biti šaljiva ali satirična.

V okviru Kulturno-zabavnega programa prednjačijo javne razvedrilne prireditve, ki jih Radio Ljubljana poklanja posameznim krajem, predvsem manjšim, odročnejšim, dostikrat takim, kjer smo edini nosilci kulturno-zabavnih prireditev, ali pa neposrednim proizvajalcem v delovnih organizacijah. Skupina oddaj, v katero sodi tudi »Koncert iz naših krajev«, se začneja z zabavo in vzgojo najmlajših, s katerimi pripravljamo oddajo »Veseli tobogan«, nadaljuje s četrt stoletja dolgo serijo oddaj »Spoznajmo svet in domovino«, ki jo delamo v sodelovanju z ZSM Slovenije, z ljubiteljsko oddajo »Kar znaš, to veljaš«, oddajo, s katero hodimo v tovarne in se imenuje »Obisk«, in oddaje za starejše občane »Prizma optimizma«, ki jo pripravljamo v sodelovanju z občinskimi konferencami SZDL, društvi upokojencev in zvezo borcev. Pri taki zasnovi je razumljivo, da je vsaka oddaja množičen nastop poslušalcev in da se v njih mora zrcaliti sodelovanje velike skupine ljudi in slika našega delovnega vsakdana. Tako se v oddaji »Veseli tobogan« vključujemo v prizadevanja vodstev šol in pionirske organizacije, v oddajah »Spoznajmo svet in domovino« imamo tematiko naše sedanjosti in preteklosti kot vodilno misel že od začetka oddaj, z oddajami »Obisk« nastopamo na improviziranih

odrih v delovnih dvoranah, skladiščih in drugod, v oddajah »Prizma optimizma« pa smo obudili ali pa sploh prvič predstavili že marsikatero pripoved iz časov NOB.

Programska zasnova nedeljskega dopoldneva na I. radijskem programu vsebuje več tradicionalnih in že vrsto let uveljavljenih oddaj. V zaporedju od 7.30 dalje se vrstijo: »Zdravo, tovariši vojaki«, radijska igra za otroke, »Se pomnite, tovariši«, posnetek javne razvedrilne oddaje in zatem pred poldnevom glasbene čestitke naših poslušalcev. Področje izročila NOB je ob nedeljah najmočnejše zajeto v oddaji za pripadnike JLA, zlasti pa še v oddaji »Se pomnite, tovariši«. Tej priljubljeni oddaji časovno in pod enotnim naslovom »Nedeljska matineja« sledijo posnetki štirih že naštetih mesečnih javnih oddaj našega kulturno-zabavnega uredništva: »Prizma optimizma«, »Koncerta iz naših krajev«, »Kar znaš, to veljaš« in »Obiska«. Razumljivo je, da v teh oddajah glede na njihov karakter ne more biti težišče na vsebinah, ki jih zasleduje recimo oddaje »Se pomnite, tovariši«. Ker je v danem primeru beseda o »Koncertu iz naših krajev«, naj povemo, da je osnovni poudarek v nastopih ansamblov narodno-zabavne glasbe, ki jih popestrijo priložnostni pogovori z domačini o krajevnih problematiki in zanimivostih. V številnih oddajah je bilo seveda (odvisno od vloge kraja in dostopnosti primernih sogovornikov) povedanega tudi dosti o NOB.

Zavedamo se poslanstva, ki ga ima radio v odnosu na našo sedanjost in zgodovino, vemo pa tudi, da moramo imeti pri razvedrilnih programih največ dobrega okusa in tenkočutnosti, ko gre za obravnavanje naše preteklosti v okviru lahkotnih, razvedrilnih ali satiričnih vsebin. Le s posebnim posluhom in za tip oddaje posebno primernimi gosti – pripovedovalci se da vključiti spomine na NOB v zabaven, glasbeno-govorni program. Kadarkoli uspemo dobiti takšnega gosta – sobesednika ali vsebino, to tudi delamo. Dostikrat pa je težko: čas boja za svobodo je v mnogih udeležencih pa tudi v javnosti zapisan s mislimi resnejše narave, ki bi potisnjene (ali vključene) v zabavni del radijskega programa lahko pri delu kritično razpoloženih poslušalcev kaj hitro sprožile doživljanje potez uredništva v smer, ki bi bila za nas še bolj neljuba: enačili bi humorno naravnost s podcenjevanjem vsebine.

Kritična pripomba v zvezi z oddajo v Dobrniču pa je v osnovi utemeljena in jo sprejemamo. Ne glede na dejstvo, da smo v minulem obdobju v naših programih dogajanjem v Dobrniču posvečali primerno pozornost (nedolgo tega posebno arhivirano oddajo »Se pomnite, tovariši«, posvečeno prvemu kongresu SPZZ Slovenije), bi v pogovorno oznako kraja v omenjeni oddaji lahko in bi bili skorajda dolžni vložiti več napora, da se v predstavitev (vsaj informativno) vključijo tudi snovi NOB. Menimo, da se je pripravljalcem oddaje s tega vidika in ne glede na razvedrilni glasbeni namen in vso težo tehničnih in organizacijskih priprav glasbenega nastopa ansamblov tokrat pripetil spregled tehtnih zgodovinskih podatkov. V nobenem primeru pa ni moč tega dejstva posplošiti v domnevo o zapostavljanju

nju obdobja NOB v oddajah kulturno-zabavnega programa Radia Ljubljana ali v radijskih programih nasploh. Kakor smo namreč razumeli iskrene motive in prizadevanja podpisnikov odprtega pisma, tako bi jih želeli hkrati z opravičilom spomniti, da tudi sami v uredništvu ne moremo pristati na tako priostreno negativno karakterizacijo, ki je po vsej verjetnosti plod prehitrega sklepanja od posamičnega k splošnemu. Prepričani smo, da s celoto naših sporedov po najboljših močeh odsevamo odnos do NOB, kot nam ga nalagata vloga RTV v družbi in zavest vsakega izmed odgovornih programskih ustvarjalcev o neizbrisnem pomenu socialistične revolucije v zgodovini slovenskega naroda in v njegovem sodobnem življenju ter razvoju. Opustitev v Dobrniču bomo uvrstili med nehotene spodrslejaje, iz katerih se oblikujeta doslednejši odnos in skrajna vsebinska pozornost v pripravi tistih naših oddaj, ki so vezane na javne obiske terena.

Za uredniški kolegij
Radia Ljubljana
B. LAVRIČ,
glavni urednik

Napaka v podatkih

Odmev na Koledar pomembnih dogodkov, 13. št. TV-15

V vašem listu z dne 1. aprila 1982 v rubriki »Koledar pomembnejših dogodkov« piše, da so »2. aprila 1944 minerji 9. korpusa minirali kinodvorano na Opčinah pri Trstu. V eksploziji je bilo ubitih osemdeset Nemcev, približno stoptdeset pa ranjenih. Kot povračilo za to akcijo so Nemci ustrelili trinsemdeset Slovencev«.

Podatki niso točni. V eksploziji je bilo ubitih sedem Nemcev. Za ranjence nimamo preverjenih podatkov. Nemci so 3. aprila ustrelili 71 talcev, eden je ostal živ. Talci niso bili samo Slovenci, bili so tudi Hrvati, Italijani in drugi. Preživeli talec je Bosanec.

V resnici je Partizanski dnevnik 24. aprila 1944 objavil napačne podatke (80 Nemcev ubitih, 73 talcev ustreljenih). Pri tem pa moramo upoštevati takratne razmere, ko zvez za preverjanje podatkov ni bilo lahko niti vzpostavljati niti obdržati. Je pa tudi mogoče, da se je včasih pri pisanju o uspehih stvari nekoliko olepšalo, saj je moral tudi tisk z vsemi sredstvi podpirati vojaški napori in ni mogel ostati nepristranski opazovalec.

V zvezi z dogodkom naj dodamo, da se je šele med zbiranjem gradiva za proces o Rižarni izvedelo, da so trupla ustreljenih talcev na Opčinah sežgali v Rižarni ter tako preizkusili krematorijsko peč. Tedanji poveljnik Rižarne Josef Oberhauser, ki je še živ in zaposlen v neki pivovarni v Münchnu, je izjavil, da so ob neki priložnosti sežgali v Rižarni trupla partizanov, ki so bili ustreljeni na Opčinah. Esesovski stražnik v Rižarni Karl Dubois je dejal, da se spominja, kako so v krematorijski peči, ki jo je uredil specialist Erwin Lambert, sežgali od 70 do 80 trupel partizanov, ki so jih člani SD ustrelili na Opčinah.

MILAN PAHOR
načelnik odseka za zgodovino
Trst

Kdo so tisti, ki z molkom dajejo potuho?

Kljub temu da so nešteti borci in aktivisti NOB v TV-15 pisali in zahtevali, naj odgovorni družbenopolitični organi dajo javnosti odgovor, kdo so tisti, ki so krivi za finančni in politični škandal snemanja nadaljevanke »Dražgoška bitka« (v TV-15 št. 1 je zahteval odgovor tudi domicilni odbor Cankarjevega bataljona, Slavko Smrdelj v št. 4, Srečko Šorli v št. 5, Dušan Vradič v št. 10...), nisem v našem listu še do danes opazil odgovora.

Potemtakem ni prav nič čudnega, če zadnje čase iz marsikaterih ust starih borcev in aktivistov NOB in drugih slišimo pikre, a žal večkrat upravičene očitke na račun naših višjih družbenopolitičnih organov, češ ko bi bili krivci za ta nezaslišani škandal snemanja »Dražgoške bitke« navadni delavci ali kmetje, bi bili že v naši javnosti razkrinkani, morda pa celo za zapahi. Ker pa so krivci verjetno »večje ribe«, o tem odgovorni organi molčijo in prezrejo vse upravičene zahteve naših bralcev.

Naše preproste in poštene stare borce in aktiviste, ki so se bojevali, krvaveli, trpeli v zaporih in taboriščih za bolj pravičen in pošten družbeni red, kot je bil pred vojno, taki in podobni škandali, kot je snemanje Dražgoške bitke, bolijo in jim ni vseeno, kaj se danes dogaja v naši družbeni skupnosti. Prav zato upravičeno zahtevajo odgovor in strogo kaznovanje krivcev, povračilo zapravljenih težkih milijonov za škandal, ki ni negativno odjeknil samo pri nas, temveč tudi v zamejstvu in ki nam je naredil nepopravljivo politično škodo.

Prav zato so neupravičeni molk, potuha, prevelika toleranca in popustljivost naših odgovornih, od krajevnih skupnosti, občinskih, republiških, pa vse do zveznih družbenopolitičnih organov, krivi, da se taki in podobni gospodarski, finančni in politični škandali iz leta v leto bolj, skoraj nekaznovano na žalost, bohotijo in množijo v naši širši družbeni skupnosti. Postopoma blede doma in v svetu ugled in pravi lik povojne socialistične Jugoslavije.

Morda sem preostro in preveč odkrito napisal te moje vrstice in samega sebe razgalil? Napisal sem jih kot star aktivist na terenu in v ilegali v NOB in kot povojni družbenopolitični delavec, kot soustanovitelj prvega odbora OF spomladi 1942 in partijske celice jeseni 1942 v našem kraju. Zato me vsi taki in podobni škandali in drugi negativni pojavi v naši družbi, ki so se začeli dogajati še zlasti zadnja leta, resnično bolijo. Ne meni in ne 100 in 100 tisoč borcem ter ostalim ni nepomembno, kakšen bo naš jutrišnji dan.

Zato naj družbenopolitični organi, ki so dolžni dati odgovor, odkrito in poimensko odgovorijo javnosti. Krivci naj vrnejo zapravljen milijone, snemanje »Dražgoške bitke« pa naj se čimprej nadaljuje ob sodelovanju preživelih borcev dražgoške bitke. Tako naj film vsaj delno popravi moralno in politično škodo.

IVAN KURINČIČ
Idrsko

Izhodišča za korenit zasuk

V gospodarski politiki so potrebne korenite spremembe in izhodišča dolgoročne gospodarske stabilizacije to tudi nedvoumno poudarjajo. Z urejanjem nekaterih pglavitnih vprašanj smo vse predolgo odlašali, zato smo zašli v hude skripce.

V komisiji zveznih svetov za izdelavo programa gospodarske stabilizacije zato menijo, da je z delom nemudoma treba začeti. Izhodišča naj bi rabila kot podlaga za usklajeno usmerjanje gospodarskega razvoja ne samo v federaciji, marveč tudi v republikah, občinah in v organizacijah združenega dela. Rabila naj bi kot podlaga pri spreminjanju srednjeročnih razvojnih načrtov.

V njih je jasno rečeno, da morajo o dohodku odločati delavci v temeljnih organizacijah in da je to odločilno vprašanje razvoja samoupravne Jugoslavije. V preteklosti smo na to večkrat pozabljali. V organizacijah združenega dela morajo odločati tudi o politiki cen. Če ne sami, pa skupaj z drugimi organizacijami združenega dela. To se še do nedavnega številnih sploh ni zdelo izvedljivo. Zdaj v izhodiščih to jasno piše. Samoupravljanje je treba hitreje razvijati v velikih gospodarskih sistemih, kot so železnica, energetika in pošta. Na teh področjih samoupravni odnosi za sedaj v državi najbolj zaostajajo, zato se je komisiji zveznih svetov zdelo potrebno to posebej poudariti.

To pa pomeni, da se bo država morala umakniti in opravljati le tiste naloge, za katere je po ustavi zadolžena. Ne gre le za zvezni izvršni svet in njegove upravne organe, marveč tudi za izvršne in upravne organe v republikah, pokrajinah in ne nazadnje v občinah. Na dlani je, da so tudi te službe samoupravljanje s svojimi ukrepi neredko preveč utesnjevale.

Izhodišča nalagajo republikam in pokrajinam, da izrabijo vse možnosti za povečanje izvoza. To je ta čas eno najpomembnejših vprašanj, mimo katerih tudi izhodišča za izdelavo dolgoročnega

programa gospodarske stabilizacije nikakor ne morejo. V komisiji zveznih svetov so te dni znova podprli predlog zveznega izvršnega sveta, naj bi letošnje leto sklenili poslovanje s tujino brez primanjkljaja.

Ta naloga se zdi ta trenutek skorajda neuresničljiva, vendar sodijo, da od tega cilja ne bi smeli odstopiti. Zanj bi se morali dosledno prizadevati v vseh republikah. Potrebni bodo novi ukrepi za spodbujanje izvoza, zlasti seveda v zahodne države, prav tako tudi ostrejši ukrepi na področju varčevanja. Komisija meni, da doslej nismo bili dovolj uspešni, in predlaga, da znova pregledamo spisek blaga, ki ga uvažamo, od naftnih derivatov do raznih odpadnih surovin. Meni, da je docela nesprejemljivo, da mora Jugoslavija uvažati celo star papir, cunje in različne druge odpadne surovine, ko pa je tega vendar doma na pretek. Temu uvozu naj bi se v prihodnje docela odpovedali. Seveda pa bo to terjalo veliko dela. Vse te odpadne materiale bo treba poiskati doma. Toda vse kaže, da na uvoz ne bo mogoče več računati in da se bo treba za ureditev teh nalog veliko bolje organizirati.

Komisija zveznih svetov terja večje varčevanje pri takoiimenovanem neblagovnem odtoku deviz. Gre zlasti za razne zdravstvene in druge storitve, za potovanja v tujino itn. Devizna sredstva, ki jih zdaj namenjamo za te stvari, naj bi že v prihodnjih mesecih skrčili, saj presega naše zdajšnje možnosti.

Nemudoma naj bi uskladili vse oblike porabe z razpoložljivim denarjem. To zahtevo so na raznih ravneh že velikokrat postavili, vendar se je tudi letos pokazalo, da sta rast splošne in skupne porabe v Jugoslaviji spravili v stvarne okvire edinole Bosna in Hercegovina ter Slovenija. Povsod drugod še vedno rabijo več, kot ustvarjajo, kar še naprej spodbuja inflacijo in pritiska na že tako visoko rast cen.

naš komentar

Tako naj bi se lotili sprememb na področju posojilnega in denarnega sistema. Trajnejših rešitev za ureditev tega vprašanja še niso našli, zato v komisiji predlagajo, naj bi Narodna banka in drugi, ki so odgovorni za delovanje tega sistema, poiskali vsaj kratkoročne rešitve. Denarni obtok se je v preteklih letih izredno povečal, zato ga bo potrebno omejiti. Če tega ne bi storili, bi se zidanje cen utegnilo nadaljevati, tega pa seveda ni mogoče dopustiti.

Prihodnji mesec bo komisija zveznih svetov predložila tudi tako imenovani protiinflacijski program, v katerem bo o tem podrobneje spregovorjeno. Javnosti bo ponudila svoj predlog urejanja gospodarskih odnosov s tujino, povedala bo, kako naj bi po njenem reševali zapletene probleme pri zaposlovanju, kaj naj bi spremenili na področju stanovanjskega in komunalnega gospodarstva in podobno.

Rečeno je bilo, da idejnih razhajanj o razreševanju problemov ni več, zato lahko pričakujemo, da bo delo odslej pospešeno teklo. Pod lupo bodo vzeli tudi številne predpise gospodarske politike, saj sodijo, da prenekateri ni povsem v skladu z naravo naših družbenoekonomskih odnosov.

Pri tem pa poudarjajo, da ne gre za nekakšen sveženj ukrepov, temveč za naloge, ki jih bomo uresničevali dalj časa. Za resnično korenite spremembe, ki jih bomo morali opraviti na vseh področjih gospodarskega življenja. Predsednik komisije zveznih svetov za izdelavo dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije Sergej Kraigher je napovedal gospodarski zasuk primerjal z reformo, ki smo jo opravili leta 1965, in menil, da je zdajšnja veliko širša in globlja. Že samo to pa dovolj zgovorno pove, da smo pred izredno zapletenimi nalogami. Če jih bomo hoteli izpeljati, se jih bo treba lotiti zelo odgovorno in temeljito.

Darko Marin

Pogovor z Dušanom Gorkičem, predsednikom koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS Slovenije

Še veliko nalog za prihodnost

Tovarišu Dušanu Gorkiču, ki že dve leti predsednikuje koordinacijskemu odboru odborov enot NOV in POS, smo ob zaključku štiriletnega obdobja pred šesto skupščino ZZZB NOV Slovenije postavili nekaj vprašanj o delovanju teh odborov.

»Naš odbor predvsem povezuje delovanje vseh odborov, kar je njegova naloga tudi po Statutu ZZZB NOV Slovenije (44. člen). To je posebna oblika aktivnosti borcev v 107 odborih na območju SRS.«

Ali teh 107 odborov zajema vse enote in službe narodnoosvobodilne vojske Slovenije?

»Večino. Nekaj jih je še, ki takih odborov nimajo. Tako je na primer z Zapadnodolenjskim odredom in še nekaterimi. Imamo pa zato še nekatere povezovalne odbore, ki so tudi koordinacijske narave kakor ta osrednji. Tako deluje šest divizijskih odborov, koordinacijski odbor prekomorcev ter odbor VOS za Slovenijo. Seveda velja tu omeniti še odbore OF, ki pa delujejo samostojno.

Samo brigadnih odborov je 41, odrednih je 21, 22 odborov bataljonov, 5 odborov čet ter 14 odborov različnih služb (vezisti, vojaško šolstvo, saniteta, obveščevalci, kulturniki...)

Ni natančnih podatkov, koliko borcev je povezanih v vseh teh odborih in njihovih pododborih, ocenjujemo pa, da je najmanj 1500 borcev aktivno vključenih v delo teh odborov.

Menim, da je v zadnjih letih delo odborov še bolj zaživelo kot prej, predvsem to

velja za razvijanje instituta domicilov v domicilnih občinah, kar pomeni poglobljene razvijanje tradicij NOB na območjih občin, poglobljeno sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami v občinah, predvsem pa pomeni poglobljeno sodelovanje z mladino in šolami.

Prenaglili bi se, če bi hoteli reči, da je večina dela že opravljenega. Res pa je, da nas v sedanjem delu nekoliko ovirajo in nam nagajajo že leta in tegobe starosti.

V bodoče bo treba delovne stike v domicilnih občinah z vsemi dejavniki še poglobiti, storiti več za nadaljnje dogovarjanje in razvijanje tradicij.

Vidni odraz aktivnosti odborov partizanskih enot in služb so tudi pisane monografije. Kako daleč so odbori pri tem delu?

»Delo na tem področju je bilo v minulih letih izredno intenzivno. Vendar bo treba tisto, česar še nismo opravili,

opraviti hitro, vsaj v petih letih, kajti treba je upoštevati pomembnost pričevanj borcev, ta pa lahko posredujejo le še živeči. V pripravah je mnogo del, ki dobro napredujejo, med njimi dr. Toneta Ferenc Gregoričeva brigada, drugi del Gučkove Sercejeve brigade, pa Zapadnodolenjski odred Velimirja Kraševca, monografije enot 18. divizije in druge.

Osebnostno menim, da je bilo mnogo storjenega, vendar smo z delom v zaostanku. Knjiga o domicilnih v slovenskih občinah, ki je izšla lani, je plod dobrega sodelovanja odborov in skupnosti slovenskih občin, ki jo je ob tej priložnosti treba posebej pohvaliti.

Za boljše in enotnejše delovanje odborov smo pripravili pravilnik o organiziranju in delovanju odborov nasploh. Na tej podlagi so potem posamezni odbori sestavili svoje pravilnike in tako tudi formalno uokvirili svoje delovanje v okviru skupnih osnov. Koordinacijski odbor je pripravil tudi osnutek dogovora o podeljevanju domicilov, načinu podeljevanja in vsebini. Tega je že potrdilo predsedstvo RO ZZZB NOV Slovenije, RK SZDL in Skupnost slovenskih občin. Sedaj ga obravnavajo še skupščine občin.

Koordinacijski odbor si je v minulem obdobju prizadeval storiti več tudi na področju odlikovanj enot in služb NOV in POS, pri čemer pa ni mogel biti poseben uspešen, ker kaže, da gre za zamudo, ki je ne bo več mogoče nadoknaditi z morebitnimi novimi predlogi.

Tovariš Dušan Gorkič nam je še povedal, da je koordinacijski odbor v minulih štirih letih organiziral dva posveta s predsedniki vseh odborov enot in služb NOV in POS z namenom, da bi se lotevali številnih nalog še bolj organizirano inakovnostno.

»Na koncu pa bi rad vendarle pohvalil to našo partizansko populacijo, ki zvečine deluje v odborih še vedno zares zagnano, predvsem pa tako, da s svojim delom prispeva velik delež k razvijanju tradicij NOB in prenašanju le-teh na mlade rodove. Kakor so se zagnano in predano borili v vojnem času, takšni so ostali danes, kar se je nenazadnje odražalo tudi na proslavi ob štirideseti obletnici ustanovitve brigad in odredov, ko so se kljub slabemu vremenu borci zbrali v zares lepem številu.

In še nečesa ne smemo pozabiti: odbori enot in služb NOB in POS ne združujejo le borcev, ki so se bojevali na tleh Slovenije, ampak še številne druge, kot je na primer Skupnost borcev bitke za ranjence na Neretvi, že omenjene prekomorce in nenazadnje tudi borce – tuje državljane, ki so se borili v partizanskih enotah na naših tleh.

Najbrž sva s tovarišem Gorkičem v tem kratkem pregledu dejavnosti odborov enot in služb NOV in POS marsikatero njihovo dejavnost izpustila, zato pa bomo o delu posameznih odborov lahko poročali, kot smo to delali že doslej, ob posameznih konkretnih akcijah.

Bojana Žokalj-Jesih

O srečanju bivših vojnih ujetnikov

V petek, 14. maja 1982 so imeli tradicionalno srečanje bivši vojni ujetniki vojnoujetniškega taborišča »STALAG III A« Luckenvalde. Več zadnjih let je to bilo na petek, v prvi polovici meseca maja, v Ljubljani, na Gosposvetski cesti št. 6, v kmečki sobi restavracije »Slavija«.

Do lanskega leta je udeležba naraščala, bilo nas je tudi do 65. letos pa nas je bilo za tretjino manj. Kolikor je stalni odbor za sklicovanje obveščen, je v preteklem letu dni umrlo nekaj sotrpinov.

Srečanje se pretežno udeležujejo eni isti, obenem pa se vsako leto vidimo še z novimi, več ali manj znanimi obrazi sotrpinov iz centralnega taborišča Luckenvald, iz delovnih komand taborišč v Berlin-Grossbernu, Berlin-Teltovu, Berlin-Blanckfeldu in drugih. Vsako leto pride med nas kak nov obraz, naš nekdanji sotrpina, in tako pridobimo nov spomin iz časa štirih let trpljenja, lakote, podcenjevanja, prezevanja in preganjanja. Posebno so grenki spomini iz prvih dveh let, ko smo dvomili, ali bomo ostali ali ne. Še slabše je bilo za tiste, ki nismo bili prvi dve leti na delu pri kmetih, pri obrtnikih ali določen čas taboriščni vodje barak v Berlin-Teltovu, v času, ko so fašisti in nacisti še zmagovali na vseh frontah do zaustavitve pri Stalingradu v jeseni 1942. Do tedaj Nemci skoraj niso spoštovali mednarodnega prava v odnosih do ujetnikov. Ostale so nam posledice izčrpanosti in bolezni (ki tedaj še niso prišle do izraza). V medsebojnem obujanju spominov na preteklost živijo spo-

mini na tovarištvo, enotnost, povezanost med nami (in tudi tuji ujetniki in izgnanci oz. pregnanci). Izredno so zanimivi raznoliki kanali obveščanja, delo odporniškega gibanja in še mnogi dogodki, ki nam žal uhajajo v pozabo, ker v prvih povojnih letih mnogi nismo imeli časa ne priložnosti, da bi se bili udeleževali srečanj. Mnogi, tudi pomembni doživljaji, so nam tako žal izpuhteli in ostajajo nezapisi, izgubljeni itd.

V povojnih letih smo dajali svoje izjave na formulare o vojni škodi. Žal mi, bivši jugoslovanski vojni ujetniki, do sedaj še nismo prejeli odškodnine. Dogaja pa se nam včasih celo, da nepoznavalci sprašujejo naše bivše vojne ujetnike: »Zakaj ste se dali ujeti?« itd.

Nekateri naši člani – kmetje (ki so n. pr. brez kakršne koli delovne dobe), ki so v času vojnega ujetništva (nekaj nad 4 leta) izgubili tam lep del mladosti in so z leti oboleli, so deležni včasih pikrih pripomb namesto podpore.

Naj omenim še, da smo imeli na srečanju ujetnikov poleg nekaterih grenkih pripomb tudi prijetne občutke, ko smo kakor vsako leto poslušali recitacijo sotrpina iz prvih vojnoujetniških let, nato oficirja iz NOV Rafaela Vebra in pesem o dvanajstih razbojnikih, ki jo vsako leto na srečanju zapoje (že ujetniški) pevec Jože Filipčič-Boro. Prav tako je poživelo vzdušje s svojo pesmijo Jože Kralj, ki smo mu s petjem vsi navzoči pomagali, tako kakor je že v ujetništvu skupina pevcev ob večerih pogosto zapela.

Franc Belavič

Kandidata za predsednika ZO ZZZB NOV Jugoslavije in za podpredsednika tega organa

Na seji koordinacijskega odbora zvezne konference SZDL za kadrovsko politiko so podprli predloga, da za predsednika zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije z enoletnim mandatom kandidira generalpolkovnik Vlado Ščekić iz Črne gore, za podpredsednika tega najvišjega organa pa z dveletnim mandatom Jovko Jovkovski iz SR Makedonije.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Slovenska Bistrica – KO ZB Zgornja Bistrica – Impol

Od štirih KO ZB, ki so v sklopu Slovenske Bistrice, se je tudi KO ZB Zgornja Bistrica – Impol po štiriletnem obstoju že januarja tega leta sestala na svoji volilni skupščini, kjer so poročali o svojem delu. Izmed 72 članov in članic je skupščini prisostvovalo 43 članov, kar je glede na povprečno starost in precejšnjo oddaljenost nekaterih zelo pohvalno. Tajnica organizacije, tovarišica Rezika Kruder, je med drugim nakazala nekatere težave, ki so pri nekaterih članih še aktualne, ki pa ne izključujejo možnosti, da jih čimprej rešijo.

Zelo pohvalno je tudi dejstvo, da so se zavzemali za primerno zdravstveno varstvo članstva. Še posebno so se zavzeli tudi za svoje borce – invalide ter za socialno šibkejšje, ki so jim pomagali s tem, da prejema stalne oziroma enkratne priznvalnine.

Mnogo truda so med drugim vložili za to, da so s prostovoljnimi delom in s pomočjo DO Impol lepo obnovili spomenik padlim borcem na Visolah, ki predstavlja glavno obeležje za padle na tem območju. Pri tem so poudarili, da sta skrb in zanimanje za taka obeležja v minulih dveh letih nekoliko opustila, kar pa seveda nikomur ni v čast in še manj je razumljivo to, da se nekateri svojci padlih, ki so na tem obeležju označeni, se udeležujejo proslav, ki so ob takih prilikah prirejane, da o pomoči in delu pri obnavljanju teh obeležij ne govorimo.

Mnenje nekaterih članov je, da ni bilo storjeno vse, kar bi morali storiti, in da je vzroke predvsem treba iskati v tem, da so ljudje o proslavah oziroma o dogodkih v kraju premalo obveščeno. Zatorej smo za skromnejše udeležbe ob takih prilikah krivi sami, razen tega pa bi se morala bolj aktivirati ne le SZDL (in se zavzemati za čimboljše obveščanje krajanov ampak vse družbenopolitične organizacije).

Še bolj se bodo potrudili, da bodo sodelovanje med KS, mladinsko organizacijo in ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami, ki je bilo tudi do sedaj dokaj zadovoljivo, poglobili. To željo o še tesnejšem sodelovanju so izrazili tudi ostali prisotni predstavniki družbenopolitičnih organizacij.

Na pobudo in predlog KO ZB se bodo v bodoče udeležili njihovih sej predstavniki KS, predstavniki mladinske organizacije in tudi ostali, če bodo povabljeni. Mladina je sama ponudila svojo vsestransko pomoč, razen tega pa bo na predlog KO ZB pomagala na pogrebnih svečanostih za umrlimi člani tako, da bo pomagala nositi vence in prapor.

Ivo Lešnik

Idrija – Obširen akcijski program

Tudi na seji občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV Idrija so že v februarju obravnavali priprave na volitve tako v borčevski organizaciji kot v druge skupščinske organe. Sprejeli pa so tudi obširen akcijski program za letošnje leto, ki ga bodo izvajali s sodelovanjem planinskih društev Idrija in Cerkevno, ZRVS, ZVI in mladine. Vse te organizacije bodo v bodoče take akcije vodile samostojno in tako nadaljevale tradicije NOB. Nekdanji borci se starajo in njih vrste se redčijo. Najbolj aktivna so pri tem planinska društva, ki najbolj aktivno sodelujejo z borčevsko organizacijo.

Ze sedaj tečejo priprave za izdelavo »Vodiča po partizanskih poteh«. Na Bukovem bodo postavili obeležje 22 padlim borcem – garibaldincem. Seveda bodo ob odkritju tega obeležja pripravili proslavo.

Izpeljali so tudi že načrtovane zimske spominske pohode. Pripravljajo se tudi na spominski pohod in srečanje na Žirovkovi planini nad Sp. Idrijo, kjer je bilo prvo taborišče 2. trnovske čete, kjer so taborili prvi partizani iz Kanomlje.

Pripravili so program proslav za obeležitev dogodkov iz začetka vstaje v idrijski občini v letu 1942–43. Sicer bodo sodelovali pri vseh takih akcijah.

Zavzemajo se za ureditev statusa spomenikov NOB. Pripravili bodo tudi program vzdrževanja teh obeležij.

Ekonomsko stanje bivših borcev in njihovih družin je borno. Vendar se pri ostarelih pojavlja problem potrebe in zdravljenja. Zato bodo pripravili analizo o tem stanju.

Tudi vnaprej bodo skrbeli, da bodo dobili odlikovanja tisti, ki so to zaslužili, vendar takega priznanja še niso bili deležni.

Janez Jeram

POROČILO O ŽREBANJU DOBITKOV LOTERIJE 26. POHODA »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«, KI JE BILO 19. MAJA 1982 V LJUBLJANI

številka	dobitek din	številka	dobitek din
061	500	65	100
9811	1.000	58675	5.000
092941	10.000	92805	4.000
		073615	10.000
552	500		
8722	1.000	236	300
		3666	1.000
783	400	088996	30.000
873	300	185196	10.000
893	400		
1513	1.000	157	200
5613	1.000	184627	10.000
22363	2.000	194917	10.000
46063	4.000		
48803	2.000	078	200
		528	200
74	100	8698	1.000
864	200	154448	50.000
17204	3.000	168868	150.000
68184	3.000		
073714	20.000	23359	5.000
		038569	100.000

Dobitke izplačuje Odbor za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«, Ljubljana, Gregoričeva 15 na podlagi uradne žrebne liste vsak dan razen sobote in nedelje od 8. do 13. ure. Dobitke do 500 din izplačuje odbor brez odbitka, dobitke nad 500 din pa po predhodnem plačilu davka na dobitke pri igrah na srečo, ki ga dobitnik plača na občini svojega bivališča, in odbitka 0,8% za Črno goro.

Dobitniki izven Ljubljane lahko pošljejo srečke v izplačilo s priporočenim pismom.

Izplačilo dobitkov zastara v 60 dneh od dne javne objave poročila o žrebanju.

Komisija za loterijo
Odbora za pohod
»Po poteh partizanske Ljubljane«

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Iz poročila o delu ZZB NOV Slovenije med peto in šesto skupščino

O uresničevanju programskih usmeritev in nalog

V poročilu o delu ZZB NOV Slovenije med peto in šesto skupščino so poleg osnovnih družbenopolitičnih nalog te organizacije – kot dela enotne fronte socialističnih sil – ter njenega aktivnega prispevka k napredovanju našega delegatskega sistema zajete vse tiste dejavnosti in področja, na katerih je med skupščinama aktivno delovala slovenska borčevska organizacija. To velja za sodelovanje z drugimi organi in organizacijami na ravni republike, občin in federacije, za razvijanje revolucionarnih tradicij in tradicij NOB, za področje zgodovinopisja (novejše slovenske zgodovine), za literarno in kronološko pisanje na teme iz NOB. Prav tako pa je bila pozornost in aktivnost ZZB NOV Slovenije usmerjena k dobremu sodelovanju odborov in enot in služb NOV in POS ter odborov OF, k sistemu socialne varnosti borcev in vojaških invalidov ter družin padlih borcev, medtem ko so posamezne komisije na krajevni, občinski in republiški ravni (naj omenimo le politične zapornike, internirance in izgnance) storile mnogo na področju evidentiranja nekdanjih internirancev, izgnancev in političnih zapornikov in zbiranja spominov, dokumentov ter vsega, kar bo koristilo nadaljnjemu razsvetljevanju obdobja narodnoosvobodilnega boja.

Tudi mednarodna dejavnost ZZB NOV je bila sestavni del dejavnosti te organizacije, kakor je sestavni del splošne politične organiziranosti SR Slovenije in SFR Jugoslavije in njene neuvrščene politike.

V poročilu je poseben poudarek na dejavnosti ZZB NOV na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite, skrbi za uresničevanje skupno dogovorjene kadrovske politike ter še na nekaterih nalogah, kakršno je žirijsko delo za podelitev nagrad vstaje slovenskega naroda, za podeljevanje plaket ZZB NOV Jugoslavije, pa založniška dejavnost in nenazadnje nekaj tudi o TV-15.

Več o tem in predvsem tisto, kar so rekli delegati v razpravi, bomo objavili v prihodnji številki.

ZZB NOV v enotni fronti socialističnih sil pri graditvi političnega sistema

V ospredju naše aktivnosti je bilo prizadevanje za uveljavitev družbenopolitične vloge ZZB kot organizacije, ki je zrasla v NOB in je v slednjih pogojih, skupaj z drugimi dejavniki, pod idejnim vodstvom ZK, sestavni del enotne fronte organiziranih socialističnih samoupravnih sil v naši družbi. ZZB se je aktivno vključevala v urejanje bistvenih vprašanj razvoja socialistične samoupravne družbe. V ospredju je bilo prizadevanje za ohranitev in razvijanje pridobitev NOB in socialistične revolucije, za razvijanje samoupravnih socialističnih odnosov, za utrjevanje oblasti delavskega razreda in za odločanje delovnih ljudi in občanov o vprašanjih družbenega razvoja, za razvijanje delegatskega sistema, nadalje za razvoj in napredek gospodarstva in njegove materialne osnove ter boj za stabilizacijsko obnašanje vseh družbenih dejavnikov, za krepitev bratstva, enotnosti in enakopravnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, za obrambo svobode, neodvisnosti in za samostojen socialističen samoupravni razvoj, za neuvrščeno politiko Jugoslavije, za mir in varnost v svetu. Končno se je neprestano zavzemala za socialno in ekonomsko varnost borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev ter za razvijanje tovariških, humanih odnosov ter solidarnosti delovnih ljudi.

ZZB se je odločno spopadla s forumskim načinom delovanja in krepila povezavo med članstvom in delovnimi ljudmi in občani, zlasti z mladino v krajevnih skupnostih, v organizacijah združenega dela, v družbenopolitičnih skupnostih in v družbenopolitičnih organizacijah. K temu so pripomogli vsebinski in organizacijski pristopi, kot je uvedba letnih in volilnih programskih skupščin združenj in organizacij ZB v krajevnih skupnostih, na občinski, medobčinski in republiški ravni. Tesnejša akcijska povezanost republiškega odbora z občinskimi odbori in medobčinskimi svetovi ZZB in s članstvom je krepila stabilnost političnih razmer v SR Sloveniji in doseganje večje družbenopolitične, idejne in akcijske enotnosti v družbenoekonomskih in samoupravnih odnosih.

ZZB je odločno nastopala tudi proti tistim silam, ki so

zanikale dosežke socialističnega samoupravljanja in katile perspektivo materialnemu in družbenemu napredku socialistične samoupravne družbe. Z bojem proti slabostim in pomanjkljivostim v lastnem delu in zunaj organizacije ter proti težavam in protislovjem sedanega trenutka je zagotavljala kontinuiteto NOB in socialistične revolucije.

ZZB je v preteklem obdobju posvečala veliko pozornost problematiki razvoja materialnih temeljev družbenega razvoja, obvladovanja strukturnih neskladij v gospodarstvu, samoupravnemu planiranju, investicijski politiki, inflaciji, spreminjanju razmer v družbeni reprodukciji, dohodkovnim odnosom, produktivnosti dela, nagrajevanju po delu, proizvodnji hrane, problematiki izvoza, razmeram na jugoslovanskem tržišču, cenam, plačilni bilanci, politiki zaposlovanja, standardu delovnih ljudi, občanov in borcev ter drugim vprašanjem. Slehera seja republiškega odbora in predsedstva je imela na dnevnem redu eno izmed aktualnih političnih tem ter razvojne planske dokumente, ki sta jih sprejemali skupščina SRS in SFRJ. ZZB NOV je odločno podprla politiko zveze komunistov in konkreten akcijski program izvršnega sveta skupščine SR Slovenije za stabilizacijo našega gospodarstva. Svoja stališča smo sproti sporočali pristojnim organom v republiki oziroma federaciji. Tako je bila ZZB nenehno sredi enotne idejnopolitične akcije in prispevala svoj delež k stabilnosti razmer v SR Sloveniji oziroma v SFRJ. Takšno vlogo je lahko ZZB uresničevala tudi zaradi boljšega informiranja od baze do republiškega odbora oziroma od zveznega odbora v bazo. ZZB je na ta način lahko uspešneje nastopala proti različnim slabostim in pomanjkljivostim v družbi, kot npr. proti ohranjanju skupinsko-lastniških odnosov v nekaterih organizacijah združenega dela, proti togosti in samovolji, proti zapiranju organizacij združenega dela v lokalne meje. Terjala je poostreno družbeno nadzorstvo nad porabo družbenih sredstev, nad pretiranim razraščanjem administracije na vseh področjih in ravneh, nad razsipništvom in nedisciplino, pri tem pa je vztrajala, da

mora zlasti SZDL s politično akcijo preprečiti kršitve stabilizacijske in protinflacijske politike. Oblastni politični organi se ne bi smeli zadovoljevati le z registracijo in javno obsodbo teh pojavov z ustanavljanjem »delovnih skupin«, ampak bi morali ugotoviti vzroke za neuresničevanje dogovorjene politike, pokazati na kršitelje in zahtevati ustrezne sankcije. ZZB je kritizirala organe v republiki in federaciji, ki ne dajejo spodbudnih primerov s konkretno stabilizacijsko politiko, zlasti z omejevanjem izdatkov, z zmanjševanjem administracije, protokolarnih in drugih izdatkov.

ZZB se je neprestano zavzemala za vsestransko varčevanje vseh brez izjeme, za racionalno porabo družbenih sredstev. Nastopala je proti demoralizatorskim pojavom in težnjam, nesamoupravnemu obnašanju, proti potrošniški psihologiji, privilegijem in poskušam sejanja nezaupanja v naš samoupravni sistem. Zavzemala se je za vgrajevanje odgovornosti v programsko usmeritev vseh subjektov političnega sistema. Predvsem pa si je prizadevala, da bi kar največ borcev aktivno delovalo v družbenopolitičnem življenju na vseh področjih in da bi borce, ki so se pasivizirali, ponovno vključili v družbenopolitično življenje.

ZZB se je v enotni fronti borila proti ostankom tehnobirokratske vladavine ter z vsem tistim, kar je nesamoupravno, nesocialistično, kar ni v skladu z družbenimi interesi. Zavzemala se je za uveljavljanje samoupravnih načinov in metod družbenega dogovarjanja in samoupravnega sporazumevanja in za uveljavljanje delegatskega sistema.

ZZB NOV v delegatskem sistemu

V skladu z usmeritvami kongresov ZKS in ZKJ ter SZDL je V. skupščina ZZB NOV Slovenije naložila članstvu in organizacijam naloge za uveljavljanje in poglobljanje delegatskih odnosov na vseh področjih dejavnosti, v lastni organizaciji in v drugih samoupravnih organizacijah ter skupnostih, v katere so delegirani člani ZZB. Rezultati kažejo, da se delegatski odnosi v ZZB uspešno uresničujejo, čeravno zasledimo tudi primere nedoslednosti pri uresničevanju delegatskega sistema, predvsem zaradi subjektivnih razlogov in nepovezanosti delegatov z delegatsko bazo.

Delegati združenj borcev in delegati združenj vojaških

Na temelju Titove in Kar-deljeve misli o razvijanju in krepitvi kolektivnega dela in odgovornosti so se borci v enotni fronti socialističnih sil zavzemali za razvijanje socialističnih samoupravnih odnosov, za demokratizacijo družbenih odnosov in procesov samoupravnega političnega odločanja.

V preteklem obdobju je ZZB NOV delovala v težavnih mednarodnih in notranjopolitičnih razmerah. V svetu je bilo v tem času mnogo zaostretev, nasprotij in protislovij.

Republiški odbor je poskrbel za redno seznanjanje borcev z aktualnimi zunanje-političnimi in notranjopolitičnimi dogajanjmi, ki so jih obrazložili tovariši iz osrednjih republiških in zveznih vodstev družbenopolitičnih organizacij.

ZZB je razširila stike z borčevskimi in drugimi demokratičnimi in protifašističnimi organizacijami, zlasti v zamejstvu, in z njimi izmenjavala poglede na aktualna mednarodna vprašanja.

ZZB se je aktivno vključila v priprave na volitve v skupščine družbenopolitičnih skupnosti in na skupščine ter kongrese družbenopolitičnih organizacij. Evidentirala je številne aktivne in sposobne kadre za razne dolžnosti, od karajevne skupnosti do organov federacije.

V okviru fronte socialističnih sil je sodelovala tudi v akcijah za obeleževanje pomembnih dogodkov in osebnosti iz zgodovine jugoslovanskih narodov in narodnosti; sodelovala pa je tudi v akcijah za hitro odstranjevanje posledic katastrofalnega potresa v SR Črni gori in na drugih območjih SFRJ.

invalidov v občinskih odbori ZZB dokaj uspešno uresničujejo dolžnosti in usklajujejo stališča združenj in odborov v delegatski bazi. Isto velja za delegate občinskih organizacij ZZB v medobčinskih svetih ZZB in v RO ZZB, ki se redno posvetujejo z delegatsko bazo o vprašanjih, ki so na dnevnem redu, ter prenašajo stališča ali jih usklajujejo na medobčinski in republiški ravni ter enakopravno sodelujejo pri sprejemanju odločitev.

V ZO ZZB NOV Jugoslavije deluje 15 delegatov, en delegat pa je v nadzornem odboru ZZB NOV Jugoslavije; 19 delegatov deluje v komisijah in svetih zveznega odbora. Na sejah zveznega

odbora in njegovega predsedstva ter delovnih teles naših delegati aktivno sodelujejo ter seznanjajo republiški odbor s stališči in predlogi. Štirje delegati ZZB NOV Slovenije so uspešni tudi v štirih medrepubliških organih (Skupnost spominskega območja Žumberak-Gorjanci, izdajateljski svet glasila »4. jul«, medrepubliški odbor za obnovitev in rekonstrukcijo partizanske vojne ladje Bakar, Svet narodnih herojev pri Slobodarskih filmskih svečanostih Sopot-Kosmaj). V krajevnih skupnostih in njihovih organih so borci močno angažirani in s svojim delom prispevajo k družbenopolitični in idejni ter akcijski enotnosti delovnih ljudi in občanov. Ponekod so celo akcijsko jedro vseh aktivnosti v krajevnih skupnostih, zlasti na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite, Rdečega križa, v družbenih organizacijah in društvih.

V organizacijah združenega dela je zaposlenih (31. 12. 1981) 14.154 ali 12,4 odstotka članov ZZB NOV. Del teh borcev uspešno deluje v samoupravnih organih TOZD. V organizacijah združenega dela z večjim številom borcev so ustanovili aktivne ZB. Aktivni borcev obravnavajo poleg razvojnih načrtov OZD tudi specifična borčevska vprašanja s področja socialne varnosti in ohranjanja ter razvijanja revolucionarnih tradicij ter zgodovinopisja NOB. Aktivni se med seboj povezujejo ter so vezani na združenje borcev v krajevni skupnosti oziroma v občini.

V organih skupščin družbenopolitičnih skupnosti (občina, republika) deluje manjše število borcev, vendar s svojim delom prispevajo k uresničevanju programov teh skupščin, zlasti prek družbenopolitičnih zborov. Ponekod delegatsko razmerje med občinskimi odbori in delegati ZZB v družbenopolitičnih zbora občinskih skupščin ter delegacijo SZDL ni ustrezno, zato bi se morali v prihodnje bolj zavzemati za frontno usklajevanje stališč do obravnavane tematike v družbenopolitičnih zbora.

Delegacija ZZB NOV Slovenije v družbenopolitičnem zboru skupščine SR Slovenije (4) se je sestajala in usklajevala stališča in poglede v okviru republiškega odbora, vendar pa bo frontno povezanost delegatov v družbenopolitičnem zboru v okviru SZDL potrebno v prihodnje

okrepiti. V delovnih telesih SRS je aktivno delovalo 7 delegatov ZZB (komisije, odbori).

V delovnih telesih izvršnega sveta skupščine SRS uspešno delujeta 2 delegata in v delovnih telesih republiških upravnih organov 4 delegati ZZB.

V samoupravnih interesnih skupnostih uspešno deluje 11 delegatov ZZB (odbori, komisije). Najmočnejše so zastopani na področju socialne varnosti delovnih ljudi, občanov ter borcev (zdravstvo, socialno varstvo, pokojninsko-invalidsko zavarovanje, stanovanjsko gospodarstvo). V delovnih telesih SIS so uveljavljali interese borcev, prilagojene objektivnim možnostim združenega dela. Ponekod, zlasti na občinski in medobčinski ravni, iz subjektivnih razlogov ta delovna telesa niso povsem zaživila. Zato bo potrebno tej delegatski povezavi posvetiti v prihodnje večjo pozornost, saj ima na skrbi podružbljanje pomembnih zadev borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev. V delovna telesa SIS, ki obravnavajo socialno varnost, bo treba vključiti tudi mlade delavce in občane, ki bodo morali in ki že prevzemajo nase odgovornost za vsebinsko uresničevanje skrbi za borce, vojaške invalide in družine padlih borcev, kakor tudi za vse druge delovne ljudi in občane.

V RK SZDL Slovenije aktivno deluje skupno 48 delegatov ZZB (1 žirijski, 21 svetov, 23 koordinacijskih odborov, 1 komisija, 2 odbora). Pri republiškem odboru pa je aktivno delovala 28-članska delegacija za delegiranje, po 15 delegatov za vsako zasedanje RK SZDL Slovenije.

Delegacija se je redno sestajala, določala udeležence in razpravljalce ter se dogovorila o stališčih do vsebinskih vprašanj, obravnavanih na republiški konferenci. Stališča in razprave naših delegatov so na konferencah SZDL Slovenije dobila splošno podporo in priznanje. Nekoliko šibkejša je vez med delegati ZZB v koordinacijskih odborih in svetih RK SZDL in v republiškem odboru. Na tej relaciji še niso izčrpane vse možnosti za učinkovitejšo uveljavljanje in uresničevanje delegatskih razmerij ter za usklajevanje skupnih interesov, čemur bo treba v prihodnje posvetiti več pozornosti. Delegati ZZB so sodelovali na sejah republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, zlasti pri pripravi konference o socialni varnosti.

V organih ZSMS sicer nismo imeli svojih delegatov, vendar so delegati ZZB sodelovali na sejah republiške konference ZSMS, organizirali so skupno sejo predsedstva RO, predsedstva RK ZRVS Slovenije o ohranjanju in razvijanju revolucionarnih tradicij ter o akcijah, ki so bile povezane z dogajanjem iz NOB itd.

Trenutki z delavci organov za notraje zadeve Letalska enota milice

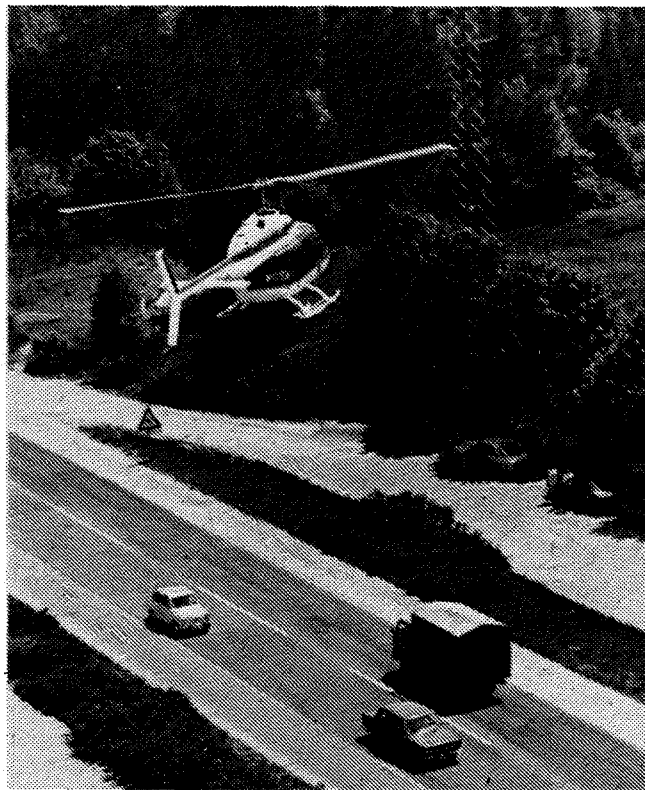
V nedeljskem letalskem mitingu na Brniku so sodelovali s svojo točko tudi delavci letalske enote milice. V ospredju njihovega programa so bili helikopterji in prikaz reševanja v gorah. Seveda pa to ni njihova edina naloga.

Zaradi izredne mobilnosti ima helikopter pri delu organov za notranje zadeve zelo veliko vlogo. Enota letalske milice pomaga pri nadzoru prometa. Kadar je na cestah huda gneča in miličniški avtomobil ne pride blizu, priskoči na pomoč jeklena ptica. S hitrim preletavanjem je moč kmalu oceniti stanje nekaj sto metrov spodaj in mobilizirati miličnike na tleh, da začno urejati promet. Pomembno pa je njihovo delovanje tudi pri drugih nalogah, kot so odkrivanje storilcev kaznivih dejanj, reševanje ob raznih naravnih in drugih nesrečah, v gorah in na smučiščih, odkrivanje požarov oziroma skrb za požarno varnost.

Pomembno je tudi sodelovanje letalske enote milice z ostalimi postajami milice, na primer z mejno milico, saj je zaradi svoje hitrosti dobrodošla v nadzoru državne meje in mejnega območja. V hitrem rutinskem letu čez območje državne meje je moč bliskovito zaznati, če je spodaj kaj narobe.

Helikopterji letalske enote milice pa niso namenjeni samo za opravljanje nalog organov za notranje zadeve.

Nekatere slovenske gospodarske organizacije jih uporabljajo tudi za svoje namene, predvsem za lažje in hitrejše opravljanje nekaterih delovnih nalog.

Helikopter je nepogrešljiv tudi pri nadzoru cestnega prometa. Z višine nekaj sto metrov lahko opazovalec vidi, kaj se dogaja kilometre daleč po cesti, in obvesti cestno patruljo, kje morajo posredovati.

trejše opravljanje nekaterih delovnih nalog. Helikopter uporabljajo pri kontroli električnih daljnovodov in ugotavljanju napake na njih, v enem dnevu tako opravijo kontrolo trase plinovoda, ki gre preko naše republike. Zlasti močnejši helikopterji pa se lahko uporabljajo tudi za prenos tovarov, predvsem tja, kamor ni možno priti z drugimi transportnimi sredstvi.

Ne bi bilo prav, če bi govorili samo o helikopterju in delovnih nalogah letalske enote milice, ne da bi predstavili tudi njene delavce.

Po starosti članov je to mlada enota, kar pa ne pomeni, da med njimi ni starejših in v letenju prekaljenih posameznikov. Piloti, tako mlajši kot starejši, se neprestano usposabljaajo, utrjujejo že obvladano znanje, držijo pa se tudi načela, da mora vsak obvladati vožnjo z vsemi tipi helikopterja, ki jih imajo. Pri pridobivanju novih sposobnosti in utrjevanju starih pa je pomembno to, da ta proces poteka vzporedno z opravljanjem njihovih vsakodnevnih nalog. Poleg pilotov pa so z letenjem helikopterjev povezani tudi mehaniki, ki pripravljajo helikopterje pred vzletom in opravljajo tehnične preglede in seveda še vrsto drugih zelo pomembnih del, ki so potrebna, da so helikopterji brezhibni. Ne smemo pa pozabiti omeniti, da je član posadke tudi miličnik opazovalec. Že samo ime pa pove, kaj je njegova naloga.

Nuša Vrbinc

Premagati konzervativna stališča

V Ljubljani se je v ponedeljek 24. maja sešla zadnjič v tem mandatu komisija za SLO in DS pri republiškem odboru ZZB NOV. Največ časa so člani namenili informaciji o vpisu mladih iz naše republike v vojaške šole. Ugotovili so, da je stanje na tem področju nezadovoljivo. Iz leta v leto smo priča zmanjševanju števila slovenskih starešin v enotah JLA. Stanje je najbolj kritično v kopenski vojski, medtem ko je v drugih rodovih stanje še kar dobro. Alojz Hren iz koordinacijskega odbora za vpis mladih v vojaške poklice pri SZDL je povedal, da so o tej problematiki pripravili več regijskih posvetovanj, na katerih so ugotovili, da se vsepovsod ne drži sprejetih nalog. Poudaril je, da desetina slovenskih občin dobro dela na tem področju in če ne bi bilo njih, bi bil položaj še slabši. Opozoril je še posebej za Maribor, kjer je letos kar za polovico manj kandidatov za vojaške poklice. Izrazil pa je upanje, da je do tega predvsem zaradi nastajanja novih občin. Člani komisije so tudi postavili vprašanje, zakaj vojaške šole še niso odprle vrat dekletom. Kot vse kaže, bodo te šole mogoče že prihodnje leto dostopne tudi njim. Na eni izmed vojaških šol so že sprejeli skupino deklet in na izkušnjah z njimi naj bi tudi v prihodnje organizirali delo za večje skupine.

V razpravi so člani komisije poudarili, da bi se morali borci bolj vključiti v agitacijo in propagando za vojaške poklice in pomagati premagati konzervativna stališča in mnenja o JLA. Predlagali so tudi, naj bi odgovorni dejavniki več pozornosti namenili staršem in jih pravilno seznanili z vojaškimi poklici.

V nadaljevanju so obravnavali tudi informacijo o sodelovanju med borčevskimi organizacijami na terenu in enotami JLA. Ugotovili so, da je sodelovanje dobro in da se odvija brez večjih težav. Predstavniki poveljstva ljubljanskega armadnega območja Tomislav Ljubič pa je poudaril, da bi enote morale bolj seznaniti borce s sodobnim orožjem.

Poleg tega je komisija obravnavala še nekatera vprašanja o sodelovanju borcev pri krepitvi SLO in DS. Ob koncu pa so člani komisije izrekli priznanje predsedniku Francu Črnuglju-Zorku za njegovo nesebično delo.

B. K.

Mariborski predstavnik je opozoril člane komisije, da resolucija za kongres ZSMS niti enkrat ne omenja tovariša Tita in Edvarda Kardelja. Prav tako niso omenjena izročila NOB in njihovo prenašanje in obujanje. Po njegovem mnenju je to nevzdržno.

Na obisku pri bohinjskih teritorialcih Delo in še enkrat delo

Že stari Rimljani, ki so bili pameten narod, so poznali pregovor, da je ponavljanje mati modrosti. Ponavljanje pa pomeni delati in vaditi neko operacijo toliko časa, da jo opraviš v najkrajšem času in brez napake. Zdaj je vedno bolj odvisno od izurjenosti vojakov in starešin, kako in koliko bo sodobna tehnika služila svojemu namenu. Zato namenimo v naši koncepciji splošne ljudske obrambe izurjenosti ljudi veliko pozornosti. Izjema ni tudi del enote teritorialne obrambe, ki nosi ime po Stanetu Žagarju.

Majsko sonce je neusmiljeno pripekalo, ko smo se po ozki poljski poti spuščali proti taboru enote. Nekaj sto metrov pred prvimi šotori je pred nas stopil stražar in nas vprašal, kam gremo. Po kratkem pogovoru je po telefonu poklical svojega komandirja in mu povedal, kdo je prišel. Pokazal nam je prostor, kjer bomo morali počakati enega od starešin. S stražarjem smo poskušali spregovoriti nekaj besed, vendar se ni dal

ravno končujojo in po glasnem ploskanju tudi zmagujejo v odbojarski tekmi s pripadniki bližnje enote JLA.

Pogledali smo malo po taboru. Sredi prostora je stal pano in na njem priložnostni stencas s tekočimi dogodki iz domovine in tujine, dogodki iz življenja enote ter načrtom dela za prihodnji dan. Malo bliže smo si ogledali zapis, ki je obravnaval življenje v enoti. Našo pozor-

Medtem so topničarji že pripravljali topove. Na povle: »Po bunkerju, kumulativno!« se je začelo vse odvijati s filmsko naglico. Prvi vojak je iz posebnega zaboja dvignil granato in jo podal naslednjemu. Po nekaj trenutkih je že ležala v topovski cevi in pomočnik namerilca je sporočil: »Gotovo«. Ko je namerilec sporočil, da ima vse elemente vnešene v namerilne naprave, je padlo povle: »Ogenj!« Rahel poteg namerilceve roke in tišina je prerezal oster pok. V daljavi se je točka, ki naj bi ponazarjala sovražnikov bunker ali pa kakšen drug njegov objekt, spremenila v veliko luknjo. Tovariši, ki so sedeli nekaj deset metrov stran, so z navdušenim ploskanjem in glasnimi pohvalami nagradili topničarje za uspešen, kot smo izvedeli pozneje, ognjeni krst. Streljanje so ponovili tolikokrat, da so se vsi topničarji izmenjali v vseh vlogah. Tudi ostali so uspešno opravili prvo streljanje. Topničarjem je za uspešno streljanje čestital tudi poveljnik enote, narkar so se vsi skupaj odpravili na predavanje o razmerah

doma in v svetu. Vojaki, ki so bili na predavnanju, so nestrpno pogledovali, kaj se dogaja okoli minometov. Človek je dobil občutek, da se bojuje, da bodo kaj zamudili. Govornik je končal svoje predavanje in vojaki so se znova zbrali nekaj deset metrov stran od minometov. Tudi posadke tega orožja so uspešno prestale ognjeni krst, čeprav je ena od min padla nekaj metrov stran od označenega cilja. Starešina pa jih je potolažil, saj je mina oziroma njeni drobci smrtonosna v krogu 60 metrov.

Vročina se je počasi umirjala in pihati je začel rahel veter, ki pa je postajal vedno močnejši. Sonce je počasi izginjalo za gorejskimi vršaci, nad Pokljuko pa so se zbirali črni oblaki. Teritorialci so se počasi odpravljali nazaj v tabor, da se pripravijo za večerjo, ki jim je prav gotovo teknila.

Kakšna misel je najbrž ostala še neizrečena in kakšno vprašanje brez odgovora. Vendar so teritorialci vojaki, sestavni del naših oboroženih sil in imajo vnaprej določen urnik, po katerem bodo delali. Držijo se ga strogo, saj je narejen tako, da je v vsakem trenutku natančno določeno, kaj in zakaj se bo taktično delalo. Prav je, da se ga držijo in morajo se ga držati.

Bojan Kuntarič

FORMIRANA MLADINSKA POHODNA BRIGADA

ZZB NOV in krajevna skupnost Prečna pri Novem mestu sta formirali mladinsko pohodno enoto po poteh NOB.

Na proslavi, ki je bila minulo soboto v spominskem parku na Kuzarjevem kalu nad Prečno, sta tov. Ivan Somrak in Franci Žvipelj govorila zbranim enotam in gostom o dnevu mladosti ter o formiranju in borbah I. slovenske artilerijske brigade.

Po programu, ki ga je izvedla mladina in učenci šole iz Prečne, je Franci Žvipelj v imenu I. SAB predal prapor mladinski pohodni enoti iz Prečne.

Ta pohodna enota bo tudi sodelovala na proslavi pri osnovni šoli I. SAB v Prevolah v Suhi krajini.

F. Ž.

Kljub temu da je bil to ognjeni krst za posadko topa, so posamezne faze dela pri polnjenju in drugem tekle brez napak. Vse to je rezultat dela vojakov in starešin v času urjenja, za katerega bi lahko rekli, da so ga v enoti Staneta Žagarja temeljito izkoristili.

preveč motiti pri svoji nalogi. Vročina je bila vedno hujša in na srečo je blizu tekle voda in prinašala malo svežine iz visokih gorejskih hribov. Kmalu je prišel starešina in prisedel v naš avto ter nam kazal pot, kje naj vozimo in kje naj parkiramo. Komaj smo stopili iz avtomobila, smo že zaslišali navdušeno ploskanje in vzklikanje. Starešina Janko Stušek nam je povedal, da njihovi fantje

nost je pritegnil bel listič, na katerem je pisalo, da bodo imeli topničarji bojno streljanje.

Dežurni starešina je ukazal zbor enote. Vojaki so se po manjših enotah postavili pred dežurnega in ta jim je v kratkih besedah povedal, kaj bodo delali v naslednjih nekaj urah. Zatem pa je enoto odpeljal na prostor, od koder so lahko gledali streljanje topničarjev.

Za večje podružbljanje SLO in DS

Na skupni seji komiteja za SLO in DS in pokrajinskega odbora vzhodnoštajerske pokrajine v Mariboru so proučili aktivnosti in naloge po 9. kongresu ZKS, s posebnim poudarkom na nadaljnjem podružbljanju in krepitvi sistema SLO in DS. Razprava je pokazala, da so med 8. in 9. kongresom ZKS dosegli na področju obrambnih naprav pomemben premik.

Komiteji za SLO in DS v vzhodnoštajerski pokrajini bodo na podlagi resolucije, ki je bila sprejeta na 9. kongresu ZKS, na nekaterih področjih aktualizirali naloge in ob upoštevanju vseh specifičnosti dopolnili svoje programe dela. V prihodnje bodo namenili posebno skrb družbeni samozasčiti in njeni krepitvi ter nadaljnjemu razvijanju. Tudi v prihodnje bodo odklanjali nekatere še vedno prisotne pojave privatizacije, samovolje in raznih zlorab posameznikov. Ena od pomembnih nalog ostaja tudi v prihodnje vsestransko usposabljanje za potrebe SLO in družbene samozasčite.

Letos bodo v juniju tudi v vzhodnoštajerski pokrajini organizirali regionalni posvet za člane komitejev SLO in DS in za člane pokrajinskih vodstev. Na tem posvetu bodo temeljito preučili aktualne probleme s področja SLO in DS ter se dogovorili za nadaljnjo učinkovito in usklajeno akcijo.

Na skupni seji so potrdili tudi nekatere kadrovske spremembe v pokrajinskem odboru za vzhodno štajersko pokrajino in komiteju za SLO in DS ZKS Maribor ter izrekli priznanje tovarišem, ki po uspešno opravljenem delu zapuščajo pokrajinski odbor vzhodnoštajerske pokrajine.

M. K.

Delo bodo obogatili z novimi vsebinami

Občinska konferenca ZRVS Idrija in njena delovna telesa so v preteklih štirih letih uspešno delovali in izvajali naloge v skladu s sprejetimi programi dela. Člani zveze rezervnih vojaških starešin, teh je v štirih krajevnih organizacijah 556, so ustvarjalno delovali pri razreševanju družbenih, političnih, gospodarskih in drugih vprašanj, zlasti pa pri podružbljanju ljudske obrambe in družbene samozasčite. Svoj delež je ZRVS prispevala tudi pri obrambnem in samozasčitnem usposabljanju prebivalstva, še zlasti mladine ob vsakoletnih akcijah NNPP. To je nekaj ugotovitev programsko-volilne konference ZRVS Idrija, ki je bila v začetku maja.

ZRVS je s svojo aktivnostjo in organiziranimi oblikami dela krepila moralno politično in strokovno usposobljenost članstva. V tem mandatnem obdobju so se v okviru OK ZRVS in krajevnih organizacij uresničevale tudi druge aktivnosti, kot so povezovanje z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in društvi ter načrtovanje skupnih akcij, obeleževanje jubilejev, negovanje revolucionarnih tradicij NOB. S svojimi izkušnjami in znanjem so člani ZRVS pomagali pri oblikovanju naprednih odločitev, zlasti pa mladim prikazali resnično in nepristransko vrednotenje NOB in socialistične revolucije, ustvarjalen odnos do nje in dograditve socialistične samoupravne družbe. To se je odvijalo pri raznih pohodih po poteh NOV, ki jih ni bilo malo.

Sprejete usmeritve za delo OK ZRVS in njenih organov bodo v prihodnje naravnane k še večji uveljavitvi krajevnih organizacij, še bolj kot doslej bodo v aktivnosti vključevali mladinske organizacije, društva in JLA. Predsedstvo OK ZRVS pa bo poskrbelo, da se ustanovi predavateljski aktiv, ki bo skozi vse leto spremljal in usmerjal delo na področju idejnopolitičnega izobraževanja članstva.

Silvo Kovač

Oton Medveš med najmlajšimi borci v brigadi Mladost s puško na rami

Le kdo bi od šurinajstletnega fantiča, ki je še rasel, zahteval velike ideje, zaradi katerih se je odločil za narodnoosvobodilni boj, kdo bi zahteval zanesenjaštvo, prežeto z domovinskimi mislimi, od kodrastega zlatolasca, ki se je tako rekoč še včeraj držal materinega krila. Zgodilo se je čisto preprosto, nekaj dni pred kapitulacijo Italije, ko je Oton v stricem

Oton Medveš ob osvoboditvi v Trstu

nahrbtniku spet odnesel hrano partizanom na javko Trsca na Matajurju. Zgodilo se je zato, ker fant ni imel svojega doma. Partizani so ga obdržali pri sebi. Pa tudi zaupali so mu že. Poznali so očeta, ki so ga okupatorji marca 1943 zaprli skupaj s še nekaj domačini iz Kobarida. Poznali so tudi njegovega strica v Jevščku, ki je vzel k sebi Otona in njegovega brata Romana kmalu po tistem, ko so okupatorji zahtevali od matere s štirimi otroki, da mora zapustiti domače ognjišče. Prav ta stric je Otona prvič poslal z oprtnim nahrbtnikom v hrib. Potem se je to ponovilo še večkrat, dokler ni mladi fant kar ostal v planini.

Takrat se je hitro vse spremenilo. Italijanska osnovna

šola pa nižje učiteljske v Špetru Slovenov pri Čedadu na oni strani današnje meje, predvojaška vzgoja ob sobotah, katere so se fantiči radi udeleževali zaradi kosa kruha, namazanega z marmelado, prebiranje starih slovenskih knjig, ki jim je bila edina učna ura knjižne slovenščine, vse to je prenehalo biti stvarnost in je ostajalo samo še spomin.

Oton je postal kurir pri 18. SNOUB Bazoviški. »Dva meseca sem prenašal pošto,« pripoveduje. »Bil sem v zaščitni četi štaba Bazoviške brigade. Vzdrževali smo stike s Triglavsko divizijo, ki se je potem preimenovala v 31., s Soškim odredom, ki je prešel v 30. divizijo, s Tržaško divizijo.« Utrinki s kurirskih poti se nizajo v dolgo zgodbo.

Kobariška republika. Vse je videti mirno in svobodno. Toda to je le zatišje pred neurjem. »Nikoli ne bom pozabil tistega jasnega prvonovembrskega dne 1943. Štab Bazoviške je bil takrat v Logih pri Breginju. Z nekim zaplenjenim nemškim kolegom sem odnesel pošto Triglavski diviziji na Livške Ravne. Pod večer sva se s Francem Šturmom, Pstinarjem po domače, vračala. V Kobaridu sva mimogrede zavila še k njemu domov. Na mizi se je kadila polenta. Sedla sva in nekaj na hitro pojedla. Ni bilo časa za uživanje. Zunaj so žvižgale krogle. Vse pogosteje je odmevalo za gričkom Sv. Antona in za Humom. Nemci so že vdrali v Kobarid. Konec Kobariške republike, me je kakor z mečem prešinila misel. Pa tudi za žalovanje ni bilo časa. S tovarišem sva hitro skočila na kolo in osem kilometrov navkreber, vse do Borjane, se nisva ustavila. Hitro je bilo treba na položaje. Celo noč smo prebili za pokopališkim zidom v Logih. Naslednji dan sva s Francem dobila vsak svojega konja, ki so ju naši zaplenili Nemcem. Brigada je krenila proti Robedišču in Črnemu vrhu (Monte Fosco), potem pa naprej skozi Štupico, Log do vasi Matajur.«

Neprestano se je nekaj dogajalo. Dva dni tu, potem spet naprej. Hitri premiki, nenadne akcije, nevarnosti, v katerih je življenje viselo na nitki, izdaja, bitka na Matajurju, ki je zahtevala 33

žrtev, sneg in dež, nemška ofenziva v Benečiji, pot v Brda, čez Kambreško in Fone spet v dolino, pa v planino Sleme pod obronke Krna. »Krn. Kolikokrat sem mu iz daljave sledil z očmi! Ponošni oči mi je vedno pričaral podobe domačih. Kaj počnejo? Kako živijo? sem se potihoma spraševal. Z borci sem se malo pogovarjal o teh stvarih. Govorili smo predvsem o naših akcijah in o tem, kako bo lepo, ko si priborimo svobodo. Na zabavo nismo mislili in zaradi neprestanih premikov tudi ne na kulturno ustvarjanje, saj za to ni bilo priložnosti. Še če smo kdaj organizirali kakšen miting, se ga je udeležila le ena tretjina borcev. Vsi ostali so morali stražiti.«

Od začetne kurirske zadolžitve je Oton prišel v obveščevalni center brigade, ki je zbiral podatke o premikih sovražnika. »V tistem času se mi je zgodilo nekaj najhujšega,« je dejal moj sogovornik. »Bilo je v Slapu ob Idriji. S tovarišem sva v neki hiši poizvedovala po Nem-

poj! Ko sem preskočil zid, mi je padla puška na tla. Nazaj nisem smel, naprej v štab pa si nisem upal. Izgubiti orožje je pomenilo smrtno obsodbo sebi. Pa me je tovariš le pregovoril in se zavzel zame pri štabu. Obveščevalec pa le nisem mogel biti, dokler si nisem sam spet priboril od sovražnika orožja. Zato sem odtekel sledil vsaki akciji. Kako sem bil srečen, ko mi je na Bukovem uspelo priti do italijanske karabinke!«

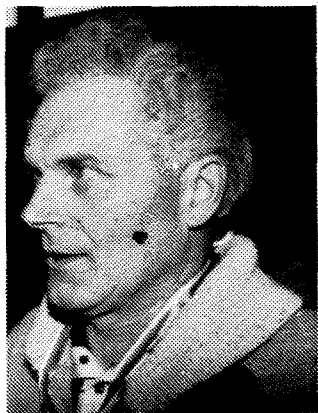
Predmeja. Akcije po Vipavski dolini, tudi Trnovo pri Novi Gorici, napadi na nemške kolone, ki so hodile proti Ajdovščini in Postojni, zasede pri Razdrtem, v zgornjem Krasu, pa spet v Trnovski gozd.

»Nekega dne sem dobil poziv, naj se javim v Colu. Zbrali smo se borci Gregorčičeve, Kosovelove, Bazoviške in drugih partizanskih enot. Kakih šestdeset nas je bilo. Postali smo jedro jurišnega bataljona 30. divizije. Z avtomatskim lahkim orožjem smo se lahko pojavljali zdaj tu zdaj tam in presenčali sovražnika, največ na Krasu.«

Tako je čas od decembra 44 pa do osvoboditve Oton prebil med borci jurišnega bataljona. Nosili so plave uniforme, sešite iz zaplenjenega letalskega blaga. Tudi o

ređcih zvezd na titovkah – nič čudnega, če so v njih videli sovražnika. Ko so se predstavili, so se seveda čez pol ure vaščani že začeli vračati. Bilo je to 19. marca 1945.

»Blizal se je maj 1945. Kar v zraku smo čutili, da je ta pomlad drugačna od prejšnje in tiste pred njo. Sovražnik ni bil nič več tako zagnan

Oton Medveš

in prepričan vase. Dobili smo ukaz, naj se pomaknemo proti Repentabru in preko utrjene postojanke Opčine do Trsta. Zavzeli smo vojaško kasarno v Via Rosetti in zajeli več kot 300 italijanskih in nemških vojakov. Zasedli smo vse ključne položaje mesta. Seveda je z nami

Skupina borcev jurišnega bataljona 30. divizije straži pred gradom Strmol na Gorenjskem, spomladi 1945

cih, pa naju je gospodinja povabila noter in nama pripravila nekaj za pod zob. Grizljaj nama je zastal v ustih, ko sva s tovarišem zaslišala, da se je na cesti ustavil nemški avtomobil. Nemci so potrkali pri istih vratih, kot midva, da bi poizvedeli o partizanih. Skok skozi okno in čez dvorišni zid, potem pa ob potoku navzgor. Toda,

tem, kako so peš tovorili blago s Krasa do krojaških delavnic v Cerknem in kako sta čez dober mesec dva voda njihovega bataljona prvič korakala v novih uniformah iz Cerknega spet na Kras, zna Oton povedati niz zanimivih dogodivščin. Ko so se v gosjem redu bližali vasi Sveto, so vsi vaščani bežali. Nemško blago pa še brez

sodeloval tudi delavski bataljon, ki je že bil formiran v mestu. Tudi komando gestapa smo dosegli. Vse naokrog, po mizah in po tleh je bil raztresen denar. Ukazali so nam, naj z njim napolnimo vreče. Niti lire si nismo upali spraviti v žep zase. Kdo pa je takrat mislil na denar! Konec vojne! Svoboda! To so bile takrat naše misli.

Umaknili smo se v Ljubljano. Tito je prišel in mi smo bili njegova telesna straža. Kako lepi dnevi... Pravzaprav bi se takrat moral javiti v Beogradu, da bi odšel na vojno akademijo v Sovjetsko zvezo. Pa me je preveč vlečlo domov. S pomočjo Franca Leskoška-Luke mi je nekako uspelo priti do odpustnice. Desetega oktobra sem tako prišel spet v objem svojega rojstnega Kobarida.«

Po vojni je bilo treba nadaljevati tam, kjer je puška zamenjala pero, kjer so gozdovi nadomestili hrame učenosti. Oton je odšel v gimnazijo, najprej v Gorico, potem v Postojno in Novo mesto. Takoj po vojni je postal tudi tajnik primorskih partizanov. Porušena domovina je kar sama ponujala akcije. Tudi Oton je stopil v udarniške vrste. Kot komandir minerskega voda v 18. brigadi Bogdana Osolnika je pomagal graditi temelje tovarne Meblo. Akcija ga je skoraj stala življenje.

»Danes so delavci tisti, ki morajo stati v prvih vrstah, tako kot nekoč borci,« meni Oton. »Delavci pravzaprav so borci, borci za svoje pravice in iz svojih pravic. Morda smo včasih preveč tihi, ko se je treba za kaj zavzeti. Med sabo že še pogodrnjamo, na pravem mestu pa le malokdo dvigne glas. Samoupravljanje je za marsikoga še vedno le teorija.«

V tovarni igel v Kobaridu je Oton začel delati leta 1960. Vsakdanjo pot od doma do službe mu polepšuje ljubezen do narave in ljubezen do športa. Športni duh živi v Otonu že iz otroštva. Takrat mu je oče od nekdaj prinesel lesene smuči. Po vojni je imel neke nemške vojaške. Takrat še ni bilo vlečnic. Smejali so se mu, ko je ob nedeljah s še nekaterimi kobariškimi fanti peš krenil s smučkami na ramah proti Matajurju, medtem ko so drugi zavili v gostilno. Pa danes? Tisti brez smuči je že redkost. Športno društvo v Kobaridu živi polno življenja. Ima svojo tekaško sekcijo Mekete in kolesarski klub Soča. »Sodelujemo na vseh slovenskih in drugih mednarodnih maratonih. Čudovito se razumemo. Nobene nevoščljivosti ni. V nas živi res zdravo in pristno tovarštvo...«

Tako je neka mladost s puško na rami dozorela, tako je skozi veličino boja spoznala vrednote, za katere se je bojevala in za katere se je še vredno bojevati, tudi v današnjem času.

Živa Drole

Renčka Fras, kmetica in predsednica pesniških komunistov

Oživiti moramo mejo

Renčka je doma v Vukovskem dolu blizu Jarenine, oba kraja pa spadata v novo občino Pesnica, ki je ena od šestih, v katere se je razdelila prejšnja občina Maribor. Veliko ljudi jo pozna, saj pa tudi ni na pretek kmetica, ki bi bile tako družbeno in politično aktivne, da bi vodile komuniste v svoji občini, hkrati pa vzorno kmetovale.

Renčka, ste predsednica občinske konference ZKS v Pesnici, doma imate farmo s skoraj pet tisoč kokošmi, red v hiši in okoli nje; kako vse to zmorate?

»Celo življenje veliko delam in pokazati hočem, da nam naša družba veliko nudi da se da dobro delati, če se le hoče. Za politične stvari nimam nikoli podnevi časa, razen za sestanke, zato hodim

pozno spat. In v posteljo ne grem, dokler ne preberem tudi časopisov. Biti moram na tekočem, če hočem dobro delati. Saj se včasih začudim, ko nekateri, mlajši, tarnajo, kako jih boli to in ono. Mene nikoli nič ne boli. Srečna sem in uživam, ko vidim uspeh, ko gledam, kako delo napreduje, pa zato nimam časa za bolezen. Ko nas je pred leti prizadela toča, sem res mislila, da bom obupala in nehala. Tako hudo je bilo videti, vse popolnoma uničeno! Ampak čas gre naprej, človek pa mora z njim.

Prej sva imela z možem krave. Redila sva jih za pleme in dosegala lepe uspehe. Hlev je bil potreben prenove in odločila sem se, da bova v kooperacijo »vzela« kokoši. Razbremenila sem sebe, pa

tudi moža, ki je star že 64 let in hodi še na delo v Maribor. Tako imam jaz »na skrbi« kokoši, mož pa 2300 trsov. Rediva še nekaj svinj, posejeva potrebno peso, koruzo

in krompir, tako da je dela vedno dovolj. Mislim, da je bilo treba na stara leta. Delo si je treba čim bolj olajšati. Saj ljudje perutninarstvo res še vedno gledajo z nekega posebnega zornega kota, vendar potrebujemo tudi jajca in kokošje meso, ki je navsezadnje le dobra hrana. Mislim, da ravno tako kot drugi doprinese svoj delež k družbeni proizvodnji, čeprav so se nekateri bali, da bova grunt na »kant« spravila, ko sva prodala krave.«

Dela se gotovo lotevate načrtno in poglobljeno, s premislekom. Kaj pa pričakujete sedaj, ko imate svojo občino v teh krajih? Mislite, da bo bitko za oživljeno mejo lažje dobiti?

»Odločitev je bila vsekar pravilna. Že na začetku se je vse spremenilo na bolje. Približali smo se ljudem, kar je osnova za dobro delo. Res je, da ne bo nič zastoj, vendar, če bodo vse novo izvoljene delegacije delale, kot je treba, in morale bodo, uspehi gotovo ne bodo izostali. Možnost odločanja je nepri-

merno večja. Imam slabe izkušnje iz prejšnjih časov. Ko smo imeli še odbornike, sva bila predstavnik kmetov dva in so naju mimogrede »izžvižgali«. Še pred petimi leti smo kmetijska vprašanja zelo mačehovsko obravnavali. Kadar je prišlo na sestankih na vrsto kmetijstvo, je marsikdo bral časopis, saj ga ni prav nič zanimalo, s kakšnimi težavami se srečujemo kmetovalci.

Ja, veliko se je spremenilo. Ljudje so navdušeni, radi delajo in tudi uspešno. Kjer je urejeno lastništvo, je zemlja obdelana do zadnje krpice. Osnovni pogoj, da ne bo zanemarjene in zapuščene zemlje, je, da zadeve v zvezi z zemljišči takoj ustrezno uredimo. Agrokombinat se preveč podjetniško obnaša, moral pa bi biti vzor dobrega gospodarja. To bo treba popraviti.

Veste, vzušje pri nas je zelo dobro in delovno, bojim pa se, da ga ne bomo polomili z novim zakonom o obdavljenju kmetov. Danes ni isto, kot je bilo po osvoboditvi.

Tudi kmetje so se prosvetlili in ne moremo jih imeti za norca. Veliko, veliko je treba znati, da lahko delaš na zemlji z uspehom. Ne vem, zakaj se bojimo, da bi kmet obogatel. Kam pa daje dohodek? Nazaj v kmetijo. Ne gre na dopust in le redko si privoščijo razvedrilo. Dviganje standarda, še posebno ob meji, je zelo važno, obogateti pa tukaj res nihče ne more. Že zaradi davčnega ključa in stalnih podražitev ne. Zdi se mi, da preveč s strahom gledamo na vse skupaj zaradi izkušnje z vojvodinskimi kmeti in koruzo. Naši kmetje se pa le sprašujejo, ali je bil kdo od kmetov zraven, ko so pripravljali zakon.«

Renčka ni pozabila povedati tudi tega, kako pomembno je, da vključujemo mlade ljudi v vsa dela, vendar »ta stari« po njenem mnenju ne smejo čisto popustiti; včasih je treba mladim pomagati »kakšen ovinek zvoziti«. In Renčka je že taka, da bo delala in pomagala, dokler bo mogla.

Zlatka Rashid

Po desetem zasedanju plenuma kulturnih delavcev OF Naša revolucija v zrcalu umetnosti

Eno je nedvomno: razpravljanje na plenumu kulturnih delavcev je bilo deležno dokajšnje pozornosti. Zasluzila si jo je že sama tema – poskus odgovora (pravzaprav: odgovorov) na vprašanje, kako je slovenska umetnost s svojimi raznoterimi izraznimi sredstvi zabeležila spomin na dogajanja v narodnoosvobodilnem boju in revoluciji, kako globoko je posegla v njuno humano in etično bistvo, kolikšne razsežnosti njune resnice je razgrnila, kaj v tem štiridesetletnem ustvarjalnem opusu šteje in kaj ne sodi med vrednote umetniško obstojnega izpovedovanja ali pričevanja.

Samoumevno je, da vse, kar je bilo na plenumu izgovorjeno, ni izpolnilo optimalnih pričakovanj. Zvrstili so se referati in razprave takšne in drugačne baze. Slišali smo nekaj povsem nevzemirlih seminarjskih nalog, ki so s profesorsko pedantnostjo naštevale bodisi literarna bodisi gledališka bodisi glasbena dela, v katerih so posamezni avtorji od vojne sem ponazarjali svoje spomine, razčlenjevali čas in človeške dileme revolucijskega preloma in postavljali bolj ali manj trajne spomenike. Vmes so se nizala bolj ali manj prizadeta razmišljanja o umetniški moči nekaterih in umetniški šibkosti drugih poskusov izpovedovanja vojne tematike. Le tu in tam so se oglasila tudi spoznanja, ki so v polnem pomenu besede »za današnjo rabo«, se pravi aktualna za zdajšnji in prihodnji razmislek v obeh smereh: za vnovični razmislek o vsem, kar je v doseda-

njih desetletjih po prelomno-odločilnem času naše doživljanja in naših temeljnih zgodovinskih preizkušenj že nastalo, a terja vnovični pregled, ovrednotenje in izbor, ter za razmislek o vsem, za kar umetniška ustvarjalnost še ostaja na dolgu.

Tematika narodnoosvobodilnega boja je v slovenski umetnosti bila in ostaja nenavadno produktivna. Nič nenavadnega, kajti ta čas je v resnici pretresel vse naše človeško bistvo. Zato kljub časovni razdalji in mnogoterim poskusom obravnave tema v vseh svojih razsežnostih zlepa ne more biti izčrpana – in očitno tudi še ne bo, kar še zlasti velja za epiko-dramatično območja literature. Pri tem je seveda potrebno razlikovati med hotenji literature na eni in prizadevanji zgodovinopisja na drugi strani. Zgodovino zanima doživljajski svet človeka-posameznika. Domnevamo lahko, da smo v dose- danih zapisih, kronikah in izsledkih raziskav registrirali domala vse, kar sodi v domneno zgodovinopisja. Še zdaleč pa nismo razkrili vsega, kar sodi v nikoli povsem razkriti in do vseh globlin razčlenjeni človekov notranji doživljajski svet.

Pa pri tem učinki te tematike seveda niso in ne morejo biti odvisni od količine literarnih upodobitev, kaj šele od števila popisanih strani. Odvisni so lahko kvečjemu od kvalitete tega umetniško-pripovednega prodiranja, tega globinskega odkrivanja resnice. Stotere povesti, no-

vele, romani ali drame izza dni narodnoosvobodilnega boja so ostale v spominu in v zavesti zgolj kot reportaže, ob katerih smo se že v času njihovega nastanka dodobra zavedali (zdaj, ko sega misel globlje, pa še celo), da niso povedale in ne razkrije vse resnice, ki jo je povedati oziroma razkriti mogoče – pa tudi potrebno. Prav ta zavest pa je tudi latentna energija, ki spodbuja nastajanje novih in novih del, izpovedi, razčlenitev ali sporočil.

Sicer pa tematika narodnoosvobodilnega boja ne sme veljati za kakršnokoli posebno umetniško temati-ko. Če je – in kadar je – v letih ali desetletjih po vojni takega tretmaja vendarle bila deležna, so se zavoljo nje porajala dela, za katero je dolgo več ne želimo dati roke v ogenj. Prave umetnine je vselej porajala samo iskrena umetnikova izpovedna nuna, ne kakršnokoli izpolnjevanje naročil – po vnaprejšnjih navodilih, klišejih ali kalupih. Umetnost je popisovanje človekovega bi- vanjskega, etičnega, psihološkega doživljanja, njegovih intimnih človeških plasti; čas posebnih življenjskih preizkušenj je samo del ob- čih tokov.

Teh nekaj načelnih iztočnic bi bilo seveda vredno uporabiti pri bodoči inventuri vsega, kar je naša beseda, glasbena, likovna, plesna, gledališka, filmska in spomeniška umetnost v štiridesetih letih »zapisala« o pravih in najglobljih rečeh narodnoosvobodilnega časa. Nismo še namreč dokončno ločili zrnja od plev. Nismo še sestavili »železnega reper-

toarja«, kamor bi se iz veli- kanske množice vsakovrst- nih pričevanj in izraznih poskusov uvrstile samo resnične umetnine in dosežki traj- ne vrednosti. Šele ko se bo- mo prebili tako daleč, bomo vedeli, kje na vsej tej poti pravzaprav smo. Vedeli bo- mo, ali kvaliteto premoremo in kolikšna je njena zakla- dnica...

Za zdaj je plenum kulturnih delavcev OF o teh vprašanjih razglabljal še vse pre- več posplošeno in pojmovno. Vse kaže, da si bo moral kmalu zastaviti tudi precej bolj otipljive cilje, če naj se- veda upraviči svojo temeljno namembnost: biti kataliza- tor odprtih vprašanj.

Nekaj teh in takih plodnih miselnih »vodoravnih« in navpičnih« je švignilo tudi že iz tokratnega besedovanja. »Vzporednice za današnjo rabo« – jih je poimenoval dr. Matjaž Kmecl, ko je v zgle- dih časa velike preizkušnje razkrival možnosti in ravna- nja, ki nam jih v sedanjosti krvavo primanjkuje. Sponta- nost ustvarjalnega delova- nja, naklonjenost ustvarjal- nemu tveganju in iskanju, skrb za jasen, nedvoumen, vsakomur razumljiv jezik... vse to je nekoč bilo – in vse to je zdaj iz birokratsko-ma- nipulativnih pobud, ki ob- vladujejo »medčloveška raz- merja, obrnjeno na glavo.

V tej silni želji po vrnitvi k pristnosti, k resnici in k iskreni zavzetosti za vse, kar doživljamo in ustvarjamo, pa je bila očitno poglavitna vred- nost desetega plenuma.

Dozorel je čas za očiščenje in pomlajenje.

V. K.

Svet za tradicije NOB in revolucije pri RO ZZB NOV Slovenije je pobudnik za številne projekte

Gledališče in film na temo NOB

Včasih smo nagnjeni k prehitrim ocenam o tem, koliko in kako je bilo v slovenski umetnosti na temo narodnoosvobo- dilnega boja že narejenega. O teh vprašanjih na področju literature so spregovorili na nedavnem plenumu kulturnih delavcev OF. Mi pa smo se pogovarjali tokrat s tovarišem Maroltom, ki se prebija skozi gore podatkov ob pripravljani analitične bibliografije o slovenskih gledaliških predsta- vah na temo NOB, ki so bile ne le napisane, ampak tudi odigrane v letih med 1945 in 1980. To nalogo, kakor tudi naloge na področju filma, literature, glasbene ustvarjalnosti in likovnega odziva na NOB, je spodbudil k nastajanju svet za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB pri RO ZZB NOV Slovenije prav za namenom, da bi po več kot petintridesetih letih snovanja in dela na področju slovenske umetniške ustvarjalnosti lahko pogledali, koliko je bilo v resnici kvan- titete in koliko kvalitete. Seveda do sklepov te vrste ne more priti v kratkem ekskurzu posameznika, pa če je ta še tako deloven in dobrega namena. Dokler namreč ni pred nami na voljo pregled vsega tega snovanja, podatki o razstavah, po- datki o odzivih v javnosti in drugo, pač sodbe, ki se nagibajo v to ali ono stran, ostajajo v najožjih okvirih subjektivnega.

Pred dnevi je bila v reviji Dokumenti slovenskega gledali- škega in filmskega muzeja že objavljena bibliografija »Slo- venski film na temo NOB«, ki sta jo pripravila Ivan Nemanič in Lilijana Nedič, prvi za medvojno obdobje in Nedičeva za čas od 1945. pa do leta 1980. Pričakovati je bilo, da bo nekako v tem času pri koncu tudi delo z gledališko biblio- grafijo. Tovariš Marolt nam je o tem povedal: »Ko sem se naloge lotil, še nisem prav vedel, da se obeta tako zelo obsežno delo, kajti kaj kmalu se je izkazalo, da je bilo odigranih gledaliških del na temo NOB mnogo več, kot je bilo pričakovati. Čeprav zajema bibliografija, ki jo priprav- ljamo, le delo poklicnih slovenskih gledališč, se je nabralo tri tisoč delovnih enot! Zajeta so: slovensko gledališče v Trstu, SNG Drama iz Ljubljane, Mestno gledališče ljubljansko, SLG iz Celja, SNG iz Maribora ter Primorsko dramsko gledališče iz Nove Gorice, če upoštevamo, da je bilo smo v ljubljanski Drami postavljenih na oder 38 iger na temo NOB (pri čemer tistih, ki niso ožje pisane na temo NOB, pa so vendar revolucionarno sporočilne in so bile v teh letih več- krat prav zato na programih slovenskih gledališč, ne vste- vamo), postane jasno, da gre za obsežno nalogo.«

Marolt nam je pojasnil, da bo imela naloga tri dele, od katerih bo prvi splošni, drugi del bo o gledaliških predsta- vah, tretji pa bo zajemal bibliografijo o teh predstavah. Delo je bilo začeto leta 1980 in je bilo nekako predvideno, naj bi bilo že ob koncu leta 1981 pri kraju. »Želel bi to nalogo pripraviti kar najbolj natančno in tako, da bo iz nje razvidna tudi umetniška sporočilnost gledaliških del na temo NOB,« je menil Marolt in hkrati dejal, da so ožje določeni roki za dokončanje take naloge sicer okvirno vodilo, nikakor pa se jih ni mogoče držati dobesedno. »Vzemiva za primer samo Borove Raztrgance. Treba jih je najprej prebrati. Da bi bil tak pregled popolnejši, bi bilo dobro pregledati in predsta- viti tudi slikovno gradivo ob predstavah, potem bi bilo zaželeno, ko bi ob vsaki gledališki postaviti lahko priložili besede avtorja (če je še živ) in režiserja ter mnenja gledalcev, poleg kritik v časopisu, za katere vemo, da so lahko včasih močno subjektivne, pa žal pogostoma edina pisana ocena o določenem odskem delu.«

Na posameznih lističih so naslovi predstav. Zajeten ku- pček jih je že samo iz leta 1945. Kadar bomo lahko pregledno pogledali v bero slovenskih gledaliških »delavnic« in si ponovno prečitali dramska dela na temo NOB, bomo morda z osuplostjo odkrili, da smo bili o umet- niški vrednosti prenekaterega dela mislili preveč kritično, in bomo morda v delih, ki so nastajala takoj po vojni, našli skrite močne odraze vojnih dogodkov, vere in upanja in nenazadnje zagnanosti in tenkočutne osebne izpovednosti.

Bojana Žokalj-Jesih

Mladost tudi za jutrišnji dan

Že ves mesec mladosti se vrstijo prireditve mladim v počastitev njihovega praznika – dneva mladosti, še bolj pa so se strnile okrog samega 25. maja. Tu so organizirali mladinci pohod, tam športno ali kako drugo tovariško srečanje, spet neke so se srečali mladi in borci, da ne naštevamo vseh kulturnih prireditev, od tistih inter- nih osnovnošolskih pa do krajevnih in občinskih, v katerih so mladi v svojih pestrih kulturnih programih napolnili občanom čase z žarom svoje mladosti, s svojo ustvarjalnostjo in sposob- nostjo, pa tudi s svojimi problemi.

Dan mladosti v tolminski občini sovпада z občinskim prazni- kom. Prireditve si sledijo že sem od 14. maja. V soboto, 22. maja, je skupina kobariških osnovnošolcev skupaj z nekaterimi starejšimi občani, v katerih tli igralna žilica, odigrala na odru kobariškega kulturnega doma dve Partijčevi deli: Učna ura in Taki smo – taki ste. Nabito polna dvorana je spremljala dogajanje na odru, dogaja- nje brez kron in visokoletečih besed, morda nekoliko ostro kariki- ran, a vendar resnično prikazan vsakdan: papirnato samouprav- ljanje učencev v šoli, razpetost med službo in dom, čas, ki preganja in najeda družinske vezi, ob tem pa otroci neopazno odrasčajo, zapirajo v školjko ves svoj svet in zaupajo samo dnevniku, saj odrasli ne razumejo njihovega izraza – samo kričijo in strahujejo. Zaključni ples pokaže, da sta obe generaciji vendar lahko enotni, le prilagoditi se je treba in najti pravo mero poslušanja – obojestransko.

Menim, da je predstava odtehtala več sej in problemskih konfe- renc, na katerih bi tekla beseda o naših pionirskih in mladinskih, o njihovi vklapljenosti v življenje kraja, o odnosu med generaci- jami. Če se je le trohica odigranega zasidrala v mislih gledalcev, je predstava dosegla svoj namen.

Pa tudi samo sodelovanje dveh generacij v igri veliko pove. Nihče med njimi ni ne režiser in ne poklicni igralec. Druki jih preprosto veselje do igranja. Saj ni le predstava tisto po- membno. Ta pomeni le krono dolgi verigi vaj, s katerimi so sta- rejši, če jih imenujem kulturni animatorji, izpolnili prosti čas osnovnošolcev. Vmes pa so se v tistih urah pletle vezi prijateljstva in tovarštva med generacijami.

Živa Drole

Petnajst letnikov Vestnika koroških partizanov

Petnajst let je obdobje, ki v izhajanju neke revije veli- ko pomeni, posebej še, če je to revija, ki je začela izhajati zaradi entuziazma pešice posameznikov in ki se razvi- ja še vedno na tej podlagi in brez odločilne pomoči kake širše družbene institucije. Povod za začetek izhajanja je bila ustanovitev Odbora koroških partizanov, ki žive v Jugoslaviji, po vzgledu Zve- ze koroških partizanov v Av- striji, v Ljubljani leta 1967. Vestnik je bil sprva glasilo koroških partizanov z obeh strani meje, kaj kmalu pa tu- di vseh tistih, ki so na kakr- šenkoli način povezani s pro- blematiko naše narodne skupnosti na avstrijskem Koroškem.

Od skromnih 26 strani v dveh številkah leta 1967, ko je izhajal še pod imenom »Vestnik odbora koroških partizanov«, beležimo leta 1981 štiri številke na skoraj tristo straneh. Lahko reče- mo, da je danes Vestnik koroških partizanov revija, ki v celoti izpolnjuje naloge, ki si jih je zadal uredniški odbor ob začetku izhajanja. Če pov- zamemo besede predsedni- ka uredniškega odbora Pav- leta Žaucerja-Matjaža, »se je Vestnik v teh petnajstih letih razvil iz skromnega društvenega poročevalca v strokovno revijo za zgodovi- no, za ohranjanje revolucio- narnih tradicij koroškega partizanstva«. Lahko trdi- mo, da je Vestnik še mnogo več, saj se redno dotika so- dobne problematike naših rojakov v zamejstvu, je ve- dno aktivno ob strani koro- škkih Slovencev, kar je še posebnega pomena ob današ- njem pomanjkanju glasil, ki bi se dotikalo manjšinskih in narodnostnih vprašanj. Vestnik je poleg letno izhaja-

joče revije »Razprave in gra- divo«, ki jo izdaja Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani, edina revija, ki re- dno piše o problematiki slo- venske manjšine na Koro- škem.

Nekdo bi rekel, da 55 šte- vilk (od tega 13 dvojnih in ena trojna) ni veliko v pet- najstih letih izhajanja, ven- dar vrednost narejenega do- jamemo šele, če pobliže spoznamo pogoje, v katerih je Vestnik vsa ta leta izhajal. Ko vzemo, da se Vestnik pre- življa skoraj samo z naročni- no in reklamami, se nam 3505 strani in 786 prispev- kov, ki jih je napisalo okoli 160 avtorjev, ne zdi več malo, ampak ogromen prispevek k ohranjanju tradicij borbe koroških partizanov in k borbi naših rojakov v zamej- stvu za njihove pravice. Pri- zadevanjem uredništva in številnemu krogu avtorjev tako neposrednih pričeval- cev koroškega boja kot raz- skovalcev narodnostnih vprašanj, se je treba zahvali- ti, da je Vestnik dosegel tudi zavidljivo strokovno raven prispevkov. Danes mimo ob- jav v Vestniku ne gre noben poročevalec o koroški se- danjosti in preteklosti, noben družbenopolitični delavec, ki se ukvarja z mednarodni- mi odnosi in narodnostnim vprašanjem. Upajmo, da se bo materialno stanje revije kmalu spremenilo na bolje, tako je letošnja posebna šte- vilka že izšla ob sodelovanju s koroško osrednjo knjižnico – študijsko knjižnico Ravne na Koroškem ter s pomočjo odbora za mednarodno in medrepubliško sodelovanje pri Raziskovalni skupnosti Slovenije.

Uredniški odbor, v kate- rem je Pavle Žaucer-Matjaž predsednik, Boris Mišja od-

govorni urednik in lektor, člani pa dr. Marjan Sturm iz Celovca, Franc Skoberne, dr. Peter Vodopivec in Stane Vrtič, načrtuje nadaljnji raz- voj Vestnika. Sedanji ure- dniški koncept mislijo še razširiti. Načrtujejo, da bi v Vestniku našli v večji meri prostor tudi članki avtorjev iz organizacij Zveze borcev prostovoljcev za severno me- jo 1918–1919, klubov koro- škkih Slovencev v SRS ter klubov koroških študentov na mariborski in ljubljanski univerzi.

Poglejmo še pregled po- membnejših prispevkov v letu 1981. V prvi vrsti je tu vsekakor objava vsebine Znanstvenega posveta zgo- dovinarjev o problematiki pisanja zgodovine koroškega partizanstva, ki je bil aprila 1981 v Ljubljani. Posvetu, ki naj bi približal izid obeh načrtovanih knjig o koro- škkih partizanih, je posvečena cela prva številka. Iz dvojne druge in tretje številke ome- nimo Program dela osred- njega odbora koroških parti- zanov za leto 1981/82, prispe- vek dr. Boga Grafenauerja o delu kluba koroških Sloven- cev v Ljubljani in položaju Slovencev na Koroškem 1978–81. Pavle Žaucer se spominja lansko leto premi- nulega urednika Vestnika koroških partizanov, zgodo- vinarja dr. Toneta Zorna, viš- jega znanstvenega sodelavca Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani, ki »usode koroških Slovencev ni dojemal le s srcem in ču- stvom, z romantičnim zano- som, pač pa je njihovo naro- dnostno pot in njihov boj presojal razumno, trezno, z racionalnim odnosom do zgodovinskih razsežnosti in procesov«, kot pravi pisec nekrologa. O partizanskem

obveščevalcu Antonu Sera- jniku pa piše Maks Zadnik.

Zadnja, četrta številka, s katero se tudi zaključuje pet- najsti letnik Vestnika, ravno tako prinaša vrsto zanimivih prispevkov. Omenimo nade- ljevanje že v prejšnji številki začete zapisa o življenju in delu Zveze koroških partiza- nov v Celovcu, ki prihaja iz- pod peresa Jožka Kežarja, Nežka Mlakar-Anuška se spominja zime 1944/45, Fran- ček Cegnar pa skakalnih te- kem leta 1945. Ne moremo tudi mimo knjižnega poroči- la o znameniti »beli knjigi, ki jo je izdala organizacija nek- danjih »abwehrkämpferjev«, ki je pomenila zopet enega izmed številnih pritiskov na slovensko skupnost na Ko- roškem. Številka prinaša še vesti iz KS Dobrova pri Ljubljani, ki je poznana po tem, da že leta nepretrgoma in dobro organizirano goji stike in sodelovanje s koro- škimi Slovenci.

Vestnik koroških partiza- nov je bil vseskozi neločljivo povezan s Karlom Prušni- kom-Gašperjem. Letos je izšla prva posebna številka (v naslednjem petletnem ob- dobjju načrtujejo vsako leto eno), posvečena drugi oblet- nici Gašperjeve smrti, v ka- teri je objavljena obširna Gašperjeva bibliografija, ka- kor tudi pregled vsebine vseh dosedanjih petnajst let- nikov. Vestnik pa je prevzel tudi obveznost spremljanja, uvažanja in razvijanja nedav- no ustanovljene Gašperjeve bralne značke, ki se razlikuje od ostalih bralnih značk po tem, da ima študijski karak- ter. Vestnik pa je odprl tudi rubriko, v katero lahko dopi- sujejo bralci in mentorji bralne značke.

Boris Jesih

Partizanske domačije 24

»Zaradi malega, ne zaradi mene, me pustite...!«

Neveste se Pohorja izogibajo na daleč

Soška fronta je besnela z vso silo, ko sta Mihov, Robnikov Jože z Lobnice na Pohorju, visoko v pogorju nad Rušami, in Šarh, pohorski kralj, naposled spoznala žalostno resnico, da se tolčeta za druge, da jima je usojeno, da spravljata pod zemljo brate. Tistega dne, ko sta došla in do kraja spoznala, sta pobegnili domov na Pohorje. V pohorskih gozdovih sta se zapisala med zeleni kader in poslej se je življenje neusmiljeno zvrtnilo: fanta sta preganjala žandarje, žandarji so se zakleli, da ju privedejo k roki pravice. Leto dolgo sta se potikala po nepreglednih gozdovih, prihajala domov, grenko preizkušena, vendar svobodna, vse dokler k. u. k. monarhija ni položila zastave, premagana za vekomaj.

A ko sta slišali, da general Maister vendarle ni vrgel puške v koruzo kot tedanja skega, in čigar predsednik je bil Šarh. Mihov ni stal ob strani. Že od vsega začetka je

kaj ne sme. Le glavico je sklonila in – molčala.

Poslej je Mihovina dihala življenje gozdnikov, prenapeta, da so strune predirno brnele daleč v pohorske gozdove. Prihajali so kurirji, ilegalci, terenci in obveščevalci, politični delavci, brigade...

Ukrajinec izda

Šarha ni bilo več, Mihov je bolečino zaprl vase, toda za njim so prišli drugi, stotine

taknil za uro in povedal komandantu ruske čete, Mirku, kako je z njim. Mirko ni verjel. Pustili so ga, listek je Mihov zažgal. Na cvetno nedeljo je Ukrajinec pobegnil iz čete...

Za hišo je zaropotal traktor, Milan se je vrnil.

»O, o prekletem Ukrajincu bi tudi jaz vedel marsikaj,« je brž pritegnil.

Ukrajinec je ušel iz čete, ki je bila takrat nekje pri Oplotnici. Na velikonočni torek so prišli Nemci po očeta. Ni ga bilo doma, v gozdu, spodaj v grapi, sva napeljevala vodo na travnike. Doma je bila le Lizika s Hinkom, mama je odšla v Ruše po nakupih. Nemci so Liziko poslali po očeta, da naj mu reče, naj takoj pride domov. »Oče, ne hodite,« sem dejal, a on nato: »Ničesar nisem naredil.« Zadel je motiko na rame in odšel. Jaz nisem hotel. Še je rekel: »Ti ostani, Milan.«

Ko je prišel pred hišo, so ga prijeli. Niti v hišo ga niso spustili. Koj so ga začeli zasliševati, potem pa so ga vzeli medse in vsi skupaj odšli proti Glažuti. Med potjo so ga grozno pretepali in mu raztrgali vse dokumente. Lističe smo pozneje našli. Vsega pretepenega so pripeljali na Glažuto, kjer so vse začeli znova. Bili so – Ukrajinci. »Sedaj pojdi domov,« so mu ukazali. Oče se je obrnil, takrat pa so zaropotale brzostrelke.

Ukrajince je vodil neki esesovec iz Salzburga, ki je po svobodi ušel.

Doma je bila Kotnikova Justa sama s Hinkom, Lizika se ni več vrnila, ostala je z menoj. Medtem se je vrnila mati. Mislila je, da so ateja odpeljali na zasliševanje na Mariborsko kočo. Lizika je mimogrede skočila domov gledat, kaj je. Nemci so jo opazili in streljali za njo. Okoli desete zvečer so se spet prikazali na domu, mati je bila že doma. Tolkli so po vratih, jih vrgli s tečajev, tako se je zgodilo tudi z materjo in Hinkom. »Kje je mož?« je vprašala mati. »Je že na dobrem,« so rekli. »Zažgali bomo hišo,« so povedali brez ovinkov. Mati je stlačila Hinku v roke prt, poročno darilo, a mu ga je Ukrajinec iztrgal.

Zjutraj so hoteli mater s Hinkom vred ustreliti, potem ko je vso noč gledala gorečo domačijo. Z rožnim vencem v rokah, kleče je drsala proti okrutnejšem in jecala, strta od bolečine. »Zaradi njega, malega, me pustite...«

Milanove težave

Solze v Milanovih očeh so zaustavile pripoved, sklenjene roke so zadržale na mizi.

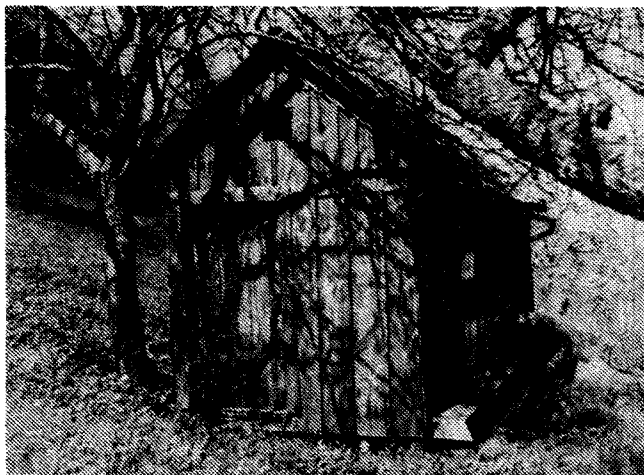
Naslednji dan je prišel na Maričino domačijo, kakšne pol ure hoda od Mihovine, rudar Blaž Marinc. Mati Robnikova je bila pri hčerki.

»Blažu se je poznalo, da hoče povedati nekaj hudega,« je priskočila bratu Milanu na pomoč Marija, najstarejša Robnikova. Mencal je in mencal, skušal nekaj povedati, končno pa je le izdaval iz sebe: »Ate ležijo mrtvi na Glažuti.«

Mati ni vedela, kaj bi. Ko je najhujše minilo, sem odšla v dolino, da uredim pogreb. Vsi so mi odsvetovali, Nemci pa so odkrito rekli, da nas bodo postrelili, če bomo pokopali bandita. Nismo se ustrašili. Prišlo je veliko ljudi, Mihovega očeta so spoštovali.

Poslej smo spali v čebelnjaku...
»Slišite, jaz sem bil od vra-

lo ni, tudi ne neveste. Niti za mlade, kaj šele za Mihovega gospodarja. Svet je težak,

Nič več ni čebel v hišici pod Mihovino, kjer so po požigu živeli Milan, Lizika, mati in mali Hinko. Čebelnjak hrani dragocen zaklad: partizanski tisk, ki ga je tiskala pohorska partizanska tehnika Mernik. Milan se je odločil, da odda listine mariborskemu muzeju NOB.

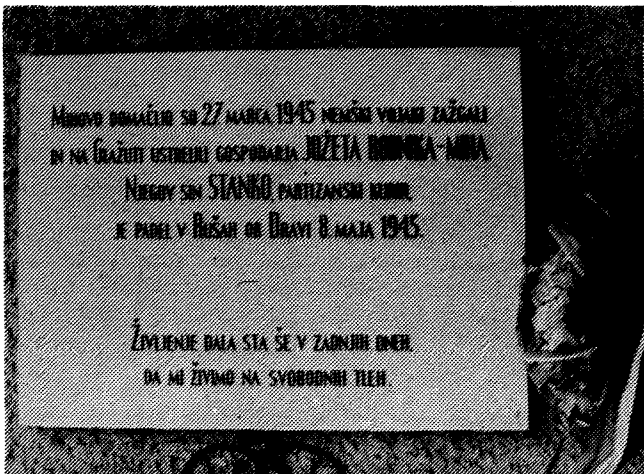

ga, ničesar se nisem bal. Nisil sem pošto, pasel krave in za vse vedel. Kolikokrat so Nemci streljali za menoj. Z očetom sva se že odpravljala k partizanom. »Boš videl, Milan, tudi midva bova odšla,« je večkrat dejal oče. Na žalost, doma je bil potrebnejši.

Za Šarha vprašujete? Spominjam se, da je nekoč pred Nemci skočil štiri metre v globino z rušta. Takšen je bil. A jaz bi dejal, da je bil mehkega srca. Danes ga poz-

cest ni, spravilo lesa trdo in grdo delo, kar človek pride la, je drago, da človeku lasje vstajajo. Les je pičel, obnavljali gozda niso, le sekali, družina je bila velika.

»Ženske so odšle v dolino, v fabrike,« z jezo zabrusi. »Zdaj se sam tolčem s kmetijo, z divjimi svinjami, jeleni in srnjadjo, ki požere vse, kar ji pride pred gobec. Ogradil sem vse, kar premorem. Saj, lovci plačajo odškodnino, a tisti denar je to-

Mihovina

ljubljska vlada, sta na vrat na nos odšla na Koroško.

Dvajsetega leta se je Robnik umiril in se poročil. Tisto leto se je rodila Marija.

Na osojnih legah so bodle iz zemlje šmarnice. Robnikova Marija, Repoluskova, je imela v hiši ljudi. Brat Milan se je odpeljal v Ruše, traktor je počasi ropotal v dolino. V Marijinih loncih je vrelo, brbotalo, ljudje so prihajali in odhajali.

Da se vrne čez uro, dve, je za trdno obljubil Milan Robnik.

Šarh prihaja na Mihovino

»Oče nas je imel osem, bila sem prva. Za menoj je prišel Jože, pa Ivan, oba sta izginila v nemški vojski, nato Stanko, ki je padel v partizanih. Stanku je sledil Milan, za njim je mati Apolonija povila Liziko in Emico, ki je umrla še kot otrok. Otroški živčav je zaključil Hinko,« je med ropotanjem posode razlagala Milanova sestra Marija.

»Zasluzka ni bilo. Oče je z volji vozil les zase in za lesnega trgovca Glazerja ter veleposesnika Candra. Pepek bi moral biti gospodar, pa je narčte prekrizala vojna. Oba z Ivanom sta morala v nemško vojsko. Spodaj v Rušah so nas določili za izselitev, ker pa sta fanta odšla v nemško vojsko, so nas pustili.«

Šarh in Mihov sta si vse povedala, med njima ni bilo skrivnosti. Tako je Mihov vedel za vaški odbor OF, ki so ga v Lobnici ustanovili že enainštiridesetega leta, štiri dni po ustanovitvi pokraj-

sodeloval s Knificem, Terpinom in Matovškom, tremi od ustanoviteljev odbora OF v

Marija Robnik, por. Repolusk

Rušah. Neslišno in nevidno so se pretakali tokovi odpora skozi Mihovino. Ko je Grega ustanovil Prvi pohorski bataljon, so začeli na domačijo prihajati partizani. Prišli so, vendar le do Mihovine in Candra, nižje se niso spuščali. Tu in tam so se oglašili pri Šarhovi sestri na Zampovini.

»Ko bi človek znal povedati,« si je nenehno brisaje roke v predpasnik sama zase rekla Marija, kar preveč tiho, »kako si je oče želel svobode. Strašno mu je bilo všeč, da smo si bili s partizani kot bratje, velika družina, znanci in prijatelji. Za vse na svetu ne bi nihče ničesar izdal. Kajkrat so Nemci vpraševali mojo malo hčerko, petinštiridesetega je bila Anica stara pet let, kje so partizani. Otroci so zaslutili, kaj sme in

Šarhov, mednje se je zapisal tudi njegov sin Stanko. Junija 1944 je odšel in s seboj odnesel očetovo puško in pištolo, s katerima je preganjal žandarje po Pohorju. Za Milana, ki je hodil tik pred vojno v meščansko šolo v Mariboru in jo v prvem letniku moral zapustiti ker se je začela vojna, je oče izprosil, da ga niso poslali v nemško vojsko. Bil je bolan, huda revma je skorajda še otroku zagrenila življenje.

Februarja 1945 so pri Zampu partizani zajeli dva Ukrajince in dva nemška vojaka. Pri Mihovino sta jima sodili. Nemca so likvidirali, Ukra-

Milan Robnik, Mihov

jinja pa sta odšla v partizane. Enega so pozneje ustrelili, drugi, Ivan, pa je znenada postal sumljiv. Aktivistka Frančka iz Ruš je Mihovemu očetu poslala listek, kako je z Ukrajincem, Robnik ga je za-

likšen, kot da bi se norca delali iz človeka.«

Na vogal domačije je napeljal luč, da bi strašila divjad. Opolnoči je zlezal na drevo in – stražil, cingljaj z zvonce in – klet, po pohorsko sočno, ne naglas, da ga vsiljivci ne bi slišali. Pomagalo ni nič!

Ko je bil pred časom predsednik krajevne organizacije SZDL, je Lobničanom uspel pridobiti telefon.

»Jaz ga nimam, denarja ni. Pa bi ga imel. Človek mora vedeti, kaj se dogaja. A kako naj ve, če nam pošto nosijo enkrat tedensko. V rajni Jugoslaviji so celo na Areh nosili pošto, peš in dvakrat na teden, danes se to ne da. Res ne? Bodite no pametni!«

To in še marsikaj sva premelevala na Mihovnem.

Milenko Strašek

Milan sameva. Domačija je brez gospodinje. Ljudi za de-

»Teško kmetujem...«

Iz občinskih konferenc ZSMS

Utrip življenja mlade generacije

Našim borcem smo želeli v praznični številki ob 25. maju prikazati utrip življenja mlade generacije. Pomoč smo iskali pri občinskih konferencah mladine v vseh slovenskih regijah. Na naš kratki vprašalnik smo zamenjali odgovore kljub telefonskim zagotovilom, da nam bodo še pravočasno napisali svoja razmišljanja. Od trinajstih občinskih konferenc so se potrudile le tri, iz Celja, Nove Gorice in Kranja, pa še njihovi odgovori so prispeli prepozno za našo praznično številko. Hoteli smo poživiti kongresne dokumente z živo besedo mladincev iz tega in onega okolja. Želeli smo na takšen način prispevati k javni razpravi. Mar mladi o svojem delu in načrtih v teh pripravah na 11. mladinski kongres ne razmišljajo vsakodnevno? Ali pa rabijo daljši čas za premislek?

S čim se vaša mladinska organizacija oziroma mladina vaše občine lahko najbolj pohvali?

OK ZSMS NOVA GORICA:

V mesecu maju, mesecu mladosti, so naše aktivnosti usmerjene predvsem v razprave o kongresnih dokumentih tako na nivoju najvišjih organov občinske konference ZSMS Nova Gorica kakor tudi v osnovnih središčih. Lahko rečemo, da smo že naredili nekaj korakov v tej smeri. Na seji predsedstva OK ZSMS smo se dogovorili, kako naj potekajo razprave. Čeprav vemo, da so se razprave začele tako v predstvih področnih konferenc (konferenca mladih iz krajevnih skupnosti, konferenca mladih v vzgoji in izobraževanju) kakor tudi v osnovnih organizacijah in komisijah ter centrih pri OK ZSMS, nam bodo rezultati razprav v celoti znani šele v začetku junija, ko bomo iz razprav izoblikovali dopolnilne predloge k osnutkom kongresnih dokumentov.

Vendar naše aktivnosti ne tečejo samo v smeri obravnav osnutkov kongresnih dokumentov, saj so priprave na 11. kongres ZSMS tesno povezane z ostalimi našimi aktivnostmi. Mladi iz krajevnih skupnosti se pospešeno pripravljajo na kulturno srečanje osnovnih organizacij iz krajevnih skupnosti. Tudi mladi v združenem delu hitijo s pripravami na že tradicionalno 10. srečanje mladih delavcev, ki bo letos 29. maja. Zaključujejo se predavanja v osnovnih šolah o mla-

dinski organizaciji. Tako dobijo pionirji, sprejeti letos v mladinsko organizacijo, boljšo sliko in pomen ZSMS, kar jim omogoča boljše in takojšnje vključevanje v aktivnosti svoje organizacije.

Naša občinska konferenca je vedno imela in ima posluh za aktivnosti družbenih organizacij in društev. Kotlarsko društvo iz Nove Gorice priredi vsako leto ob dnevu mladosti tekmovanje kotalkarjev in tako je tudi letos. Pokroviteljstvo nad tem tekmovanjem prevzema občinska konferenca ZSMS Nova Gorica. Sodelujemo tudi na dnevih tehnične kulture. Letos smo v naši občini ustanovili tudi občinsko društvo glasbene mladine, ki pa že takoj na začetku zelo aktivno deluje, saj ima velik delež pri organiziranju koncertov, ki so mladim všeč.

Informiranju, kot enemu najpomembnejših področij mladinskega delovanja, namenimo veliko pozornosti, saj se zavedamo, kako velikega pomena pri aktivnem in uspešnem delu v ZSMS je prav pravilno in pravočasno obveščanje. Poleg tega, da redno izdajamo Informator, pripravljamo mladi v maju drugo številko občinskega glasila MI MLADI, ki bo namenjena predvsem aktivnostim v mesecu maju. Redno se naši dopisniki oglašajo s svojimi prispevki v reviji Mladina, pa tudi v lokalnem časopisu Primorske novice večkrat najdemo njihove prispevke.

Na izobraževanje tudi nismo pozabili; tako so bili in še bodo organizirani najra-

zličnejši seminarji in predavanja. Sedaj ponovno poteka šola mladih peres, seminar Samoupravljanje v združenem delu, ki je organiziran skupaj z medobčinskimi študijskim središčem CK ZKS Nova Gorica, organiziran je bil seminar za mlade iz krajevnih skupnosti, v kratkem pa bo tudi seminar za vodstva letošnjih mladinskih delovnih brigad in še bi lahko naštevali.

OK ZSMS KRANJ:

Že vrsto let nas je pestil problem zapolnitve mladinskih delovnih brigad naše občine, ki so se udeležile republiških in zveznih MDA. Ta problematika je terjala od nas, da gremo v še bolj organizirano akcijo kot prejšnja leta, pa čeprav tudi prej nismo namenili temu malo pozornosti. Že v mesecu januarju smo evidentirali brigadirje v vseh šolah, krajevnih skupnostih in OZD. ZSMS smo razdelili propagandni material oziroma informacije o MDA, na katerih bomo sodelovali. Sklicali smo tudi tiskovno konferenco za urednike vseh glasil v občini. Po vseh šolah pa smo predavali o MDA.

Rezultat teh aktivnosti je, da smo imeli že v začetku aprila zapolnjene vse brigade (za republiško MDA Goričko, zvezno MDA Osijek, Beograd in Slovenske gorice). Letošnje leto smo izvedli tudi precejšnje število lokalnih akcij, ki so bile dobro obiskane. Najbolj pa smo ponosni na to, da smo omogočili Suhadolnikovi kmetiji v Kokri, da so dobili električno energijo.

OK ZSMS CELJE:

Mladinska organizacija v Celju šteje približno 15-16.000 mladih članov, ki so organizirani v približno 260 osnovnih organizacijah. Cilj vsake naše dejavnosti ali akcije je približati se čim širšemu krogu mladih. Ne trdimo, da nam to uspeva vedno in povsod. Naša prizadevanja smo usmerili v reševanje družbenoekonomskih problemov mladih, kot so vprašanja zaposlovanja (kjer se borimo za ustrezno struktu-

ro pri zaposlovanju novih delavcev, ter hitrejšo zaposlovanje tistih, ki čakajo na prvo zaposlitev), stanovanjske problematike mladih delavcev (seznanjanje z internimi akti), v zagotavljanje materialnih osnov usmerjenega izobraževanja (akcija pocenitve učbenikov, enaka materialna opremljenost šol), standard učencev (domovi) ter še posebej v študentsko politiko (angažirali smo se pri enakopravnem obravnavanju učnih nagrad, analizirali zaključne šolske izlete ter še posebej poenotili kriterije in pogoje organiziranja maturantskih plesov, ki ne smejo biti usmerjeni zgolj na doseganje profita). Veliko pozornosti smo namenili razvijanju samoupravnih odnosov na šolah (izvedli smo posebno anketo 60 učencev, kar je dalo osnovo za razgovor na problemskih konferencah učiteljev in učencev po vseh šolah) ter pripravili ukrepe za boljše vključevanje učencev v šolsko samoupravo in celotni učno-vzgojni proces.

Razmah kulturne dejavnosti mladinskih skupin se odraža v kvaliteti in pestrosti delovanja na prvem kulturnem plenumu mladih v Celju ter letošnji reviji »Naša beseda«.

Mladinski klub v Celju smo reorganizirali v Center za klubsko dejavnost pri OK ZSMS, ki postaja središče kulturnega, zabavnega in družbenega delovanja mladih, čeprav je tu še vrsta težav materialne narave – premajhni in neustrezni prostori, finančna sredstva, širši krog aktivistov in organizatorjev, predvsem plesnih in kulturnozabavnih prireditelj.

Mladinsko prostovoljno delo se je razmahnilo z ustanavljanjem klubov brigadirjev po šolah in OZD ter sodelovanjem brigadirjev-veteranov (vrsta uspešno izvedenih lokalnih MDA v Celju v letu 1982).

V obrambnem usposabljanju mladincev – prostovoljcev v TO, študent – prostovoljk ter izvenšolske mladine bo več kot 120 udeležencev na tritedenskem usposabljanju, kjer pripravljamo celotni program interesnih in družbenopolitičnih dejavnosti.

Idejnopolitično izobraževanje in usposabljanje poteka na številnih področnih seminarjih: za MDA, COP, KMVI, OZN, marksističnih krožkih ter občinskih mladinskih političnih šolah.

Kakšne težave vas pestijo? OK ZSMS NOVA GORICA:

S premajhnim zanimanjem za mladinsko prostovoljno delo se verjetno ne srečujemo samo v naši občini. Prav zaradi tega so in še potekajo predavanja, popretna z diapozitivi, na temo Mladinsko prostovoljno delo v vseh osnovnih in srednjih šolah. Na ta način skušamo čim več mladih pritegniti v vrste mladinskih delovnih brigad, saj bodo letos iz naše občine odšle na akcije tri mladinske in ena pionirske delovne brigada. Smo organizatorji republiške mladinske delovne akcije KRAS '82 in tudi tu potekajo pospešene priprave.

OK ZSMS KRANJ:

Največje težave in probleme čutimo pri sami organiziranosti mladih. V bistvu ni okolja, v katerem ne bi bilo OO ZSMS, vendar na žalost je v organizacijo vključena le peščica mladih. Prav to pa je vzrok, da veliko število OO ZSMS životari in se ukvarja sama s seboj, ne pa s problematiko, s katero bi se ZSMS morala ukvarjati in zavzeti določena stališča. Le redka so okolja, kjer je OO ZSMS tako močna, da si izbere dejanski položaj, ki ga mora imeti.

Problem je tudi v tem, da se informacije, ki jih posredujemo, vse prevečkrat zadržijo samo pri vodstvih OO in ne gredo do vseh članov.

OK ZSMS CELJE:

Težave so predvsem organizacijske narave kot – pomanjkanje usposobljenih mladinskih aktivistov za takšen obseg dela, premalo aktivne OO ZSMS, predvsem v nekaterih OZD in KS ter fluktuacija kadrov v ZSMS. Za različne dejavnosti, predvsem plesno zabavne, nimamo ustreznih velikih prostorov, čeprav objekti obstajajo, a imajo komercialno ceno.

Kaj bo zahtevalo vašo osrednjo pozornost v bližnji prihodnosti?

OK ZSMS NOVA GORICA:

V prihodnjem obdobju bodo naše aktivnosti usmerjene kot doslej zlasti k razreševanju problemov v usmerjenem izobraževanju in študentski politiki, zaposlovanju mladih, saj imamo v naši občini približno 700 nezaposlenih, to pa ni tako malo, in k razreševanju stanovanjske problematike mladih. Zato

bomo o teh problemih organizirali tudi okrogle mize.

OK ZSMS KRANJ:

Že celo leto deluje pri OK ZSMS Kranj organizacijski odbor za pripravo 27. festivala »bratstvo in enotnost« mladine Jugoslavije, ki bo v Kranju od 27. do 30. maja 1982. Na tem festivalu bodo sodelovali mladi iz vseh jugoslovanskih republik in pokrajin, in sicer: Bitola, Bosanski Šamac, Gornja Radgona, Nikšić, Niš, Pritišna, Reka, Slavovski Brod, Subotica, Trebinje, Zagreb in Kranj, torej 12 mest. To je festival z najdaljšo tradicijo v Jugoslaviji in v Kranju bo letos že tretjič. Že na začetku priprav smo sklenili, da moramo pripraviti festival s čim manj sredstvi, s čim več prostovoljnega dela, da je to festival celotnega Kranja in ne le mladih in da mora biti to najboljši festival, kar jih je bilo do sedaj. Priprave tečejo in upam, da bo Kranj resnično dober gostitelj tisočglavi množici mladih, ki se bodo pomerili v športu, strugarji na stružnici, pionirjem, ki bodo izmenjali izkušnje, folkloristom, ki bodo kazali svoje plesne sposobnosti, pesnikom, ki bodo povedali svoje verzje. Na tematski konferenci bodo dali prispevek k pripravam na mladinske kongrese.

Druga večja naloga pa je priprava na 11. kongres ZSMS. Naša želja je, da čim večje število mladih spregovori ob tej priložnosti o družbenih problemih, še zlasti tistih, ki zadevajo mlade. Tako bo kongres odraz situacije, v kateri smo, in ne le splošna ocena, pokaže naj tudi rešitve in naloge, ki nas čakajo v naslednjih štirih letih.

OK ZSMS CELJE:

Poleg reševanju omenjenih težav bomo svojo večjo aktivnost v prihodnosti namenili poživitvi dela osnovnih organizacij ZSMS, boljše obveščanju mladih s krajšimi informacijami v veliki nakladi ter z uresničitvijo idej o redni mladinski oddaji na lokalnem radiu. Zagotoviti bo treba tudi organizacijske in materialne pogoje za kulturno-zabavne aktivnosti, ki so tudi del mlade generacije.

Za spoznanje nam je sedaj že bližji svet razprav in dejanj mladih, toda samo za spoznanje. To pa ne zadostuje, da bi izrekli neko splošno sodbo, saj tri občinske konference mladine res ne morejo predstavljati utripa mlade generacije v vsej Sloveniji.

Živa Drole

Pogovor z letošnjim nosilcem štafete mladosti Cirilom Zaplotnikom s kmetije na Letencah, kjer se po domače pravi pri Tonc

Fant od fare

Novinarji smo ob zbiranju novic kot mušice pri vinu. Tako smo se zbirali tistega dne pri Toncu na Letencah pod Golnikom, kjer živi in dela letošnji zadnji nosilec štafete mladosti Ciril Zaplotnik.

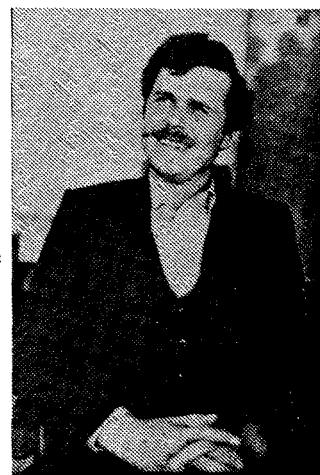
Še pojesti ni prav utegnil, ker smo ga v vrsti čakali za odgovore. Prejšnji dan je bil v Beogradu, da se je seznanil s pripravami na štafeto, in tam se je tudi že srečal z novinarji. »Kaj mu češ odgovoriti, če te vpraša, kaj nas združuje in kaj nas razdvaja? To se ve, mnogo težje pa je potem strniti v pameten odgovor,« je menil in nam dal vedeti, naj si izmislimo kaj

drugega za spraševanje.

Ciril je aktiven mladinec v svoji krajevni skupnosti Goriče in delegat v občini. Prav tako je že znano, da je hodil v srednjo tehniško šolo, da je bil nekaj časa tudi zaposlen in da je zadnje leto ostal doma, da bi se v celoti posvetil kmetovanju. Še v času redne zaposlitve se je Ciril odločil za nadaljnji študij in ima za seboj že skoraj dva letnika na biotehniški fakulteti v Ljubljani, na oddelku agronomije, smer-živinoreja.

Fant ni simpatičen le zaradi svojega prijaznega nasmeha in trdnega stiska roke, ampak predvsem zato, ker se je mogoče kaj hitro prepriča-

ti, da tisto, česar se loti, opravi temeljito. Tako je bilo z njegovim delom v tovarni, kjer je za izboljšanje proizvodnega procesa pripravil tri inovacije, tako je bilo z njegovim predsednikovanjem v mladinski organizaciji, ko je

Ciril Zaplotnik

bil predsednik OO ZSMS TAP Strokovne službe v kranjski Savi, in tako je tudi doma na Letencah, kjer ima

kot živinorejec, usmerjen v prirejo mleka, obiskovalcu kaj pokazati.

V Toncovem hlevu je skoraj kot v kakšnem laboratoriju. Človek najprej stopi v brezhibno čist prostor, kjer vonja po razkužilu in se svetijo brezhibno pomite svetlomodre ploščice. Tam se pretačka mleko, tam Ciril meri vse, kar je izmeriti treba, preden odda mleko zadrugi. V predprostoru, pred vhodom v kravji hlev je molzišče s skrbno zloženimi molznimi aparati, kjer pomolzejo vsa kokrat tri krave hkrati. Mestni se čudimo in sprašujemo, Ciril pa prijazno odgovarja na zanj najbrž naivna vprašanja. Krave da so holandske pasme, dobre mlekarice, ograda pa nimajo, ker jih pri sistemu hleva, kakršnega ima Ciril, ne potrebujejo. Gnoj odtoka skozi reže v tleh. »Hlev je bil pravzaprav zgleden med prvimi tre vrste pri nas. Ta tehnologija je prišla k nam nekje 1978. leta in je bila sprva mišljena predvsem za večja družbena posestva. Potlej sem se menil s profesorjem, ki je stro-

kovno obdeloval ta tip reje govedi, in on mi je bil tudi glavni svetovalec pri načrtovanju hleva.«

Na vprašanje, kako s svojim delom in prirejo mleka zasluži, nam je Ciril napravil celo malo predavanje, kako danes v kmetijstvu brez usmerjene proizvodnje več ne gre, kako bi bilo predrago, če bi hoteli obenem obdelovati zemljo in gojiti živino. »Stroji so dragi, kmetije pa zvečine niso tako velike, da bi se izplačalo imeti ves potreben strojni park. Treba se je odločiti. Jaz sem se odločil za mlekarstvo in za zdaj kar dobro kaže.«

Vstaja ob pol šestih in si potlej delo razdeli tako, »da se dan na pol preseka«. Delovna opravila si sledijo, kakor zahtevajo lačna živina in letni časi. Vmes pa dneve pestri aktivno delo v krajevni skupnosti, delegatska odgovornost, v zboru združene dela SO Kranj, kdajpakdaj pa tudi izlet z vaščani, ki »skupaj držijo kot eden!«

»V naši vasi se vsi zavedamo, da smo drug od drugega odvisni, si med seboj poma-

gamo in uresničujemo takoj imenovano sosedsko pomoč dobesedno. Znamo pa se tudi skupaj poveseliti, organiziramo skupne izlete in pikenike in negujemo stare vaške običaje, kakršen je na primer šranganje.«

Zaradi bližine mesta in številnih delovnih mest, pa tudi zaradi dobre zemlje in navezanosti nanjo mladina iz teh vasi ne odhaja. Tudi se ne drži postrani in skupaj s starejšimi poprime za delo, četudi po rednem delovnem času v tovarni ali pisarni.

O štafeti, zaradi katere smo pravzaprav prišli k Cirilu, smo spregovorili bolj malo. Le to, da ima seveda nekoliko treme pa da je velika čast, biti izbran za v Beograd, da ponesiš zadnjo štafetno palico, ki jo je nosilo pred tabo toliko rok, s tako iskrenimi željami. »Res je,« pripominja Ciril Zaplotnik, Toncov z Letenc, »da je to štafeta mladosti, vendar ostaja še vedno tudi Titova štafeta!«

Pa srečno hodi, smo mu zaželeli na pot.

Bojana Žokalj-Jesih

Kraj ne sme biti ločen od Zdravilišča Ne zaman po zdravje v Dobrno

V dobrčanskem Zdravilišču je iz leta v leto več borcev

Kdaj so Dobrčani prvič ponudili zdraviliške usluge, ni znano, dejstvo pa je, da so pri župnišču našli kos rimskega nagrobnika. Bržkone so torej Rimljani že izkoriščali zdravilno vodo, ki s svojim blagodejnim in zdravilnim učinkom razveseljuje tisoče bolnikov in zdravja željnih doma in v tujini. Prvič se toplice omenjajo 1414. leta, zdravilišče pa 1582. Med 1609 in 1612 je bila zgrajena prva zdraviliška stavba, ki je bila v nadstropju lesena. Tako se je začelo razvijati zdravilišče, ki slovi danes po vsej Evropi, tega slovesa pa mu ne more izničiti niti zanikrna podrtija v samem središču kraja, ki ji botrujeta trmoglavost in nerazumevanje, kljub vsem prizadevanjem dobrčanskih turističnih delavcev in krajevne skupnosti, da bi jo lastniki vendarle odstranili in tako odpravili madež na sicer lepo urejenem zdraviliškem kompleksu.

Seveda podrtija ni edini problem, s katerim se soočajo prizadevni turistični de-

stvari ne gredo najbolje in prav zaradi tega bomo morali veliko storiti v kraju sami.

Kljub mnogim prizadevanjem zdraviliških delavcev in krajevne skupnosti trmastega nasprotovanja ni moč zločiti. Negodovanju gostov navkljub, slabemu slovesu kraja... Osební interesi so očitno važnejši.

lavci in krajevna skupnost, ki z roko v roki skušajo kraj narediti kar se da privlačen. Ne glede na to pa je Zdravilišče Dobrna že nešteto krat »vpisano na zdraviliške nepotnice pacientov, danes z zdravilno močjo svojega vrelca že dodobra poznano doma in v svetu. Sloves so razširili pacienti sami, potem ko so jim pomagale akroterme ter organski in anorganski peloidi. K dobremu počutju v Dobrni pa nedvomno prispevata srednjegorska klima in odlična lega, ki v vseh letnih časih nudita gostom široke možnosti za rekreacijo.«

To in še marsikaj je zapisano v prospektu, ki ga ponujajo svojim pacientom v Dobrni. Med njimi je vedno več nekdanjih borcev, ki iščejo pomoč v tem prijetnem in mirnem kraju. Tudi zaradi tega smo se odločili, da z dobrčanskimi turističnimi delavci spregovorimo nekaj besed.

Česa v Dobrni ni

»Dobrna je gotovo eno najstarejših slovenskih zdravilišč,« nam je povedal prvi mož te ustanove, Stane Bizjak, »vsekakor pa zadnje, ki je krenilo na pot obnove. Veliko prizadevanja bo potrebno, da bomo dohiteli druga slovenska zdravilišča, ki že leta uspešno love tempo razvoja, zlasti Rogaska Slatina in Radenci.

Dobrna je kot kraj celovita. Imamo nekaj malega kmetijske proizvodnje, nujno spremljajočo dejavnost, spoznali pa smo, da ne bomo prišli nikamor, če ne bomo upoštevali te celovitosti. To je pomembno, če hočemo pritegniti goste vseh slojev. Žal moramo priznati, da deloma tudi zaradi zaostrenega gospodarskega položaja, da

jata dve struji: tisti, ki menijo, naj Dobrna ostane takšna, kot je, in drugi, ki mislijo, da mora slediti času. Ob vsem tem pa je treba priznati, da Dobrna še marsikaj manjka, predvsem pa uslužnostnih dejavnosti. Nismo zadovoljni z banko, tudi ne s trgovino in pošto. Manjka nam precej infrastrukturnih objektov, ki jih gostje pogrešajo. Prav zaradi tega se bomo morali s krajevno skupnostjo dogovoriti za enotno akcijo: Dobrna je treba dograditi, napraviti prijetnejšo, tega denarja pa v kraju ni. Vendar bi se z dobro voljo dalo marsikaj postoriti. Denimo: zdra-

viškemu utripu bi morala prislusniti pošta, banka pa še kdo.«

Po mnenju Staneta Bizjaka in seveda večine Dobrčanov je precej problemov odpravil novi hotel, ne pa tudi vseh. Bizjak misli, da bo treba kar najhitreje obnoviti stari ribnik, ob njem pa prostor za piknike in podobna družabna srečanja. Manjka jim balinišče, ki je vse bolj priljubljena oblika zabave v zdraviliščih. V prihodnje nameravajo nakupiti mize za tenis in urediti igrišča ter ploščad za kulturnozabavne prireditve. Odločili so se, da bodo popestrili gostinsko ponudbo v nočnem času in razširili že tradicionalno srečanje bork, pohodnic Štirinajste divizije. Seveda je to le del načrtov, ki naj Dobrna približajo drugim slovenskim zdraviliščem.

Borci in Zdravilišče

Kaj menijo o sodelovanju z Zdraviliščem domači borci in kaj o samem Zdravilišču borci pacienti? Problem ni bil težko rešljiv: povabili smo jih medse.

»Ni kaj, moram povedati, da imamo v hotelu vso podporo,« je dejal ves zadovoljen Josip Toplikar, predstavnik dobrčanskih borcev in predsednik koordinacijskega odbora za razvijanje tradicij NOB v kraju. »Zdravilišče je do nas borcev izredno pozorno pa tudi do borcev v Zdravilišču. Da je iz leta v leto več borcev, torej ni slučaj, pač pa posledica nenehnega prizadevanja, da bi ljudem ustregli v vsem. Kar se tiče sodelovanja domačih borcev, je treba reči, da smo izredno močno povezani ne le z Zdraviliščem, pač pa tudi z družbenopoli-

»Trgovci za naše Zdravilišče nimajo posluha kljub mnogim dogovorom in obljubam. Podobno je s kmetijskim kombinatom in z urbanisti. Kmetijski kombinat Hmezd se na primer sploh ne prizadeva, da bi skupaj z nami poskrbel za boljši izgled kraja. Nihče se ne briga, da bi vendarle postavili kmečki turizem, ki ga še ka-

ter Zdravilišče.«

Podobno je razmišljala tudi Maja Mrevlje, Marija Devpa je dodala: »Tradicije narodnosvobodilnega boja bi se morale nenehno prepletati z našo dejavnostjo. Prosili smo tovariše iz borčevske organizacije, da bi skupaj z Zdraviliščem organizirali stalne izlete s spremstvom borcev h grobovom padlih

Stane Bizjak in Ivan Divjak: »O problemih, ki nastajajo med osebjem Zdravilišča in gosti, je treba razpravljati odkrito in pošteno, praksa pa, da prihajajo na sestanke, ki so pomembni za gosta, tudi gostje sami, naj postane stalna.«

ko potrebujemo, na trdne noge. S Hmezdom smo sicer, podobno kot s celjskimi trgovci, precej govorili, a je ostalo pri besedah.

Ivan Divjak iz Kostanjevice, borec, ki se zdravi v Dobrni, ni skrival zadovoljstva, ker smo ga povabili kot pacienta na pogovor.

Gostje imajo različno globoke žepe

»Prav je, da pri takšnih pogovorih sodelujejo tudi gostje. Takšne prakse drugod ni. Poglejte, Zdravilišče Dobrna ima, kot sem izvedel, samo pri borcih od 6000 do 7000 nočitev in če je kdo poklican, da na takšnem pogovoru sodeluje, so to borci. In vendar je gost tisti, pa naj bo borec ali ne, ki najbolje vidi vse dobre in slabe strani.«

Da se v Dobrni trudijo, je kot na dlani. O tem je spregovorila tudi Marjana Pohajač, predstavnica krajevne skupnosti.

»Ni mogoče reči, da v zadnjih letih nismo veliko storili, vendar bi ob razumevanju

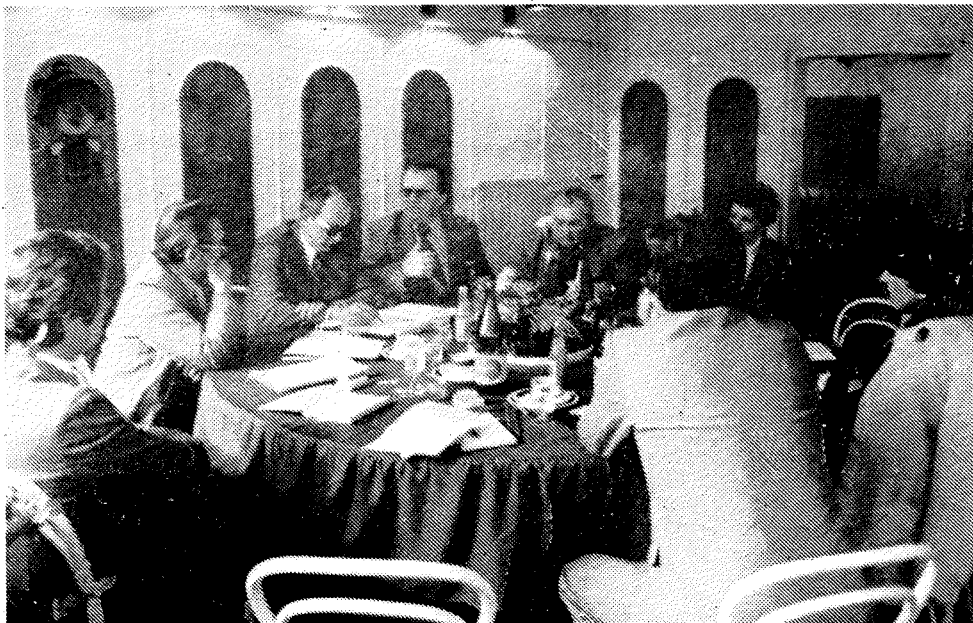
borcev XIV. divizije na Brdce pri Dobrni. Menimo razširiti slikarsko prireditev EX TEMPORIS (lani, na primer, so slikarji upodabljali kraje in dogodke, povezane s pohodom Štirinajste divizije) in jo še približati goston ter tako ponuditi umetniški užitek. V ta krog prireditve bomo pritegnili tudi tradicionalno srečanje bork, pohodnic Štirinajste divizije. Vso kulturnoumetniško dejavnost, ki je, o tem smo si popolnoma na jasnem, izjemno pomembna za življenje gosta v Zdravilišču, bomo prenesli na Kulturnoumetniško društvo Kajuh, vendar bo morala potem reči svojo besedo tudi občinska kulturna skupnost, sami zagotovo ne bomo zmogli vsega kljub pripravljenosti, zagnanosti in idealizmu, ki preveva večino nas.«

Kako biti privlačnejši?

S težavami, velikimi in majhnimi, Dobrna bo vendarle stopala svojo pot naprej. Po zavutih in senčnih, lepo urejenih poteh že od prvega maja naprej stopajo konjički in vlečejo za seboj majhne, elegantne vozičke, fijakarija si je pridobila tudi v Dobrni domovinsko pravico. Fijakarjem bodo sledili plesi in pogosti izleti v Celje in okolico, tem pa tradicionalna srečanja gostov na piknikih. Tisti, ki so že bili v Dobrni, se še radi spominjajo »Noči pod kostanji«, družabne prireditve, ki ostane v spominu, pa tudi osrednje, mesečne prireditve v kraju. Če dodamo še, da v Dobrni uspešno zdravijo ginekološke, ortopedске, revmatične in nevrološke bolezni, različna postravmatska in psihonevrotična stanja, smo pravzaprav povedali veliko, četudi ne vsega. Pozabili smo na celo vrsto terapij.

Pogovor, kakršnih bi v prihodnje moralo biti še več, saj se ponekod vse premalo zavedajo, da je nemogoče ločevati kraj od Zdravilišča in obratno, je uspel. Morda tudi zaradi novega hotela, ki je popestril dobrčansko gostinsko-turistično – zdraviliško ponudbo in kjer vam lahko postrežejo z marsičim, ne da bi to izgledalo kot reklamni vložek: medicinsko-kozmetično nego, frizerjem, pedikerjem, savno, solarijem, velikim termalnim bazenom, sončno teraso, trim kabine, štristeznim avtomatskim kegljiščem ter dvorano za predavanja in seminarje, vsi tisti pa, ki jih nič od tega ne zanima, lahko dan za dnem obiskujejo čudovite izletniške točke v bližini, s pomembnimi kulturnozgodovinskimi spomeniki.

Milenko Strašek

Okrogla miza TV-15 s predstavniki Dobrne in Zdravilišča: od leve proti desni Josip Toplikar, Stane Bizjak, Ivan Divjak, Jože Seničar, Maja Mrevlje in Marjana Pohajač.

tičnimi organizacijami in krajevno skupnostjo. Zdi se, da bomo le na ta način kraju in utripu v njem lahko dali tisto podobo, ki si jo vsi vroče želimo.«

Podobno je menil tudi tovariš Seničar, predstavnik dobrčanskih komunistov, ki je dejal, da je treba živeti ne ločeno; kraj z Zdraviliščem in obratno. Če je že to v preteklosti delovalo kolikor toliko dobro, pa tega ni mogoče reči za odnose s celjsko občino, kamor Dobrna spada. Ti odnosi tudi danes niso najboljši.

»Začnimo pri trgovini,« je odločno nadaljeval Seničar.

posameznih organizacij združenega dela lahko še več. Pred nami je tretji samoprispevek, z zbranimi sredstvi nameravamo urediti mrliško vežico, zgraditi nekaj prepotrebnih komunalnih objektov in – če bo kaj ostalo, kar je seveda veliko vprašanje – še otroški vrtec. Vendar gre še za nekaj drugega: morali bomo enotno nastopati na tržišču, poskrbeti za enotno prodajo kapacitet tako v Zdravilišču kot pri zasebnikih. Razumeti je treba, da imajo gostje različno globoke žepe. Razumeti je tudi treba, da gre za Zdravilišče Dobrna in ne za kraj

Glosa Problemi- zacija?

Če že nismo stabilizirani (stabilizacija, slovensko baje ustalitev), pa smo zanesljivo problemizirani. Saj vendar živimo v dobi, ko se naše dejanje in nehanje čedalje bolj omejuje na eno samo besedo (kaj neki pomeni?) – problem. Zdi se celo, da je človek sam postal nekakšen posebej problem. Kaj še ni problem? Kdo med nami še ni problem! To je pa že res problem. Vsaka razprava se začne s »problemom, ki ga rešujemo«, ki ga »je treba nujno razrešiti«, problem je namreč »že katastrofalno kritičen«, »najtežji, najusodnejši, najaktualnejši, prioriteten itd.«; seveda tudi kar vesoljski, vsaj napihnjen do vesoljske razsežnosti. Sicer pa ni od muh, ko gre n. pr. za tako imenovani raketni ali atomski problem, za problem vojne ali miru, nadaljnega življenja («problemiziranja») človeštva ali pa za splošni konec življenja. Pri tem splošnem koncu bi bilo menda konec tudi vseh problemov. Vsaj upajmo, »da to ni problem«. Kajpak, človeštvo je res en sam velikanski problem. Res ni mogoče govoriti o ničemer drugem kot o problemih.

Razpravljamo torej o večnih problemih ali jih večno »prežvekujejo«, »rešujemo«, »razrešujemo«, »odpiramo«, da je tudi to že postalo javni, zasebni ali morda kar družbeni – problem.

Zato res ne utesnimo misli in delati nič drugega; včasih, ko so ljudje poznali še nekatere druge besede in pojme poleg problemov, so opravljali razne naloge – tudi nujne, pereče, vsakdanje, pa tudi velike, pomembne. Urejali so najrazličnejše zadeve, premagovali težave, odpravljali ovire, se zavedali svojih dolžnosti, iskali so najboljše načine, kako bi kaj uredili, naredili, ustvarili, skratka, kako bi zavihali rokave – kar brez razpravljanja. Najbolj presenetljivo pa je, da sploh niso poznali problemov, zlasti jih niso reševali, marveč so se skušali rešiti sami takšnih in drugačnih nadlog, težav, nesreč, pa tudi neumnosti. Pri vsem tem niso potrebovali niti besednjaka tujk, da bi iskali v njem to dandanes najbolj nepogrešljivo besedo – problem ali izraz »reševanje problemov«. Kajpak, tedaj nikakor niso bili zlati časi; ljudje so zelo trpeli zaradi draginje, pa zaradi nezaposlenosti, pomanjkanja stanovanj, klavrnega zdravstva, beraških kulturnih ustanov, žalostnih šolskih razmer, jetičnega gospodarstva, vegastih, »nemogočih« cest, da o vseh drugih »šibah božjih« ne govorimo. Toda po sedanji naši pameti so bili zares srečni, ker pač niso imeli »problemov«. Imeli so namreč pamet in revolucionarno, ustvarjalno voljo, da je treba pošteno mahiniti, z vso odločnostjo po neurejenosti, nesmotnosti, krivičnosti in neumnosti tega sveta ter odpraviti nadloge, težave, pomanjkljivosti na tem svetu. To so storili, mi pa zdaj pravimo: »Res, brez problema!« Zakaj ne bi rekli kar iskreno: »Hudič naj vzame vse te vaše (naše) probleme!«

efe

Tridesetletnica taborniške organizacije v Kranju Poudarek na vzgoji mladih

Na dan tabornikov 22. aprila 1982 se je zbralo v avli skupščine občine Kranj okrog 300 tabornikov iz kranjske občine, od predšolskih – murnov do najstarejših klubovcev. Proslavljali so tridesetletnico obstoja taborniške organizacije v Kranju, ki je imela svoj ustanovni občni zbor 6. aprila 1952.

Pobudo za ustanovitev taborniške organizacije v Sloveniji in Jugoslaviji so dali predvojni skavti in gozdovniki. K organizaciji so pritegnili mladino, borce NOB in ostale poznavalce organiziranja življenja v naravi. Tako je bilo tudi v Kranju. Prva enota se je imenovala vod Stražnih ognjev. Ime najbi simboliziralo budnost, ki je vedno potrebna, posebno če je v nevarnosti domovina. Iz te prve enote, ki se je kasneje preimenovala v odred, so nastali še Kokrški odred, odred Albina Drolca (v tovarni Sava), odred Stane Žagar ml.

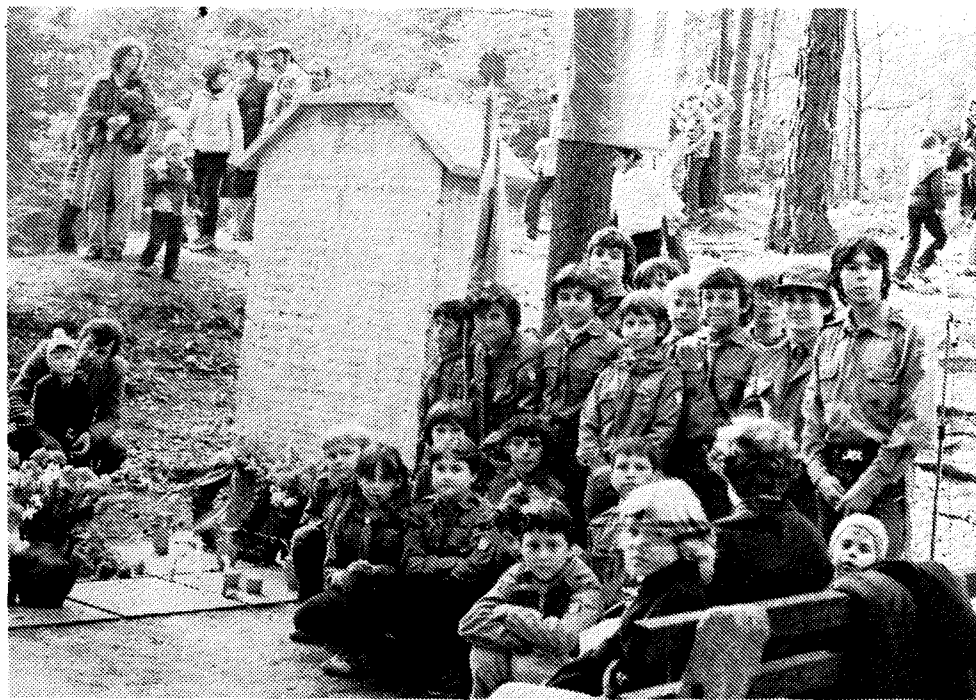
Nastajali so tudi odredi po oddaljenih krajinih skupnostih, ki pa zaradi kadrovskih in drugih težav niso mogli zaživeti, medtem ko omejenji odredi dobro delujejo. Danes šteje taborniška organizacija v kranjski občini več kot 600 članov.

Taborniški program je usmerjen v vzgojo in oblikovanje dobrih in poštenih čla-

nov naše skupnosti, predvsem pa v ljudi, ki se znajdejo v naravi in jo ljubijo. Pri tem se opira na tradicije NOB. Partizani, ki so morali štiri dolga leta preživeti v naravi v najhujših pogojih, so mladim rodovom tabornikov za vzgled. Posebno priljubljena oblika delovanja tabornikov so bili ves čas partizanski pohodi, združeni s tekmovanji iz orientacije, topografije in znanja o zgodovini NOB, samoupravljanju, prvi pomoči in o taborniški organizaciji. Najbolj zahtevno tekmovanje te vrste je tridnevni slovenski partizanski taborniški mnogoboj (STPM), katerega se kranjski taborniki redno udeležujejo in dosegajo lepe rezultate. Letos bo to tekmovanje v okolici Postojne od 21. do 23. maja.

Seveda nihče ne more postati dober tabornik samo s tem, da pristopi k organizaciji. Da postane dober tabornik, je potrebna večletna vzgoja ter mnogo učenja in vaje. Posebnost taborniške organizacije je v tem, da se vzgajajo mladi med seboj. Pri tem ima najvažnejšo nalogo osnovna skupina – vod, ki jo vodi vodnik, to je eden izmed skupine, le nekoliko starejši, a z več znanja, ki si ga pridobi na vodniških tečajih. Vodi so povezani v čete, čete v odrede. Načelniki čet in odredov ter ostali funkcionarji in specialisti se

šolajo na »taborniški univerzi«, kot se imenuje Gozdna šola Zveze tabornikov Slovenije.

V počastitev 40-letnice bitke v Okrogelski jami in ob praznovanju 30-letnice taborniške organizacije so taborniki občinske zveze Kranj obiskali spominsko obeležje pri Okrogelski jami. (Foto: Ivanka Šorli)

nije v Bohinju.

Mnogo lahko pomagajo pri vzgoji starejši, izkušeni taborniki. Pri vzgoji igra vlogo tudi mesečni Tabor, v katerem dobe vodniki napotke za svoje delo, v njem

so razne objave in informacije in strokovni napotki za vse tabornike.

Seveda pri tabornikih ne gre brez letnih taborjenj in zimovanj. Odredi iz kranjske občine taborijo ob Kolpi in ob morju (v Fažani). Tudi taborjenja so neke vrste šola. Tudi tam so taborniki orga-

njem program, ki je za otroke izredno privlačen. Čeprav morata vladati na taborjenju največja red in disciplina, saj brez tega v kolektivnem življenju ne gre, imajo taborniki ogromno zdravega razvedrila in zabave, predvsem pa se krepi tam duh tovarištva in prijateljstva. Življenje pod šotori jim buri domišljijo, vi-

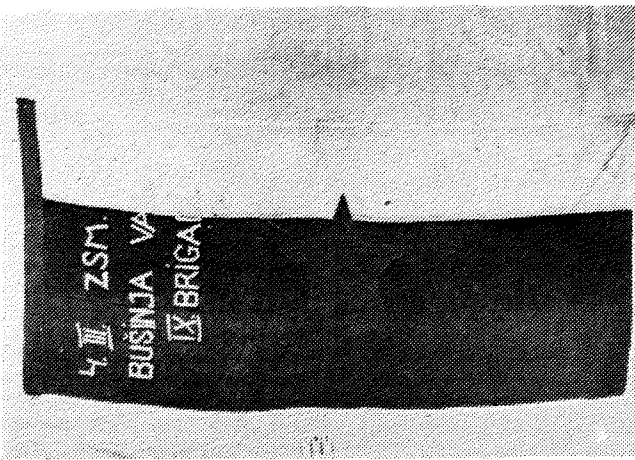
enotedensko bivanje v naravi. Izbrali so Belo krajino. Hranili so se samo z »darovi« narave, gobami, ribami, gozdnimi sadeži. Vsi člani skupine so se vrnili zdravi in zadovoljni.

Ob proslavljanju tridesetletnice so se kranjski taborniki s ponosom ozirli na uspešno prehojeno pot organizacije. Izdali so brošuro, v kateri so posamezni odredi in občinska zveza prikazali svoje delovanje. Sedanji taborniški rod se je s spoštovanjem spomnil tistih, ki so postavljali temelje organizacije in vztrajali v njej tudi v kritičnih obdobjih, ki se pojavijo v vsaki organizaciji. Na svečani seji v dvorani skupščine občine Kranj so najzaslužnejši prejeli spominske plakete Zveze tabornikov Jugoslavije. Prirejena je bila tudi spominska razstava v avli občine, na kateri je lepo prikazano delovanje od začetka do danes, razna odlikovanja, ki so jih prejeli posamezniki in odredi, literatura, makete vzolov in pionirskih objektov, kroj z vsemi oznakami itd.

Izredno prisrčno je bilo tudi srečanje 130 tabornikov na Joštu v taborniški koči odreda Albina Drolca. V nedeljo 25. aprila pa so se udeležili tako kot vsa leta doslej proslave v počastitev tragične bitke partizanov v Nemci v Okrogelski jami pri Naklem. Tam so sprejeli tudi štafeto mladosti in tabornica v kroju jo je ponesla s slavnostnega prostora proti Kranju.

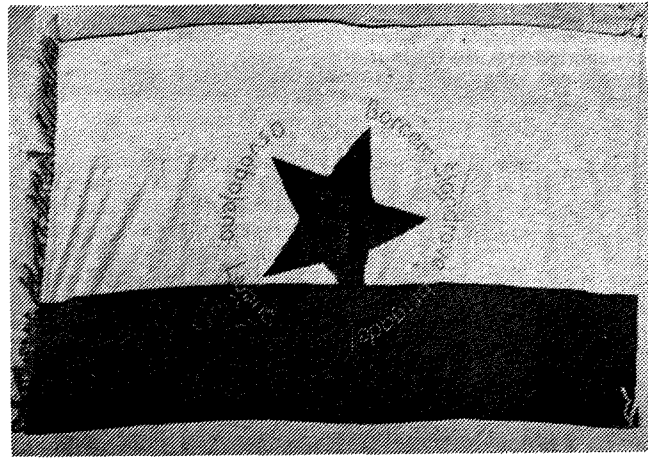
Ivanka Šorli

Zastave – simboli, pod katerimi so se partizani borili, jurišali, žrtvovali življenja za en sam cilj – svobodo. Te, ki jih predstavljamo, so iz slovenskih enot ali pa jih je naredila in darovala slovenska mladina. Razstavljene so v muzejih in vojnih poštah širom Jugoslavije. Zelo malo je podatkov o njih. Borci, starešine, tedanji mladinci in mladinke, ki so sodelovali v NOB, prav gotovo nosijo v sebi spomin na svojo zastavo. Mogoče so jo nosili razvito, morda so sodelovali pri njeni izdelavi.

4

Zastava 9. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade: slovenska tribarvniča (bela-modra-rdeča), v zgornjem delu zastave je čez vsa polja z belo nitjo strojno pršit napis s črkami in številkami iz rumenega padalskega blaga: 4. III. ZSM 1945 BUŠINJA VAS 9. BRIGADI. Na modrem polju je rdeča peterokraka zvezda. Na drugi strani ni napis. Velikost 172x80 cm. Hranijo jo v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.

Miha Butara-Aleks:

6

BEG V NEZNANO

Zidanica Franca Butare-Tičkovega v Dolu. Za ometom ob levem oknu je skoraj 37 let samevalo pismo, napisano v Beli krajini 1944. leta.

Pismo oziroma sporočilo, ki ga je leta 1944 iz Bele krajine poslala svoji teti – begunki aktivistka Tončka Pavlovič iz Šutne, poročena Lovše, najdeno na skritem mestu za ometom ob oknu zidanice – brunarice v Dolu pri Šutni, kjer je v begunstvu prebivala Tičkova družina, me je spodbudilo, da vsaj na nekaj straneh obudim in zabeležim spomine na dogajanja ter ljudi, ki so se pred vojno, med vojno in neposredno po vojni srečevali v tej zidnici in v njeni okolici. Z vsebino pisma, ki ga je našel ob obnavljanju zidanice, me je seznanil njen sedanji lastnik Franc Butara – Tičkov, prvoborec in invalid iz Javorovice.

Aretacija in zapor Franca Butare – Tičkovega

Štiriindvajsetega aprila je Lojze Colarič povedal obema Francema, da je dobil obvestilo iz Kostanjevice, da so Italijani zvedeli za njihovo delovanje in da jih imajo namen aretirati. Dogovorili so se, da bodo naslednjega dne, 25. aprila, ob štirih odšli med partizane v Gorjance. Vendar pa se Francu Butari – Tičkovemu takrat to ni posrečilo. Italijani so ga prišli aretirati bolj zgodaj, kot so pričakovali. Najprej so se zglasili pri njem, ker je bil najbolj oddaljen. Presenetili so ga še med spanjem. Ze ob aretaciji so ga spraševali predvsem po orožju, ki naj bi ga Franc imel in ga iskali po zidnici. Zatrjeval jim je, da nima nobenega orožja in da so pač napako obveščeni. Pri vsem tem ga je zelo skrbelo, če bodo našli lovsko puško, ki jo je imel skrito za stiskalnico v veži zidanice. Italijani so površno preiskovali. Verjetno je na to vplivala lokacija zidanice, ki je bila (po umiku italijanske postojanke iz Šutne) precej oddaljena od okupatorskih postojank, posebno od Kostanjevice, od koder so Italijani prišli. Našli niso ničesar, Franca pa so odpeljali s seboj. Hiteli so, da bi aretirali še druga dva člana trojke – Lojzeta Colariča v Mutvi in Franca Butaro-Tečona na Dobravi.

Ta dva pa sta se zaradi nerazumljivih postopkov Italijanov srečno umaknila na Bočje ter od tam odšla med partizane v Gorjance. Z njima je odrinil tudi Rudi Stroj in Dobrave. – Zakaj naj bi bili postopki Italijanov nerazumljivi? Celotna skupina, ki se je namenila aretirati naše znanke, je šla poleg hiše Lojzeta Colariča v Mutvi v Dol do Franca, ne da bi pri tem vznemirjala Lojzeta, ki je tisto noč spresal v svoji hiši. Lojze je opazil Italijane, poslal sporočilo na Dobravo, sam pa se napotil na Bočje, kjer je pričakal Tečonovega Franca in Rudija Strojina.

Ta neuspeh Italijanov je moral plačati Tičkov Franc. Preiskovalci so se v toliko večji meri znašli nad njim, stalno ponavljajoč, da vedo, da ima

puške, in naj pove, kje so. Toda on je vztrajno trdil, da njihova informacija ni točna ter da on nima nobenega orožja in tudi ne ve, če ga ima kdo drug.

Ze takrat, zaprt in mučen v zaporu v kostanjeviškem gradu, je sklenil, da se bo mučiteljem izdatno oddolžil, če bo le uspel priti na svobodo – med partizane. V zaporu je bil ravno mesec dni, do 25. maja. Tam se je srečal še z dr. Černelcem, beguncom iz Brežic, ki so ga tudi aretirali, z Antonom Zagorcem iz Prekope, nekim Cvelbarjem iz Ostroga in nekim kmetom – starejšim možakarjem iz okolice Škocjana. Vsi, z izjemo zadnjega, so bili osumljeni zaradi delovanja v organizaciji OF. Le možakar iz Škocjana je bil zaprt zaradi ilegalnih prehodov čez okupacijsko mejo in seveda zato, ker je na domovih izseljencev v lastno korist jemal stvari, ki so bile namenjene pritepecem iz Kočevske, Besarabije in drugod. (Kmalu po objavi odloka oziroma razglašja o preselitvi Slovencev so se poleg tistih, ki so bežali čez mejo, da bi se izognili preselitvi, na meji pojavili tudi osebni koristolovci. To so bili ljudje, pretežno iz italijanske okupacijske cone, ki so hodili na domačije v Šlezijo in Nemčijo izseljenih Slovencev pobirat predvsem živino in konje ter se z njihovo prodajo na italijanskem okupacijskem območju osebno okoriščali. Bili so iz vasi neposredno ob meji, pa tudi iz oddaljenih krajev pod Gorjanci in iz predelov južneje od okupacijske meje. Nemške obmejne enote, pa tudi oboroženi doseljenci, so ta dejanja preganjali. Med temi tihotapci je bilo tudi nekaj smrtnih žrtev, posamezniki pa so bili odpeljani v zapore.)

Nekateri so dospeli celo v zloglasni celjski Stari pisker. Ker pa so se sklicevali na italijansko državljanstvo, so bili večinoma izpuščeni. Znani so pa tudi primeri, da so posamezniki poskušali to uveljavljati kot delovanje za OF. Težnja za prekvalifikacijo dejanj, izvajanih osebno korist, v družbeno koristna dejanja, ni pohvale vredna, vsekakor pa je bolj nedolžna od ravnanja posameznikov iz izselitvenega območja. Nekateri posamezniki, ki sami niso vedeli, kaj jih čaka, so se

takoj, ko se je zvedelo za pobeg te ali one družine, podali na domačije beguncev in kot »hijene« stikali za tistim, kar so begunci, trdno prepričani v vrnitev, poskrili na svojih zapuščenih domovih. Ze par dni po pobegu družine Mihe Butare – Jožetovega se je na domačiji pojavil mrhovinar, ki je tako dolgo stikal za stvarmi, dokler ni iz zemlje pod nadstrešnico med podom in štaljo izvlekel zaboja s posteljnino, posodo, raznim orodjem itn. in se pač hotel s tem okoristiti. Kolikšno korist je imel od tega, je vprašljivo, kajti ne dolgo zatem je bila tudi njegova družina preseljena. Čeprav je Jožetova družina kmalu zvedela za dogodek in storilca, ga je po vrnitvi na popolnoma upepeljeno domačijo le prezirljivo pomilovala. – Op. M. B. – Aleks).

Zaporniki, razen dr. Černelca, ki je bil aretiran nekaj kasneje in bil zaprt v posebni celici, in moža iz Škocjana, s katerim so se srečevali le na dvorišču, pa niso mirovali. Tudi v zaporu so se organizirali. Zagorčeva sestra, ki je prihajala na obisk, je prinesla žago za rezanje železa, s katero so nameravali prerezati železne rešetke in zbežati. Imeli pa so smolo, ker so Italijani postavili stražarja ravno pod okno njihove celice. Po Zagorčevi sestri so prvi četi Gorjanskega bataljona, ki je taborila v Gorjancih nad vasmi Orehovec in Oštrc, pošiljali podatke o stanju v gradu, in sicer o številu sovražne posadke in o zapornikih. Franc Butara-Tičkov se še sedaj spominja, da so v enem od sporočil navedli, da je v gradu poleg jetniških čuvajev še 36 fašistov. Zelo prizadevnega Zagorca pa so približno deset dni pred rešitvijo zapornikov odpeljali v Novo mesto.

Iz zapora med partizane

Ponoči na 25. maja 1942 je odšla patrolja 1. čete Gorjanskega bataljona, kot je po pripovedovanju znano F. Butari, proti Kostanjevici, da bi obratnala z izdajalcem, ki je stanoval na desnem bregu Krke. Patrolja je bila odkrita in prišlo je do streljanja. Zaradi streljanja blizu šole je tudi fašistična posadka v gradu oznanila preplah in do jutra

Ob petletnici smrti narodnega heroja Antona Dežmana-Tončka

Anton Dežman-Tonček se je rodil 1920. leta v Lescah v napredni delavski družini, kjer je bilo šest otrok. Tonček je bil najstarejši, zato se je že štirinajstleten moral zaposliti kot zidar. Šest let je delal kot zidar, nato se je 1940. leta zaposlil v železarni na Jesenicah. Že v tistih časih se je opredelil za napredno delavsko gibanje in se vključil v leško kulturno društvo Svoboda, kjer se je posebno izkazal v tamburaški sekciji. Po prepovedi Svobode se je vključil v Vzajemnost, kjer so delovali komunisti in drugi napredni delavci. Razen tega je delal tudi v planinskem društvu, kjer se je družil s skovci, ki so ga sprejeli v svojo organizacijo leta 1940. Sodeloval je v številnih manifestacijah, zlasti pri organizaciji prvomajskih proslav. Takoj po vdoru sovražnika v našo deželo 1941. leta se je odzval pozivu KPJ in že v aprilskih dneh kot prostovoljec želel braniti domovino pred nacisti. Ker je bila stara jugoslovanska vojska razpuščena, se mu ta želja ni mogla uresničiti. Vrnil se je domov in se takoj po nalogu partije vključil v ilegalno trojko, ki je zbirala orožje,

in deloval v političnih ter organizacijskih pripravah na vstajo. 28. julija 1941 je odšel v partizane skupaj z bratom Jožetom in še drugimi mladimi Lesčani. Bil je borec slavnega Cankarjevega bataljona, ki se je odlikoval v dražgoški in drugih bitkah. Proslavil se je kot drzen in hraber mitraljezec, nesebičen tovariš in sposoben komunist.

Težko bi našli številne boje, ki jih je bojeval, in diverzantske akcije, ki so močno odjeknile po vsej Gorenjski, s čimer je neposredno vplival na dvig zavesti in borbenosti naših ljudi, ki so se množično vključevali v NOB. Bil je strah in trepet za okupatorja in domače izdajalce, njegovo ime pa so s spoštovanjem izgovarjali eni in drugi.

Po osvoboditvi domovi-

ne je ostal v JLA, kjer se je izpopolnjeval v visokih vojaških šolah, nato pa je do 1964. leta služboval v raznih krajih, dokler se ni

upokočil in za stalno priselil v Radovljico. Tudi poslej je aktivno delal v družbenopolitičnih organizacijah, zlasti v ZB NOV in ZRVS, kjer je nesebično prenašal svoje bogate borbene izkušnje in znanje na mlajše

vse do svoje smrti 1. junija 1977.

V njegov spomin so pomenovali pionirski odred v šoli Matevža Langusa, v Kranju pa nosi njegovo ime ena od mestnih ulic. Pred dvema letoma so pomenovali po njem vojašnico v Radovljici, kjer so odkrili njegov doprski kip. Vsako leto prirejejo v organizaciji občinske konference ZRVS Radovljica in vodstev osnovnih šol Partizanski tabor heroja Tončka, v znak hvalečnosti za pobudo, ki jo je dal pred osmimi leti za tovrstno obrambno usposabljanje učencev sedmih razredov. Svečane prireditve v spomin na Tončka vsako leto organizirajo pionirji osnovne šole F. S. Finžgarja Lesce, radovljiško AMD pa prireja v njegov spomin vsakoletno tekmovanje v motokrosu.

JR

Prvega junija mineva pet let, odkar je v Radovljici umrl narodni heroj, generalmajor Anton Dežman-Tonček. Spomin nanj in njegovo revolucionarno in borbeno pot je še vedno prisoten, kar pričajo številne prireditve, srečanja in svečanosti, ki jih v radovljiški občini prirejejo organizacije ZB NOV, ZRVS, ZSMS, garnizija JLA Radovljica in drugi. Vsem tem, zlasti pa organizatorjem vsakoletnega Tabora heroja Tončka in tradicionalne Tončkove proslave v osnovni šoli F. S. Finžgarja v Lescah, in številnim posameznikom, ki se tako ali drugače spominjajo pokojnega Tončka, izrekamo iskreno zahvalo in priznanje

družina Dežmanova

5 Zastava Šlandrove brigade: darilo Ljubnega. Slovenska tribarvnica (bela-moderdeča), na eni strani je z zlatorumenim nitjo v peterokraki zvezdi uvezen datum: 1. 8. 1944, okoli nje pa je z enako nitjo uvezen napis: BORCEM ŠLANDROVE BRIGADE OSVOBJENO LJUBNO. Na drugi strani zastave je okrog zvezde z zlatorumenim nitjo uvezen napis: LE BORBA PRAVICE JE POT V ŽIVLJENJE! Spodnji rob je obšit z 8 cm dolgimi zlatorumenimi cofki. Velikost: 150x100 cm. Hranijo jo v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani.

6 Druga stran zastave Šlandrove brigade.

Podatke in slike zastav zbral podpolkovnik JLA Stevan Kovačević

Prosimo, da podatke o objavljenih zastavah pošljete na TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana.

nabijala v noč, kolikor se je le dalo. Zjutraj se je v celoti napolnila k osrednji posadki v Kostanjevico. Z zaporniki v gradu so ostali le jetniški pazniki, ki so po odhodu fašistov napotili zapornike na dvorišče žagat drva. Kmalu zatem pa so se pri obokanem vzhodu na dvorišču pojavili partizani. Franc Butara je med njimi najprej opazil znanca Dečeka iz Pristave, ki je bil pripadnik 1. čete Gorjanskega bataljona. Prisrčno sta se pozdravila, potem pa so zaporniki pobrali svoje stvari in se s partizani napotili v njihovo taborišče nad Kostanjevico, kjer je Franc še istega dne opravil stražarsko dolžnost.

Okupatorji pa tudi po dogodku v kostanjeviškem gradu niso pozabili na trojico iz Dola, Šutne (Mutve) in Dobrave. Kmalu po rešitvi Tičkovskega Franca so v odsotnosti obsodili na po dvajset let zaporne kazni Lojzeta Colariča in oba Franca, Tičkovskega in Tečonovega.

Franc se je veselil rešitve in tega, da je bil končno med partizani. Neizmerno vesel pa je bil, ko je v enoti opazil »svoje« puške. Videti je, da njegov dotedanji trud glede pušk ni bil zastonj. Prispele so do tistih, katerim jih je namenil. Toda mavzerico, v katero je bil zaljubljen od prvega srečanja na Jožetovem kozolcu, je zelo težko gledal v rokah drugega. Podal se je k najvišjemu funkcionarju (meni, da je to bil Franc Pirkovič-Cort). Povedal mu je, kako je bilo s puškami, in ga prosil, naj bi mu dodeli mavzerico. Neprijetno presenečen je dobil odklonilni odgovor. Kmalu zatem pa je bil premeščen v tretjo četo Gorjanskega bataljona, kjer je postal puškomitraljezec.

Kronisti so do sedaj večkrat in v več delih pisali o osvoboditvi zapornikov iz kostanjeviškega gradu 25. maja 1942. Toda vedno so se ustavili le pri imenu dr. Černelca, na ostale zapornike pa so vedno pozabljali. Mnenja sem, da je prav, da se omenja ime dr. Černelca, ki se je opredelil za OF. To je zaslužilo tudi s tem, ker se je takoj po prihodu iz zaporov zelo aktivno (po sanitetni liniji) vključil v pripravo terena za upor proti okupatorjem. Zelo aktivno je pripravljala mladino, predvsem dekleta pod Gorjanci, na območju kostanjeviškega in sve-

tokriškega rajona OF, za nudenje prve pomoči. Učil jih je zbirati in pripravljati sanitetni material, sam pa je kot partizanski zdravnik zelo prizadeveno zdravljal ranjence in z ranjenci ob napadu ustavev na bolnišnico v Preseki sredi septembra 1942 tudi žrtvoval svoje življenje za cilje NOB in revolucije. Toda še enkrat poudarjam, da je številno rešenih zapornikov, ki so zaradi svoje pripadnosti OF prispeli v zapor, se v zaporu organizirali in delovali v določenih akcijah, po osvoboditvi iz zaporov pa kot partizani sodelovali v osvobodilnem boju, bilo tako majhno, da bi se lahko omenjalo tudi njihova imena. Menim, da Franc Butara-Tičkov že po tem, kar do sedaj vemo o njem, spada med tiste, ki bi morali biti omenjeni ob dr. Černelcu. S tem ne bi bil omajan ugled dr. Černelca.

Vendar o Tičkovem Francu še nisem zapisal vsega. Ob prvem napadu na Ratež, junija 1942, se je, čeprav puškomitraljezec, prijavil za bombaša. Njegova za bombo prilagojena topovska granata, kot bombaš jo je vrgel v sovražno postojanko, je bila zelo učinkovita. Od junija naprej je sodeloval v vseh borbah 1. bataljona Belokranjskega odreda, v katerega je bila premeščena tretja četa Gorjanskega bataljona. Ko je bila septembra 1942 ustanovljena Cankarjeva brigada, je postal njen pripadnik in tudi funkcionar.

S Francem sva se srečala med partizansko protiofenzivo sedemnajstega marca 1943 pri vasi Višnje ali Viševci v Suhi krajini. Četa Cankarjeve brigade, v kateri je bil Franc namestnik komandirja, je spremljala ranjence svoje brigade do javke pri vasi Gradenc, kjer so jih sprejemali gubčevci in jih transportirali v partizanske bolnišnice na Rogu. Podobno nalogo, le za Tomšičevo brigado, je opravljala 3. četa 1. bataljona Tomšičeve brigade na čelu s komandirjem »Johanom«, v kateri sem bil namestnik politkomisarja. Malo pred Cankarjevci smo prispeli pred vas Višnje, kjer smo se z ranjenci skrili v hrastovem gozdičku zaradi nenehnega preletavanja laškega letalstva, ki je nastopalo v parih (po dve letali skupaj).

Kmalu za nami je prišla kolona Cankarjevcev iz iste smeri kot mi.

S Francem sva bila neizmerno vesela srečanja. Medtem ko je kolona nadaljevala pohod proti vasi, sva se s Francem, ki je zastal ob meni, pogovarjala o tem in onem. Predvsem sva se zanimala za znanje, kajti od najinega zadnjega srečanja je minilo skoraj poldrugo leto. Med najinim razgovorom je kolona Cankarjevcev prispela v središče vasi. Spet sta prileteli dve sovražni letali in stresli svoj smrtonosni tovor na kolono ranjencev, pri tem pa jih še obstreljevali z mitraljezi. Žrtve med Cankarjevci, tako ranjenci kot spremiljevalci, so se povečale. Kdo ve, morda bi bil tudi Franc med njimi, če bi ne bilo tega najinega srečanja. Po tistem se med NOB nisva srečala, čeprav so najine enote dostikrat delovale v neposredni bližini.

Že nekajkrat sem omenil, da je Franc vedno ravnal kot preudaren vojak. Znano je, da je med drugim tudi pred tragedijo 4. bataljona Cankarjeve brigade na Javorovici na delovnem sestanku, ki ga je sklical štab bataljona s poveljstvi čet, kot namestnik komandirja ene od čet opozarjal na pomanjkljive varnostne ukrepe in predlagal konkretne ukrepe. Žal štab bataljona zaradi stališč posameznikov iz štaba ni upošteval njegovih predlogov in nasvetov, kar se je hudo maščevalo. O tragediji na Javorovici je bilo že večkrat pisano. Povem naj le to, da je bil Franc v skupnici pripadnikov omenjenega bataljona, ki so šli v preboj in se nekateri tudi prebili. Med njimi je bil tudi on, čeprav težko ranjen. Rešil ga je globok sneg, v katerega se je zgrudil in ga je delno zasul. Huda zima oziroma nizka temperatura pa je ranjenemu nezavestnemu Francu pustila težko posledico. Ranjena roka mu je zmrznila in so mu jo morali v bolnišnici amputirati.

Omenim naj še to, da je Franc edini partizan iz Cerkljani, ki je med okupacije s svojo partizansko enoto prispel v domači kraj. Kot pripadnik Cankarjeve brigade je ponoči med 7. in 8. julijem 1943 sodeloval v napadu na nemško oporišče na letališču, ki ga je moral tudi on v 1941. letu pod prisilo urejati.

Naši znaki - 76 Lackov odred

Češkoslovaški pisatelj Ladislav Mnačko je napisal knjigo »Smrt se imenuje Engelchen.« Po njej so posneli film, ki smo ga videli tudi pri nas. Po knjigi in filmu ves svet ve za težaven boj partizanov na Slovaškem. Svet ve za Mnačkovo knjigo, ki je resnično veliko umetniško izpovedno delo, ne pozna pa knjige, ki je nastala pri nas, ki pripoveduje o našem slovenskem boju in ki ni nič manj pretresljiva. Ladislav Grad-Kijev je dal naslov svojim spominom »Skozi me-
tež« in v njih predstavil tudi zadnjo in težko vojno zimo na Kozjaku ob severni slovenski meji. Kozjak je greben, ki se razteza od Maribora do Dravograda. Na južno stran padajo hribi strmo proti Dravi, na severu pa so že avstrijske vasi. Na tem ozkem pasu je v drugi polovici leta 1944 in vse do osvoboditve deloval Lackov odred.

Lackov odred še nima svoje monografije, vendar že nastaja. Takoj po vojni je precej zgoščeno predstavil bojno pot te enote Mavricij Zgonik v Novih Obzorjih, v zadnjih letih pa je več sestavkov o tej temi napisal dr. Milan Ževart. Zgodovinarji se sega tudi vse do enot, ki so že pred odredom nosile Lackovo ime. Tako bo zgodovina, ki bo izšla, zelo zanimiva. Če bo zgodovinsko poštena, bo morala nekoliko podrobneje pojasniti tudi to ali ono z Dravskega polja, kar je omenil v svojem »Pregledu zgodovine NOB na Slovenskem« že dr. Metod Mikuž. Skoraj gotovo pa bo največ pozornosti veljalo zmagam in hudim preizkušnjam Lackovega odreda v zadnji vojni zimi. Na Kozjaku je partizanstvo skoraj vse do konca vojne ohranilo značilnosti iz začetkov boja v drugih slovenskih pokrajinah. Partizani s Kozjaka so nizali zmago za zmago, ko pa so Nemci šli v hajko in obkolili ta ozki pas med avstrijskimi kraji in Dravo, jim je zelo trda predla. Padale so žrtve, toda odred je le ostal in postajal vedno močnejši.

Borci s Kozjaka niso pozabili na svoje partizanske čase. Imajo odbor Lackovega odreda, ki mu predseduje

Franjo Vesenjaj. Izdajajo svoje glasilo »Odmev partizana severne meje,« ki ga urejajo Jože Klep, Ivo Skerlovnik, Gašper Šnabl, Franc Šrmpf, Ljubo Robnik, Srečko Tršavec, Franjo Vesenjaj in Ivo Vrhnjak. Tako ohranjajo spomine na težke vojne čase. Ob osrednji republiški proslavi dneva borca pri Duhu na Ostrem vrhu leta 1979, je bil na grebenu ob meji odprt Dom borcev Lackovega odreda. Na proslavi so bili borcem odreda podeljeni tudi posebni znaki, ki so - žal - precej majhni. Po besedah Franja Vesenjaja je odbor že razpravljati tudi o pravi spominski medalji in plaketi odreda. Omenjeni znak je ob proslavi leta 1979 oblikoval

Značka borcev Lackovega odreda

arhitekt Bogdan Reichenberg precej modernistično. Izdelanih je bilo 1000 znakov zlate barve. Dobili so jih samo borci odreda, aktivisti na terenu in tudi nekateri vidni družbenopolitični delavci na proslavi 4. julija 1979 (med njimi France Popit in Mit Ribičič). Podeljenih je bilo približno 500 zlatih znakov, preostale bodo dobili samostiki, ki so do tega upravičeni. Izdelanih je bilo tudi 10.000 bronastih znakov, ki so naprodaj. Dodajmo, da obstaja še ena značka, ki pomeni nadaljevanje tradicij Lackovega odreda. Osnovna šola Brezno-Podvelka nosi ime po borcih Lackovega odreda. Lani so na šoli, kot nam je povedal ravnatelj Peter Macuh, ustanovili posebno značko »za negovanje in razvijanje tradicij NOB in uspešno sodelovanje s šolo.« Septembra 1981 so jo ob dnevu šole kot prvim podelili borcem Lackovega odreda.

Janez J. Švajncr

Okrnjena Tičkova družina na domačem vrtu po končani vojni 1945. leta. Dva sta izkpravela, Albin pa zaradi obveznosti ni mogel domov.

Cerkljani v begunstvu

Med Cerkljani, ki se niso pustili na silo preseljevati in so se raje umaknili v neznan, vendar v slovenske predele, med Slovence, se le redki niso vključili v delo OF. Vključevali so se tam, kjer so se nastanili. Tudi Tičkova družina se je v Dolu tako kot starejša fant Franc in Albin kar v celoti opredelila za OF. Mlajši so že od aprila 1942 delovali v organizaciji SKOJ, kasneje pa v mladinski organizaciji, ki jo je na območju Dola vodila Nina Lajkovič.

Se nadaljuje

Mesec in pol deklinške čete na Notranjskem Polje jih spominja

Žena – borka. Veliko je bilo deklet in žena, kmečkih ali mestnih, ki so v našem narodnoosvobodilnem boju stopale v korak s svojimi moškimi tovariši, bodisi da so skrbele za ranjence, prale, šivale, obveščale, pa tudi puško so nosile. Tako je zahteval čas in zavest, da tujega nočemo, svojega pa ne damo. Ta zavest ni ločevala

V Loškem odredu je bilo precej tovarišic in tako se je zgodilo, da so dobile svojo četo, deklinško četo, kot pravo vojaško formacijo, s svojo komandirko in komisarko. »Ukaz iz štaba odreda je bil preprosto prebran,« pripovedujejo dekleta, ki se vsa leta po vojni rada srečujejo, da pokramljajo o nekoč in danes in da skupaj proslavijo

Nado Fakleš, Tončko Drobnič, nekoč komandirko deklinške čete Faniko Črnugelj in komisarko Miro Mihevc. Obiskale so osnovno šolo, kjer so jim pripravili pionirji lep kulturni program, potem pa so posedle za mizo v gostilni Ogrinc, da proslavijo kar tri šestdesetletnice v svojih vrstah pa še štiridesetletnico ustanovitve njihove de-

nice same še. kako dobro poznajo ta rek.

Otrobovec pod Snežnikom je rojstni kraj deklinške čete. »Bile so tako hrabre te naše mladinke skojevke,« pripoveduje tovariš Šega. »Ko je bil zvečer zbor in so zbirali prostovoljce za akcijo, so bila dekleta vedno zraven. Pa stražile so in poleg dodatnih ženskih dolžnosti, kot so šivanje in pranje, so nosile tudi vodo. Petindvajset litrov vode v lesenih »bariglah« na hrbtu, in to tri ure hoda po skalah, nikakor ni bilo lahko! Fantom so se nam kar smilile in takrat smo jim večkrat priskočili na pomoč.«

janski oficir. Toda, njena lepota ga je osupnila in je vzkliknil: »Dober dan. Kako lepa gospodična!« in je ustrelil v zrak. »Ne vem, kako sem takrat ostala živa,« nadaljuje Fanika »Padla sem v neko grapo, potem pa je že Gorazd začel streljati, da sem se lahko umaknila. Padli pa sta takrat Vida in Tončka...«

Spomin na mrtvi tovarišici je za trenutek zadržal besede v grlu. »Tudi Vere in Francke Palčič, sester iz Vrhniške v Loški dolini, ni več med nami. Padli sta 26. aprila 1943 v bitki na Golobarju, takrat ko se je formirala Gra-

li ni bila samostojna, pač pa v sklopu bataljona, bi lahko nanizali v dolgo pripoved. »Pravzaprav smo takrat branili krompir,« so se pošalila dekleta. »Babna polica je bila požgana in zravnana z zemljo, ljudje pa izseljeni na Rab. Žetev je klicala, treba je bilo pobrati krompir in bob pa sadje. Fantje so upravljali z ročno mlatilnico, sicer pa je bilo treba vse pridelke v nahrbtnikih prenesti v civilni tabor. Večkrat se je bilo treba potuhnuti k zemlji, saj so sovražna letala švigala prav nizko in odmetavala bombe. Nekeč pa smo dobili obvestilo, da nam hočejo Italijani

Dragica Rome

Zalka Mele

Tončka Drobnič

Anica Cerar

Fanika Črnugelj

Nada Fakleš

Anica Kuhar

Mira Mihevc

Marica Maslo-Wabra

med moškim in žensko, saj jo je rodil splošen odpor naroda, ki je vedel, da je v vsaki, še tako majhni pomoči osvobodilnemu gibanju skrita njegova moč. Seveda to ne pomeni, da je bil prispevek deklet majhen. Nobena žena ni hotela zaostajati. Ne, enakopravnost, ki jo včasih bolj učeno imenujemo emancipiranost, ni šele od danes. Že takrat so razpravljali o tem, še bolj kot razpravljale, pa so dekleta svoje moči in sposobnosti dokazovale v konkretnih akcijah.

svoje jubileje. Najraje se zberejo kje na Notranjskem, kjer jih vsak grič, ravnica, polje, breg in potok, pa tudi stisnjene vasice in njihovi ljudje spominjajo na mladost s spletenimi kitami in lici zasoplimi, mladost, ki jo je utesnjevala vojna, pa je vendar še ujela kak trenutek prešernosti.

Prejšnji teden smo jih našli v Grahovem na Notranjskem: Marico Cerar, Dragico Rome, Marico Maslo-Wabro, Anico Kuhar, Zalko Mele,

kliške čete. Z njimi so praznovali tudi njihovi tovariši, med njimi Stane Šega, ki vse od 1942. leta zvesto spremlja deklinško četo, pa Tilka Šega, terenka na področju Zirovnice.

Kar malo nerodno je bilo takole nenajavljen stopiti mednje in razpršiti veselo vzdušje z vprašanji: kako? kdaj? zakaj? itd. Toda, priložnost je bila enkratna, da izvemo nekaj več iz njihovega zelnika. Korajža velja! Navsezadnje naše sogovor-

Visok čut odgovornosti in enotnosti se je v deklinški četi še povečal in poglobil. Nobene zavisti ni bilo. »Fanika je bila zame komandirka in je še danes, ko se takole srečamo, pa čeprav ona tega ne čuje,« pravi Dragica Rometova. »Kako je bila lepa, okrogličito šestnajstletno dekle z dolgimi črnimi kitami! Bila je pomočnica mitraljezca. Ko je nekoč v boju na Babni polici ščitila umik mitraljezca, so se ji kite zapletle v trnje. Še preden se je uspela rešiti, je pred njo že stal itali-

dnikova brigada... In še ena tovarišica je šla takrat oktobra 42, ko je bila deklinška četa razformirana, z Loškim odredom na Primorsko; Vida Krošelj iz Cerknega. Čez mesec dni, 12. novembra, je padla. Bila je to prva padla partizanka na Primorskem. Na Mostu na Soči so skopali njen grob in partizani so vsak dan prinašali tja sveže cvetje, medtem ko so ga Italijani sprosti odstranjevali.«

Toliko pripetljajev za mesec dni in pol življenja deklinške čete, ki pravzaprav niko-

in belogardisti vse pobrati. To pa ne! Treba je bilo takoj v zasedo pod Babno polico...«

Tudi tega, kako so prenašale ranjenega Iva Slavca-Jokla, narodnega heroja, njegovo ženo ter komaj osem mesečnega dojenčka Janezka proti bolnišnici v Drežnici, se spominjajo dekleta.

Mladost je večkrat visela med življenjem in smrtjo. Bojevala se je za življenje in navsezadnje je življenje zmogalo, življenje naroda.

Živa Drole

Okviren program praznovanja 40-letnice ustanovitve 4. SNOUB Matija Gubca

V prvi polovici aprila letos je odbor skupnosti borcev IV. SNOUB Matija Gubca imel sejo v osnovni šoli na Trebelnem, ki nosi ime naše brigade. Seje so se udeležili tudi predstavniki skupščin domicilnih občin Trebnje in Krško, predstavniki občinskih organizacij ZZB NOV, SZDL in ZSM teh občin in predstavniki enote JLA iz Bršljina, ki tudi nosi ime naše brigade. Seja odbora je bila sklicana v rojstnem kraju brigade zato, ker bo 4. 9. na tem kraju osrednja proslava praznika občine Trebnje in 40-letnice ustanovitve brigade in je bilo potrebno pogledati prostor proslave ter okvirno določiti, kaj bo vse potrebno narediti in urediti za normalen in svečan potek proslave. Dež in mraz sta preprečila, da bi se dalj časa zadržali pri ogledu prostora. Predsednik skupščine občine Krško je obljubil, da bodo postavili trajno električno napeljavno od nove lovške kočice do prostora proslave pri spomeniku ustanovitve brigade.

Na seji smo se dogovorili o okvirnem poteku proslave na Trebelnem, ki naj bi se začela ob 11. uri s postrojevanjem borcev in vojakov enote JLA Gubčeve brigade. Po postrojevanju bodo borci in vojak v dveh ešalonih vkorakali na slavnostni prostor pred spomenikom ustanovitvi brigade in komandant ešalonov bo raportiral slavnostnemu govorniku. Potem bo godba zaigrala himno, sledilo bo polaganje vencev k spomeniku, vojak pa bodo izstrelili časno salvo. Nato bo slavnostni govor, po govoru pa podelitev odlikovanja red za narod z zlatim vencem Gubičevi brigadi. Odbor skupnosti borcev

pa bo podelil zaslužnim fizičnim in pravnim osebam plakete in priznanja za razširjanje tradicij NOB, zbiranje zgodovinskega gradiva, pisanje prispevkov in zgodovine Gubčeve brigade. Podelil pa bo tudi listine častnega članstva skupnosti borcev nekaterim poveljnikom NOV, ki imajo velike zasluge za ustanovitev brigade in njen nadaljnji razvoj. Po končani podelitvi bo bogat kulturni program in nato zabava.

V spomin na 40-letnico ustanovitve brigade bo odbor skupnosti borcev podelil vsem živim borcem brigade spominske medalje, ki bodo oštevilčene po seznamu. Spominske medalje bodo podeljene samo tistim borcem GB, ki jih ima odbor v evidenci na podlagi podatkov, ki so nam jih borci poslali na poziv v TV-15, ali na podlagi podatkov v knjigi GB in drugih. Tistim borcem, ki se bodo udeležili proslave na Trebelnem, bo medalja vročena na Trebelnem, in sicer pred slavnostnim začetkom proslave. V ta namen bo postavljen poseben informacijski šotor že od 8. ure dalje in vsak borec, ki bo prišel na Trebelno, se bo moral javiti v tem šotoru zaradi informacije in vročitve medalje ter evidentiranja. Borcem, ki ne bodo prišli na proslavo, bo potem medalja dostavljena po pošti ali vročena v Ljubljani in drugih krajih, kar bo še kasneje javljeno v TV-15.

Odbor je sklenil, da osebnih vabil za udeležbo na proslavi ne bo pošiljal. Vabilo za vse borce bo objavljeno v TV-15, RTV, Delu in drugih časopisih. Verjetno bo organiziran poseben prevoz z vlakom od Ljubljane do Bistrice pri Mokronogu in nazaj

ter z avtobusom od Bistrice do Trebelnega in nazaj, kar bo tudi objavljeno z vabilom.

Za borce in občane bo v osnovni šoli v Mokronogu odprta razstava slik Borisa Kobeta Po poteh Gubčeve brigade, v šoli na Trebelnem in v vojašnici Milana Majcna in v Bršljinu pa razstava fotografij in dokumentov GB. Ker je na fotografijah precej neprepoznanih borcev, odbor prosi vse borce, ki bodo koga na fotografijah prepoznali, naj povedo osnovne podatke dejavnemu borcu v šoli oziroma vojak v vojašnici. Razstava slik Borisa Kobeta Po poteh GB bo tudi v občini Krško ob prazniku.

V širši program praznovanja 40-letnice ustanovitve naše brigade in drugih enot NOV, ki imajo domicil v občini Trebnje, bo pripravljali odbor, ki ga je imenovala skupščina občine Trebnje, vključil tudi druge dejavnosti borcev naše brigade. Večja akcija bo izvedena po šolah v občinah Trebnje in Krško in enoti JLA GB, kjer se bodo borci pogovarjali z učenci in vojak v GB. Učenci in vojak bodo potem pisali proste spise o GB ali izvedli kviz tekmovalno, najboljši bo odbor nagradil z izletom v Jelenov žleb ali kam drugam ali pa mogoče z drugačno nagrado.

Borci bodo tudi sodelovali z mladinsko pohodno enoto Matija Gubca občine Trebnje in se udeležili pohoda po poteh GB. Predlagano je bilo, naj postane ta pohod tradicionalen in da naj se tega pohoda udeležijo tudi mladinske pohodne enote iz občine Krško, iz pobratenih občin z občino Trebnje in enote JLA GB. Mladinski pohodni

enoti GB občine Trebnje bo odbor podelil prapor.

Po šolah in v enoti JLA GB bo izvedeno tudi športno tekmovanje v spomin na GB in najboljši ekipi bo podeljen prehodni pokal GB. Enota JLA GB želi tesnejše sodelovanje s šolami v občinah Trebnje in Krško na športnem in kulturnem področju. Predlog je tudi, naj bi bil ob pomembnem datumu vsako leto shod mladine občine Trebnje na Trebelnem, kjer bi imeli obrambni dan in taborjenje. Borci bodo sodelovali v organizaciji in izvedbi obrambnega dne in v drugih akcijah šol in mladine.

Borci – kulturniki GB, sedanjí pesniki in pisatelji bodo na kulturnih večerih v občinah Trebnje in Krško igrali partizanske skeče, recitali in brali svoje pesmi in romane. Kulturna skupnost občine Trebnje želi zbrati čimveč gradiva o kulturni dejavnosti v naši brigadi.

V spomin na več kot dvo-mesečno bivanje GB v Radulji jeseni 1942 in stalno vračanje v ta kraj bo na lovski koči v Radulji odkrita spominska plošča. Na tej koči bo istočasno odkrita spominska plošča v spomin na bivanje maršala Tita v njej, ko je lovil polhe. V Bogni vasi pa bo odkrita spominska plošča na rojstni hiši umrlega Franca Kreseta-Čobana, narodnega heroja, obveščevalca in načelnika štaba GB. Tudi o odkritju teh plošč bodo borci pravočasno obveščeni in vabljeni.

Enota JLA GB bo v Bršljinu pripravila še poseben program praznovanja 40-letnice ustanovitve GB, o če-

mor bodo borci tudi obveščeni in vabljeni. V vojašnici se sedaj obnavlja spominska soba GB, v kateri je tudi razstavljeno gradivo XV. divizije, enote JLA GB in o maršalu Titu. Do 4. 9. letos mora biti spominska soba popolnoma urejena in potem bo odprta določene dneve in ure tudi prebivalstvu, predvsem pri zapiranih vojakov, zlasti pa učencem šol, ki naj bi ogled te razstave kombinirale z ogledom muzeja NOB v Novem mestu. Enota JLA GB bo tudi opravila vsa zemeljska in druga dela na Trebelnem, sodelovala v kulturnem programu in v drugih navedenih akcijah. Ob spomeniku ustanovitve GB bo občina Trebnje postavila stalne drogove za zastave.

Občina Krško bo borce GB 6. junija povabila na proslavo občinskega praznika v Podbočju. Organizirali bodo čimvečjo udeležbo občanov, zlasti pa mladine iz občine Krško, na proslavo na Trebelnem. Želijo tudi sodelovati v kulturnih prireditvah s svojo godbo na pihala, pevskim zborom in grupo mladih recitatorjev. Občina Krško bo tudi krila 50 % stroškov, ki jih bo imel odbor skupnosti borcev.

To je do sedaj vse, kar je znano o okvirnem programu praznovanja. Dokončen program vseh prireditev v občini Trebnje (s točno določenimi dnevi in urami) bo določil pripravljali odbor skupščine občine Trebnje, v katerem so tudi predstavniki našega odbora, občine Krško in enote JLA GB. Ta odbor in naš odbor imata tudi razne komisije, ki bodo pripravile vse potrebno za izvajanje programa praznovanja,

zlasti pa svečane proslave na Trebelnem.

KER ODBOR SKUPNOSTI BORCEV SE VEDNO NIMA TOČNIH NASLOVOV VSEH BORCEV GB, KI SO SE PRESELILI IN NOVIH PRIIMKOV BORK IN KER TUDI SE NIMA POPOLNEGA PREGLEDA, KATERI BORCI SO UMRILI PO VOJNI, PROSIMO, DA NAM BORCI SPOROČITE TOČNE NOVE NASLOVE OZIROMA BORKE NOVE PRIIMKE, SORODNIKI ALI SOBORCI UMRILIH BORCEV PA OSNOVNE PODATKE O UMRLEM BORCU, IN TO NA NASLOV ROZZB NOV (ZA PETRIČ JOŽETA), LJUBLJANA, VRTAČA 11, NAJKASNEJE DO 30. JUNIJA LETOS. BORCI, KI NISO VPISANI V KNJIGO GB, NAJ POLEG NASLOVA SPOROČIJO TUDI DATUM IN KRAJ ROJSTVA, V KATERI ČETI IN BATALJONU SO BILI TER OD KDAJ DO KDAJ.

Odbor želi in pričakuje, da se bo čimveč borcev udeležilo svečane proslave na Trebelnem, v Podbočju in v vojašnici JLA GB v Bršljinu, si ogledalo razstavo na Trebelnem in v Mokronogu in se udeležilo drugih prireditev v čast 40-letnice ustanovitve naše brigade, zlasti pa odkritja spominskih plošč. Tabor slovenskih pevskih zborov Šentvid pri Stični pa vabi borce brigad in odredov, ki so se ustanovili leta 1942, na tabor pesmi 20. 6. 1982 ob 9. uri, ki je posvečen 40-letnici ustanovitve teh enot NOV in POS.

Tajnik odbora:
Klančar Mirko-Sandi

Ob izidu knjige »Spomini črnogledega humorista« Po sili zdravnik

Čestokrat omenjajo partizane le še kot dekoracijo

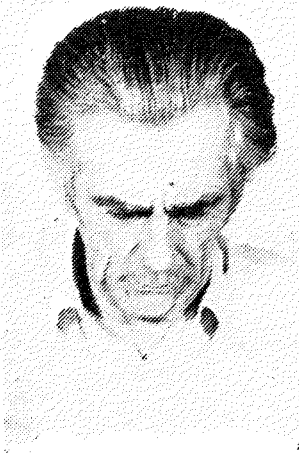
Igor Križanovski-Oleg, partizanski humorist, ne-popravljeni optimist in večni popotnik, je obraz, ki si ga lahko zapomniš. Je pač na njem nekaj, kar privlači, kar povzroči, da sproži pogovor, se trenutek zatem že zapleteš vanj in pozabiš, da si pravzaprav hotel ziniti le par besed. Igor Križanovski zna očarati, to pa počne z vedrim, neusahljivim humorjem.

Te dni je izšla pri založbi Borec dolgo pričakovana knjiga »Spomini črnogledega humorista«, ki jo je, kot bi dejal sam, skupaj zmetel Igor Križanovski. Dovolj velik razlog, da smo ga povabili medse, v redakcijo.

Prišel je, preprost in veder, nasmejan, pripravljen za šalo, oni, ki ga ne poznajo, bi rekli celo, razigran. Prišel je pač tako, kot prihaja na šole vseh vrst, poln življenjske energije, privablja smeh in iz črnogledih dogodkov ustvarja nov svet, svet vere v človeka in v našo novo družbo. Igor je kot bacil: nalezljiv.

»Ljudje me poznajo kot Igorja (pomežikne). V partizanih sem imel prekleto srečo. Rekli so: krompirjevec. Igor je nadvse imeniten krompir in ker je to ime pač združeno z mojo srečo, so potemtakem mojo posebnost zaščitili s patentom. Tudi doktorski naziv so mi prilepili, ker sem menda nekoč tako zelo strokovno razpravljal o žuljih, si izmišljal celo latinske izraze in sploh bil od sile imeniten. Tovariši partizani so me poslej spraševali za različne bolezni in jaz sem vlogo igral naprej. V četi se je začelo samoupravno zdravljenje. Borci so nabirali smole različnih dreves, žvečili različne trave in širili čarobne moči novega zdravljenja, katerega oče sem nehote postal. Nekega dne je neki borec pozelenel kot špinača, povračal kot krava, ki se prenaže sveže rosne detelje, pa je prišel pravi doktor in poslej sem izgubil pravico do dajanja kakršnihkoli receptov, izginila pa je tudi titula doktorja. Kljub temu so me nekaj pozneje spet pripravili, da sem moral nekemu borcu izruvati zob. Zaradi že znanih težav sem se izmikal, šel sem celo h komisarju, pomagalo pa kaj dosti ni. Zahteval sem torej šnops za dovolj kvalitetno anestezijo, poizkusilo ga je več borcev in

izkazalo se je, da bo zdravilo moralo delovati. Nekoliko težje je bilo, ker nismo vedeli, kateri zob je pravzaprav krivec, ker ga je bolela vsa zgornja čeljust. Borca so držali trije, jaz pa sem kar na slepo srečo zgrabil zob, ki mi je bil pri roki. Možakar nam je hotel pobegniti, a je zahreščalo in že sem izvelkel krvave škrbine. Zaključek te operacije sta bila dva zdrobljena zoba in pol korenine. Ko so ga pozneje le nekako spravi-

Tiste čase so vozili še potniški vlaki, po cestah pa avtobusi, osebni avtomobili in tovornjaki, da o kmečkih vozovih sploh ne govorim. Med Stično in Žužemberkom je čez Sela pri Šumberku vozil drvarnici podoben avtobus. Naše patrulje so sprva legitimirale le pešce, potnikov v avtobusu pa ne. Potem so nam v štabu ukazali tudi to. Odslej smo avtobus ustavljali, legitimirali potnike, pregledali prtljago in pošto, ter jih šele po pregledu puščali dalje. Ena izmed patrulj je nekoč med potniki odkrila dva karabinerja, čeprav sta se skrila pod klop. Ko so ju hoteli prijeti, sta začela streljati. Enega so naši ubili, drugega pa ranili in ujeli.

Tudi mene je nekajkrat doletela čast, da sem v zasedi čakal avtobus. Vedno sem se veselil te naloge, saj sem vsakič našel med potniki znanca ter od njega izvedel kako novico. Ljudje so kljub vojni še vedno veliko potovali, posebno Ljubljanci, ki so hodili na deželo zaradi vedno večje stiske za hrano. Toda tudi domačinov je potovalo vedno več. Ugibali smo, zakaj. Čez nekaj časa smo izvedeli, da gredo mnogi z avtobusom predvsem zato, da bi videli nas, partizane. Lastniku avtobusa je šla pšenica v klasje kot še nikoli. Tudi mi smo bili veseli srečanj s takimi potniki. Od njih smo med legitimiranjem dobivali cigarete, pomaranče in marsikaj drugega, česar smo pogrešali.

Nekega dne sem bil priča smešnemu dogodku. Našo zasedo smo prestavili dobrih sto metrov naprej, ker smo računali, da je utegnil kdo Italijanom povedati za nas. Zdaj smo tičali za nekim ovinkom. Nenadoma smo zaslišali na cesti avtomobilsko hupanje ter brnenje motorja. Vodnik Iskra je mene in še enega tovariša poslal pogledat, kaj se je zgodilo. Odšla sva po cesti okrog ovinka s puškama v rokah. Toda namesto italijanskega tanka sva zagledala naš stari znani avtobus. Šofer nama je skozi okno dobrodušno mahal, potniki pa so tiščali nosove ob šipe.

li k sebi in mu pospravili škrbine, je prišel k meni, a mi ni zameril. Res pa je, da poslej ni bilo nobene prošnje več.

»Doktorski« sloves je Igorja, ki se je ob pripovedovanju veselo muzal in bil še naprej pripravljen zadovoljno drezati v žalostno veselo zgodovino, pripeljal do porodnice.

»Na poti na Bazo 21 me je zaustavila patrula. Si ti doktor Igor?« so me pobarali. Da sem prenehal biti doktor, sem razložil, boječ se novih nevšečnosti. »Neka porodnica ima težave,« so mi presekali ugovor. Še nikoli nisem slišal, kako in kaj s porodom. Tudi ko sem šel z borci z bombami v napad, nisem imel tako svinčenih nog kot takrat. Moral sem iti, moj sloves je bil premočan. K sreči je narava vse uredila sama, neka terenka je vse brezhibno uredila, medtem pa me je prehitel pravi doktor Igor. Hvaležno sem

mu segel v roke, povedal, kdo sem in kako so me proti moji volji privlekli. Podprli smo se s svežim kruhom, zalili s precej bolj kislim vinom in – vse je bilo v redu. Zdaj se izogibam slehernih naslovov. Pred nekaj leti me je nekdo kot strela z jasnega ogovoril z doktorjem.

»Oprostite, jaz nisem doktor,« sem odvrnil. »Saj ste menda Križanovski?« je bezal dalje. »Sem, toda ne doktor,« Potem pa ste v sorodstvu z njim, ni hotel odnehati. »To ravno ne, mi je postajalo sitno, on je doktor za duševno bolne, jaz pa sem le njegov pacient.« Na hitro sem se rešil vsiljivca, naslova in sorodstva.

Igor in književnost

Kaj pravzaprav naš vedri in z vsemi žavbami namazani sogovornik meni o književnosti? Človek napiše knjigo, torej mora nekaj vedeti o tem. Na knjižnem trgu so »Spomini črnogledega humorista«, rodil se je pisec...

»Nisem proizvajalec tega dela, temveč moj dobri prijatelj pisatelj Mile Pavlin. Jaz sem le avtor življenjskih dogodkov, ki jih ne zmanjka in ki bi verjetno povedali več kot premmno suhoparne razprave iz dragocenih dragih simpozijev. V vojnem ča-

Ko sva prišla bliže, naju je šofer začudeno vprašal, če ni tukaj pregleda in kje je vendar zaseda. Povedal sem mu, naj odpelje še malo naprej, ker smo se tudi mi premaknili. Vprašal naju je, če ni morda kaj narobe. Bal se je namreč, da ne bi začeli streljati na avtobus. Obljubila sva mu, da ne bomo, nakar je počasi peljal za nama. Pri zasedi je ustavil in ves razočaran ugotovil, da je bila prejšnja zaseda na pripravljenem kraju. Trdil je, da ni v avtobusu nobenega sumljivega potnika in da vse pozna.

Našemu staremu znancu smo verjeli in površno opravili pregled. Zatem se je začelo sprejemanje daril. Šofer je bil kot nekakšen turistični vodnik. Potnike je redno seznanjal s partizani, največjo krajevno znamenitostjo. Vsakič je podrobno razlagal, kje in kako so partizani malo pred tem ustrelili karabinerja, drugega pa ranili in ujeli, kdo je kje ležal in kako streljal. Preden je avtobus odpeljal dalje, je potnike poučil, kaj morajo govoriti, če jih bodo Italijani spraševali o partizanih. Predvsem naj rečejo, da jih je bilo vse črno. Tudi sam nam je pripovedoval, kaj vse ga Italijani sprašujejo in kaj jim pripoveduje. Smeje nam je razkladal, kako debelo laže o strahotah, ki jih vidi vsakič, o nenavadnih dogodivščinah, predvsem pa o stotinah do zob oboroženih in strumnih partizanov.

Ko zdaj razmišljam o vsem tem, ne morem, da ne bi priznal, kako nam je ta mož po svoje veliko pomagal. Zaradi takšnih podatkov si Italijani niso upali nikamor več. Neusmiljeno so pretiravali, ko so poročali o tem, koliko nas je, z našo premočjo so opravičevali svoje poraze. Predvsem pa so neprestano zahtevali nove okrepitve v ljudeh in orožju, s tem pa so povzročali zmedo v štabih. Ljudje, ki so nas videli, pa so vsepovsod pripovedovali, kako so partizani že tako močni, da imajo celo svoje ozemlje.

To je bila res za nas partizane prava čudežna pomlad.

Iz knjige »Spomini črnogledega humorista«

su je kar mrgolelo enkratnih dogodkov in prav ti osebni spomini so najbolj resnični mozaik tedanjega časa, saj zgodovinarji povedo bore malo. Glej, arhitekt opiše in nariše zgradbo, zapiše točne mere, kar je še potrebno, ne opiše in ne nariše pa stanovalcev z vsemi njihovimi težavami, srečo in solzami, ki se skrivajo za zidovi. Tako splošno je tudi pripovedovanje na proslavah, le letnice, številčno stanje padlih in živih, v glavnem pa le imena herojev. Partizani so omenjeni le še kot ozadje te dekoracije slavnih dogodkov in še bolj slavnih ljudi. Funkcionarji so na te reči gledali drugače, doživljali so docela drugačno partizanstvo, bližje so bili intendantom, dlje od straž in patrol, v borbah malenkost vzadaj, da se je dalo lažje poveljevati. O tem govorim v drugem delu Spominov, saj sem doživljal partizanstvo že kot funkcionar. Prav zato bosta oba dela knjige svojevrstna paradoksa humorističnega osebnega opisa partizanskih dogodkov. Zahvaljujoč Miletu Pavlinu nosijo dogodki izredno obliko, saj so ostali verni tedanjim časor, ki jih je Mile Pavlin kot partizan in pozneje kot komisar znal dojeti in jim dati primeren obliko. Vendar je mnogo takih, ki niso niti povohali smodnika, pa pišejo o slavi enot ali poedincev v takšni luči, da me mine volja do branja. Podobno je tudi z mnogimi partizanskimi filmi, ki so mnogo preoddaljeni od resničnih dejstev.

To je bil čas naših mladih let, v nas sta se prebujala zavest in ponos, zgrajena v surovi resničnosti, preoblikovali so nas politične ure, kritične ure, pohodi, raporti, premeščanja, nas, ki smo nosili v sebi usedline malomeščanskega sveta... Tako smo prerastli sami sebe in postali – močni. To je bistvo te knjige, nikakor pa ne omalovaževanje enot, bojov ali posameznih borcev in komandantov, o katerih govorim predvsem zaradi plastičnosti dogodkov.

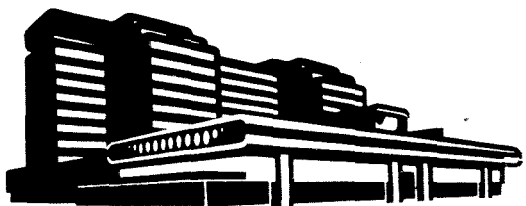
Širokost zveni iz teh besed, velika življenjska izkušnja, ki jo je Igor Križanovski znal obložiti s humorjem in čestokrat z njim premagati na videz nerešljive težave, ko bi človek najraje sedel na štor in zajokal v pest od nemoči.

Igor se je znal smejati nemoči.

Smeji se še danes. Z njim vred njegov »črnogledi humorist«.

mst

SLOVENIJALES

Slovenijales-trgovina je trgovinska delovna organizacija, ki s sodobnimi prodajnimi oblikami uspešno obvladuje notranje in zunanja tržišča. Po doseženih rezultatih se uvršča med največje jugoslovanske izvoznike. Predmet poslovanja obsega gozdne sortimente, žagan les, furnir, lesna tvoriva in konstrukcije, stavbno pohištvo in montažne hiše, kemične surovine, celulozo in papir, repromateriale, gradbeni material, orodja in lesno-obdelovalne stroje, pohištvo in notranjo dekoracijo, opremo, proizvodnjo, predelavo in prodajo tropskega lesa ter inženiring objektov in tehnologij za lesno industrijo.

Zgodovina delovne organizacije Slovenijales se začne z ustanovitvijo l. 1948, s trgovino v Ljubljani in prodajalno v Beogradu pa se prične l. 1954 hiter razvoj notranje trgovine. Sledi predstavitev v mednarodni areni z razstavo pohištva in prvim predstavništvom. Leta 1974 so proizvodne delovne organizacije in Slovenija-

les-trgovina podpisale sporazum o združevanju v sestavljeno organizacijo združenega dela – SOZD SLOVENIJALES. Šest let pozneje so pričeli graditi veliko osrednje skladišče pri Ljubljani, ki naj bi omogočilo sodobno oskrbo domačega tržišča in pripravo blaga za izvoz. Lani pa so se delavci Slovenijales-trgovina vselili v novo poslovno stavbo.

Podatki za preteklo leto kažejo, da je 2482 zaposlenih delavcev ustvarilo 26.466,5 milijonov din celotnega prihodka in v tem 2.020,7 milijonov din ostanka dohodka. Izvozili so za 201,6 milijonov dolarjev, uvozili pa le za 70,9 milijonov dolarjev. Skupna površina prodajnih prostorov v Jugoslaviji je 41.260 m², 48.284 m² odprtih skladišč in 59.097 m² zaprtih skladišč. V SFRJ imajo kar 64 trgovin, v tujini pa 23 poslovnih enot – od tega 12 predstavništev, šest lastnih in pet mešanih podjetij. Hkrati zastopajo v Jugoslaviji 28 tujih firm, podpisnic sporazuma o poslovnem sodelovanju z delovno organizacijo Slovenijales pa je kar 106.

Promet, ki ga je DO Slovenijales-trgovina uresničila v letu 1981, je rezultat načrtnega sodelovanja s proizvodnimi in drugimi delovnimi organizacijami ter razvejane trgovinske mreže doma in v tujini.

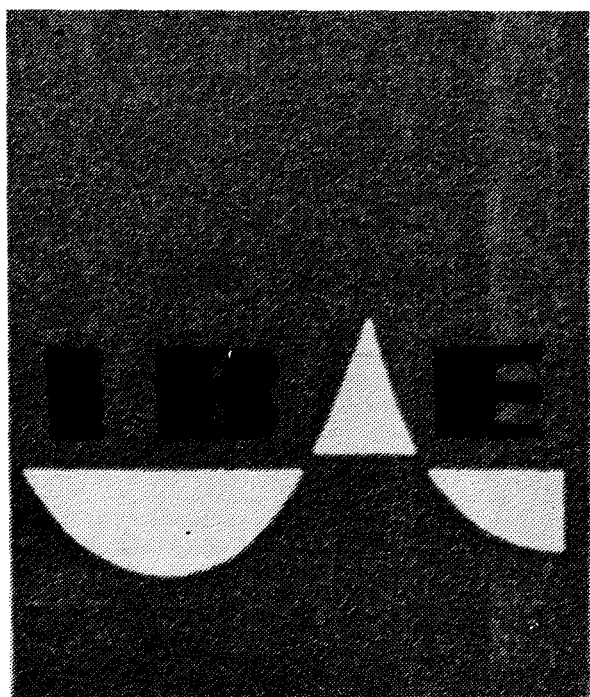
Izredno razvejana organizacija prodajnih mest v Jugoslaviji omogoča dobro predstavitev stanovanjske opreme in tudi prodajo ter skladiščenje lastnega in gradbenega materiala.

Zato ni čudno, da so celoten promet v primerjavi z letom poprej povečali za 35%, izvoz, ki je lani predstavljal 28,7% celotne realizacije, pa se je po dolarskem obračunu povečal za 5 odstotkov. V notranji trgovini kljub neugodnim gospodarskim razmeram ni prišlo do zastoja, saj je bil promet za več kot 4 milijarde večji kot leta 1980. V skladu z ekonomsko politiko Jugoslavije se je uvoz sicer zmanjšal, niso se pa pretrgale vezi s tujimi firmami, ki jih zastopa delovna organizacija Slovenijales-trgovina.

Naj za zaključek omenimo še to, da je delovna organizacija Slovenijales-trgovina leta 1971 ustanovila mešano podjetje Slovenia Bois za gozdno proizvodnjo v Centralnoafriški republiki. Danes podjetje vključuje dve sodobni tovarni za predelavo tropske hlodovine (žagalnico in furnirnico). Delovna organizacija Slovenijales-trgovina iz Centralnoafriške republike in drugih dežel uvaža tropsko hlodovino in del te predela v obratu Koper, ki je v sklopu mednarodnega pristanišča.

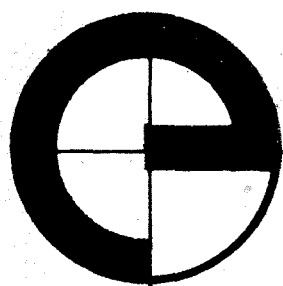
Delovna organizacija Slovenijales-trgovina je bila pobudnik za povezovanje trgovinske in proizvodne dejavnosti. Izoblikoval se je poslovni sistem – SOZD Slovenijales, ki poleg te delovne organizacije vključuje še 22 proizvodnih delovnih organizacij s celotnega območja Jugoslavije.

Dobro zastavljeni načrti gospodarjenja pa obetajo izredne rezultate tudi v prihodnje.

INŽENIRSKI BIRO ELEKTROPROJEKT

61000 LJUBLJANA, HAJDRIHOVA 4
JUGOSLAVIJA

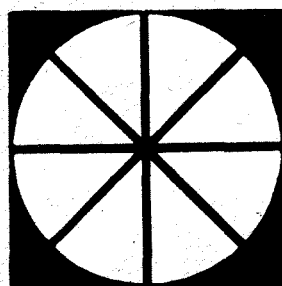

**emona
blagovni
center**

**o. sub. o.
ljubljana**

telefon: (061) 41-944
telex: 31-135 yu emona

**61112 ljubljana,
šmartinska 130,
slovenija,
jugoslavija**

Tekstilna industrija

TEKSTILINDUS

n. sol. in sub. o.

KRANJ

*poštni predal 75
telefon: h. c. 22-481
brzjav: Tekstilindus Kranj
telex: TEXIND 34538
železniška postaja Kranj
industrijski tir
tek. rač. SDK Kranj 51500-833-112*

inles
odlična
toplotna izolacija
vakuumska impregnacija
odlična odlična odlična
zrakotesnost zrakotesnost
trojna zasteklitev trojna
dvojna zasteklitev dvojna
vodotesnost vodotesnost
izolacija izolacija izolacija
kombivak®

**INDUSTRIJA
STAVBNEGA
POHIŠTVA
RIBNICA**

INLES, 61310 RIBNICA, Partizanska 3
Telefon: h. c. (061) 861-411
direktor: (061) 861-050
Telegram: Inles Ribnica
Telex: 31262 yu Inles
Žiro račun: TOZD Trgovina SDK
Ribnica, št. 51310-601-13250

Prodajno skladišče:

**61310 RIBNICA, Kolodvorska ul., tel.
(061) 861-212**

LJUBLJANA

V spomin na Dušana
Kvedra-Tomaža

Krajevna skupnost Dušana Kvedra-Tomaža je še mlada. Letos smo 9. aprila prvič praznovali krajevni praznik v spomin na Dušana Kvedra-Tomaža, ki se je tega dne 1915. leta rodil v Šentjurju pri Celju. Že v študentovskih letih je bil revolucionarno usmerjen. Bil je španski borec, udeleženec NOB, narodni heroj, general JLA, dolga leta uspešen diplomat. Umrl je 12. marca 1966 v Beogradu. Pokopan je v Ljubljani v grobnici narodnih herojev.

Proslavo smo imeli v lepo okrašeni dvorani, ki je bila opremljena z napisom »Ni lepšega od spoštovanja človeka – tudi spoštovanje si je treba zaslužiti«. Dušan Kveder si je tako visoko spoštovanje zaslužil in bil sprejet v komunistično partijo že spomladi 1933. leta na ptujski gimnaziji. Ves čas življenja je bil zelo priljubljen med aktivisti OF in borci. Slavnostni govornik predsednik skupščine KS Franc Gogala je podelil priznanja zaslužnim krajanom in organizacijam. Ob priznanju so sprejeli grafiko Dušana Kvedra-Tomaža, ki jo je Božidar Jakac izdelal med vojno in podaril za naš prvi praznik.

Krajevno združenje ZB NOV Dušana Kvedra-Tomaža Nove Jarše je že pred praznikom organiziralo posaditev 88 brez v spomin na našega nepozabnega tovariša Tita. Posadili so jih aktivni člani ZB, mladina in pionirji. Breze je podarila krajevna organizacija ZB NOV Golo-Zapotok. Posaditev dreves bo trajna obveza doraščajočih pionirjev in mladine, ki bodo breze negovali, skrbeli za čisto okolje in ob tem dokazovali hvaležnost našemu tovarišu Titu.

C. B.

LJUBLJANA

Zagrizeni borci-
kolesarji

Sportno društvo Barje je v soboto 22. maja pripravilo tradicionalno kolesarsko prireditev ob prazniku krajevnih skupnosti Barje, Rudnik, Galjevica, Peruzzi in Krim. Tekmovanja se je udeležilo več kot dvesto kolesarjev iz vseh starostnih skupin. Pozornosti gledalcev, ki so se zbrali ob progi, pa so bili prav gotovo deležni

Prvi trije v kategoriji športnih koles: Edi Piliš, zmagovalec Rajko Miketić in Lojze Poreber

Alojz Špical, Stane Bobek in Matko Lekić pa so bili najboljši v vožnji navadnih koles.

borci-kolesarji. Pomerili so se v vožnji s športnimi in navadnimi kolesi. Med kolesarji, ki so vozili športna kolesa, je bil najboljši Rajko Miketić, drugi je bil Edi Piliš, tretje mesto je zasedel Lojze Poreber, četrto pa Maks Burgar. Navadno kolo pa je najhitreje vozil Stane Bobek, drugi je bil Alojz Špical, tretje in četrto mesto pa sta zasedla Matko Lekić in Marjan Ljubič.

Tako kot so se kot borci med vojno borili s sovražnikom, so se v soboto borili za asfaltom in pripekajočim soncem. Takrat niso klonili in tudi tokrat so premagali vroče sonce, kilometre in leta, ki jih nosijo. Posebej pa naj omenimo Marjana Ljubiča, ki je sedel na kolo, čeprav je šele februarja prebolel srčni infarkt.

IDRIJA

Razgibano življenje
društva »Invalid«

Na letni skupščini so se sestali člani športno-rekreativnega društva »Invalid« Idrija. Več kot 100 članov-invalidov društva je bilo v preteklem letu – mednarodnem letu invalidov vključenih v številne uspele športno-rekreativne dejavnosti.

Med najbolj uspešnimi so idrijski invalidi v plavanju, saj so za najbolj množično udeležbo na republiškem tekmovanju v Kranju osvojili prehodni pokal. V streljanju z zračno puško so nekatere posameznice in posamezniki na repu-

bliškem tekmovanju osvojili prva mesta. Veliko članov se vključuje tudi v kegljaško, balinarsko, strelsko, smučarsko in šahovsko sekcijo, nekateri člani pa se udeležujejo vseh množičnih pohodov, ki jih organizirajo planinska društva širom Slovenije.

Ob letošnji letni skupščini so člani društva izdali že sedmo številko »Biltena«, ki poleg obširnega poročila o delu vsebuje tudi pester kalendar aktivnosti v letošnjem letu.

SRD »Invalid«, ki združuje vse vrste invalidov: vojne, vojaške, civilne, slušno prizadete in druge, med katerimi so tudi upokojenci, je z dosedanjim uspešnim delom opravilo svoj obsto. Tudi v bodoče si bo prizadevalo, da zagotovi invalidom enakovreden položaj in možnosti napredka v naši socialistični družbi. Društvu bo tudi v prihodnje predsedoval Drago Kumer, ki je prav ob letošnjem dnevu OF prejel za dolgoletno uspešno delo v borčevski organizaciji in na področju invalidskega športa v občini Idrija srebrno občinsko priznanje slovenskega naroda.

SILVO KOVAČ

LJUBLJANA

Aktivnost
upokojencev
Ljubljana-Šiška

Starejši občani, upokojenci Šiškarji, so zaključili sedmo občinsko tekmovanje v mesecu aprilu. Objektivno ocenjujemo, da je športna dejavnost vse bolj aktivna in masovna med upokojenci, kar dokazuje, da je občinsko tekmovanje zajelo skoraj 17 društev na območju občine. Sportni referenti so nosilci športne dejavnosti, seveda je tudi nekaj referentov, ki niso dojeli pomena te dejavnosti, da bi organizacijsko pridobili članstvo.

Največja masovnost je bila v balinanju, saj se je prijavilo osem ekip na štiristeznem balinišču v Medvodah. Priznati moramo, da je ta športna panoga med upokojenci najbolj priljubljena. Sodelovalce so naslednje ekipe: Šinkov turn, Vižmarje-Brod, Vižmarje I. in II., Litostroj, Zg. Šiška, Milan Majcen, Medvode in Hinko Smrekar. Zmagovalci so zasluženo ekipa KS Hinka Smrekarja, sledi Litostroj, Vižmarje itd. Enakovredni je tudi kegljaški šport, prijavile so se štiri ekipe po šest tekmovalcev. Igrali so po dve borbeni partiji, zmagala je ekipa Hinka Smrekarja. V šahu so bili zmagovalci ekipe Milana Majcna. Strelske ekipe z zračno puško so pokazale svoje znanje na strelišču KS Ljube Šercerja. Od 800 možnih krogov so tekmovalci DU Ljube Šercerja zadeli 629 krogov.

V. BOVCON

LOKA NAD FRAMOM

Drevesa v spomin
na Tita

V Loki pri Framu v podnožju vedno zelenega Pohorja so pred kratkim v spomin na Tita posadili 90 dreves, vsako leto pa bodo posadili še eno.

Ob tej priliki so se krajanje te pohorske vasiče spomnili tudi borcev NOV, ki so tu, na Hoinikovi domačiji, padli pod krogami sovražnika, potem ko so bili izdani. Tedaj je okupator v svojem besu zažgal tudi domačijo. Sedaj je na tem mestu pripadnikom varnosti postavljen tudi spomenik, ki naj še pozne rodove spominja na okupatorjeve zločine.

Med zbranimi so bili tudi mnogi nekdanji borci s Pohorja in od drugod, ter skupaj obujali spomine na revolucijo, na soborce, ki jih žal ni več med nami. S kulturnim programom pa so počastili spomin na padle junake tudi učenci osnovne šole iz Frama in drugi.

FRANJO HOVNIK

BEGUNJE

Dogovor o izgradnji
muzeja

V vseh petih občinah na Gorenjskem je že od začetka leta v razpravi in v postopku sprejemanja predlog družbenega dogovora o izgradnji in financiranju Muzeja revolucije Gorenjske v Begunjah. Pobudo za ta objekt so že pred leti dale vse občinske družbenopolitične organizacije, sprejele pa so jo tudi vse občinske skupščine in skupščine samoupravnih interesnih skupnosti. Predlog je v januarju oblikovala skupščina gorenjskih občin. Muzej bo zbiral in raziskoval gradivo o predvojnem revolucionarnem delovanju, narodnoosvobodilni borbi in o povojni socialistični graditvi na Gorenjskem, s čimer bo zagotovljena celovita in trajna muzejska predstavitev delavskega in revolucionarnega gibanja in oboroženega boja na enem mestu. Zaenkrat bodo zgradili prizidek k sedanjemu muzeju talcev v Begunjah, postopoma pa je predvideno, da bo celotna stavba graščine, v kateri je zdaj psihiatrična bolnišnica, preurejena v muzej. V prvi etapi – v letih 1982-83 bodo zagotovili sredstva za izvedbo vseh vsebinskih, organizacijskih in tehničnih priprav za izgradnjo Muzeja revolucije Gorenjske. Sklep o višini sredstev za nadaljnjo gradnjo bodo udeleženci dogovora sprejeli do konca leta 1983. Pripravljalna dela je odbor podpisnikov dogovora zaupal Gorenjskemu muzeju Kranj. V letošnjih občinskih programih je ta naloga že vključena, skupaj pa bodo vse gorenjske občine zbrale v letu 1982 za program pripravljalnih del okoli polmilion din.

J. R.

Vabila

Vabimo te na zbor skupnosti borcev Jeseniško-bohinjskega odreda.

Zbor skupnosti bo v nedeljo 6. junija 1982 ob 9. uri na Mežakliji pri Domu kovinarjev.

Na zboru bomo sprejeli Pravilnik o nalogah, organiziranosti in poslovanju skupnosti borcev Jeseniško-bohinjskega odreda ter izvolili vodstvo skupnosti borcev.

Odbor borcev
Jesenjsko-bohinjskega odreda

★

»V nedeljo 30. maja 1982 bo ob 14. uri na Pedrovem – lepi razgledni točki nad Branikom – srečanje krajanov Branika.

Vsi, ki bi radi prišli, ste lepo vabljeni.
Družbenopolitične organizacije
KS Branik

★

Borci 2. pohorskega bataljona – oglasite se!

Znano je, da sta glavni štab NOV in POS ter štab 4. operativne cone ukazala v začetku avgusta 1943 2. pohorskega bataljona in Koroškega bataljona takojšen pohod na Dolenjsko. Fašistična Italija je bila pred kapitulacijo in potrebno je bilo ta dogodek pospešiti ter na Dolenjskem razorožiti čimveč sovražnikovih enot... Iz Savinjske doline naj bi takrat takoj krenila tudi Slandrova brigada. Ker pa sta pripela 2. pohorski in Koroški bataljon na Moravsko z zamudo, ju Slandrova brigada ni mogla čakati in se je tako pred njunim prihodom prebila sama na Dolenjsko. Za njo se je potem večina borcev 2. Pohorskega in Koroškega bataljona tudi prebila na Dolenjsko. Za približno eno četo je ostalo borcev iz 2. pohorskega in Koroškega bataljona na Moravskem oz. v Savinjski dolini. Ti so potem prišli na Pohorje z Bogdanovim bataljonom iz Slandrove brigade, ko je bil 4. novembra 1943 ustanovljen Pohorski odred.

Partizanski brodar Ivan Cerar-Miklavž je 1949. zapisal, kako je v dveh skupinah prepeljal septembra 1943 čez Savo 2. pohorski, Koroški in Kozjanski bataljon.

Odbor Pohorskega odreda in Muzej NO Maribor prosita vse borce 2. pohorskega bataljona, ki so krenili s Pohorja 8. avgusta 1943 na Moravsko oziroma na Dolenjsko, naj se oglašijo, po možnosti s pismom. Veliko pa bodo prispevali z opisom poti na Moravsko in vrnitve na Pohorje, kot tudi tisti, ki so šli na Dolenjsko. Žal nimata odbor niti muzej nobenih imen borcev, ki so šli na Dolenjsko, razen imena Borisa Vinterja, ki je žal padel leta 1945).

Kot je znano, je v delu knjiga o 2. pohorskem bataljonu in Pohorskem odredu in umevno je, da bo morala temeljito zajeti tudi tiste borce, ki so šli 1943. na Moravsko oziroma na Dolenjsko.

Kolikor je znano, se menda od okoli 65 borcev, ki so šli na Dolenjsko, nihče ni vrnil na Pohorje, z izjemo Vinterja in morda še koga. Zanimivo bo res ugotoviti, v katere enote na Dolenjskem so se vključili borci 2. pohorskega bataljona in koliko jih je sploh preživelo hudo vojno viхро.

Zelimo, da se našemu vabilu k sodelovanju odzove čimveč borcev in tudi drugih, saj bomo s skupnimi prizadevanji gotovo uspešneje v pripravi čimpopolnejše knjige o partizanstvu na Pohorju 1943.

Prosimo, da prispevke pošljete na naslov: Muzej NO Maribor, Ulica heroja Tomšiča 5, 62000 Maribor.

Za odbor in muzej:
Mirko Fajdiga

★

Letos poteka 40 let od ustanovitve 5. SNOUB Ivana Cankarja in prvega večjega napada na belogradistično postojanko, ki je bil 23. novembra 1942 v Podbočju.

V spomin na borbeno akcijo in jubilej Cankarjeve brigade Zveze združenj borcev NOV občine Krško in svet krajevne skupnosti Podbočje organizirata

SREČANJE BORCEV IN AKTIVISTOV
Gorjanskega bataljona ter Slovenskega bataljona Krajiške brigade,

ki bo v nedeljo 6. junija 1982 ob 10. uri pred osnovno šolo v Podbočju.

PROGRAM:

– ob 9. uri slavnostna seja skupščine in vodstev občinskih DPO Krško,

– ob 9.45 odkritje spominskega obeležja Cankarjevi brigadi,

– ob 10. uri proslava s kulturnim programom, z otvoritvijo nove osnovne šole ter tovariško srečanjem.

Borce NOV, občane, mladino, še posebej borce Cankarjeve brigade, ki so sodelovali v imenovani borbi, vabimo na to jubilejno prireditev.

Odbor ZZB NOV Krško
in svet KS Podbočje

Obvestila

Letos praznujemo 40-letnico formiranja I. slovenske brigade, kasneje preimenovali v II. grupo odredov, 40-letnico prvega osvobodjenega ozemlja na Dolenjskem (april–julij 1942) ter 40-letnico prve uspešne obrambe in očuvanja osvobodjenega ozemlja v MULJAVSKI BITKI od 6. do 12. junija 1942.

V spomin na te dogodke in vsestransko sodelovanje in pomoč prebivalstva Dolenjske s partizani II. grupe odredov organizirajo odbor I. SB-II. grupe odredov, mladina, DPO in skup-

ščina občine Grosuplje, Trebnje in Novo mesto slovesno srečanje borcev II. grupe odredov, borcev in aktivistov Dolenjske, mladine in prebivalstva Dolenjske na politični manifestaciji **MULJAVA 82, 6. junija 1942**

PROGRAM:
Ob 7. uri start tekmovalnih ekip v malem maratону in pohodnih ekip po poteh II. grupe odredov, s startom iz Ivančne gorice in ciljem na Muljavi.

Ob 11. uri pričetek slovesnosti na Muljavi na prostoru pri Jurčičevem muzeju s slavnostnim govorom in bogatim kulturnim programom.

Po končani slovesnosti tovariško srečanje borcev, aktivistov, mladine in prebivalstva.

Za parkiranje in vse ostalo je poskrbljeno, upoštevajte navodila varnostnih organov.

VABIMO BORCE II. GRUPE ODREDOV, BORCE IN AKTIVISTE, MLADINO, DELOVNE LJUDI IN OBČANE, DA SE TE POLITIČNE MANIFESTACIJE V POLNEM STEVILU UDELEŽITE.

ODBOR MULJAVA 82
ODBOR I. SB –
II. GRUPE ODREDOV

★

Skupnost borcev Gorjanskega bataljona sporoča, da bo ob 40-letnici ustanovitve bataljona srečanje v Podbočju 6. junija 1982 ob 10. uri. V Podbočju bo odprta nova šola, ki bo nosila ime Gorenjskega bataljona.

Vabljeni!

★

Pohod na Poljano

Vsem privrženecem športa, rekreacije – ljubiteljem sprehodov v naravo in gore, mlajšim in starejšim smo ponovno pripravili že tradicionalni pohod na Poljano, v nedeljo, 6. 6. 1982 (začetek pohoda je ob 6.-9. ure). Udeleženci bodo krenili iz vasi Trstenik (512 m) mimo vasi Povlje po poti do Velike Poljane (1407 m).

Smer pohoda poteka večji del po senčni gozdni poti, delno pa tudi po travnatem zemljišču. Dolžina planinske hoje je približno 2 uri. Pot je primerna za družinski izlet, planinca začetnika oziroma za vse ljubitelje narave, ki želijo preživeti prosti dan na svežem čistem zraku.

Uspele dosežanje prireditev je številna udeležba (na zadnjem pohodu jih je bilo okrog 2.000) nam potrjuje, da si delovni ljudje čedalje bolj želijo stika z naravo in rekreacijo v njej.

Pohod je izključno izletniško-rekreativnega pomena – ni pomembno kdo pride prej in kdo kasneje, bistveno je za vsakega udeleženca, da pride na cilj – na Veliko Poljano. Koraki proti vrhu pomenijo za mlajše udeležence stik z naravo, z rekreacijo, za starejše pohodnike pa trenutke potrjevanja samega sebe.

Vsem udeležencem priporočamo udobno opremo in za vsak primer nekaj proti dežju. Tudi na varstvo narave ne smemo pozabiti. Kurjenje ognja onesnaževanje z odpadki, trganje cvetja in plašenje živali so dejanja, ki ne sodijo v gorski svet.

Dosedanje udeležence bi spomnili, da prinesejo s seboj evidenčne kartončke zaradi vpisa pohoda. Na cilju bomo udeležence nagradili s simbolično nagrado – značko pohoda in požirkom čaja. Tisti pa, ki se bodo letos udeležili pohoda petič pa dobijo še posebno priznanje.

SPORTNO DRUŠTVO KOKRICA

★

Skupnost borcev 10. SNOUB-Ljubljanske vabi vse preživele borce brigade na poimenovanje trnovske osnovne šole po 10. SNOUB-Ljubljanski v ponedeljek, 1. junija, ob 17. uri v Trnovem. Zbor borcev bo ob 16.45 pred osnovno šolo.

★

V NEDELJO ODKRITJE SPOMINSKEGA OBELEŽJA NA CESTI

Krajevna konferenca SZDL Vipavski križ in domicilni odbor Gregorčičeve brigade pripravljata v nedeljo 30. maja popoldne pomembno slavo v vaši Cesti pri Ajdovščini.

Borci Gregorčičeve brigade so 31. maja 1944 v bližini te vasi razbili sovražnikovo kolono in uničili tank. Sovražnik se je za poraz maščeval nad neoboroženimi vaščani. Požgal je vas ter več ljudi postrelil ali odgnal v internacijo. Zato bodo v spomin na te dogodke odkrili spominsko obeležje.

Slovesnost se bo začela ob 15. uri. Govorila bosta predstavnik ajdovske občinske skupščine oziroma družbenopolitičnih organizacij ter domicilnega odbora Gregorčičeve brigade. V kulturnem sporedu bodo sodelovali učenci podružnične šole v Vipavskem križu ter pevski zbor SGP Primorje iz Ajdovščine.

Po slovesnosti bo v Vipavskem križu tovariško srečanje borcev, ki se bodo udeležili slavnosti. Organizatorji vabijo na slovesnost občane, posebej pa borce – še zlasti gregorčičevce.

Miro Cencić
Podgrčna 46
Nov Gorica

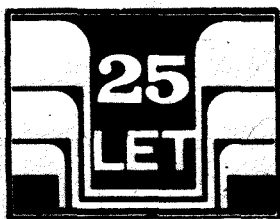
Preklic

Mihelj Andrej iz Postojne obžalujem besede, ki sem jih izrekel Jožetu Guljetu, in se mu javno opravičujem.

Mihelj Andrej

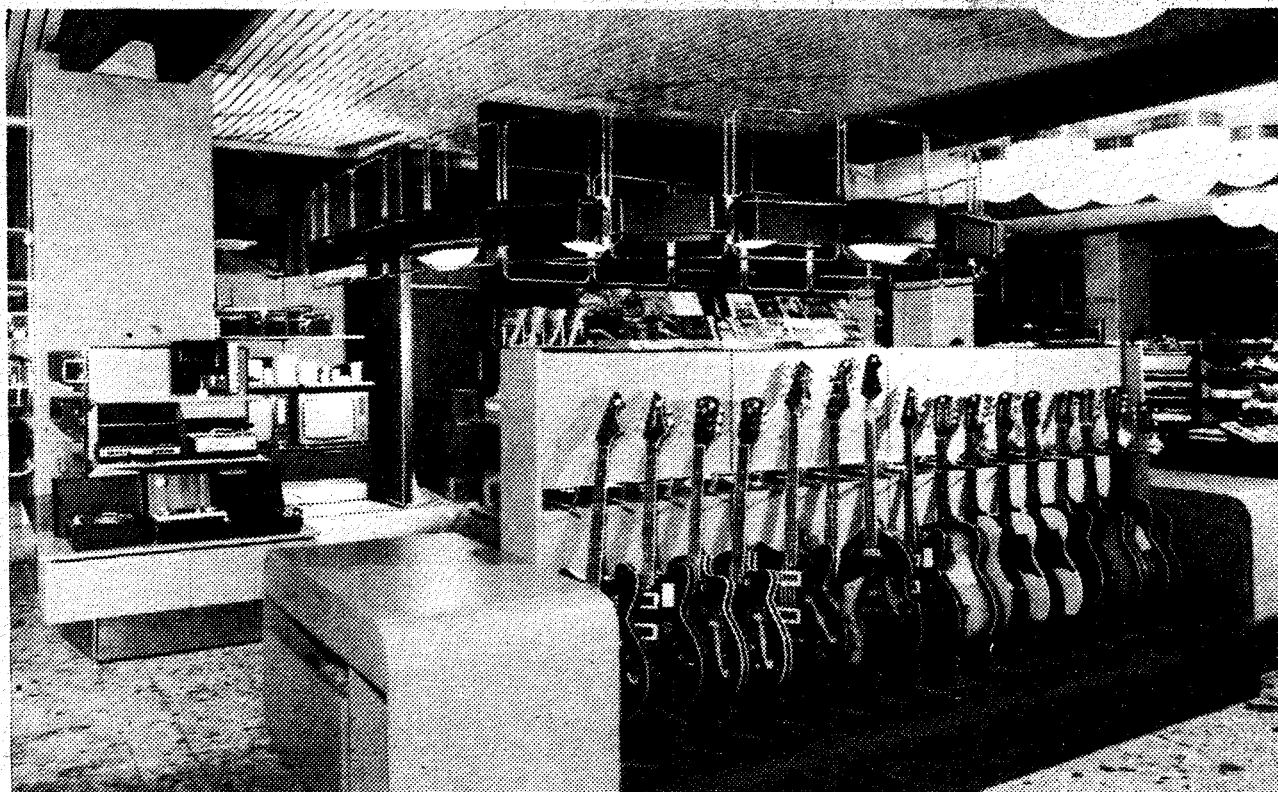

alpos

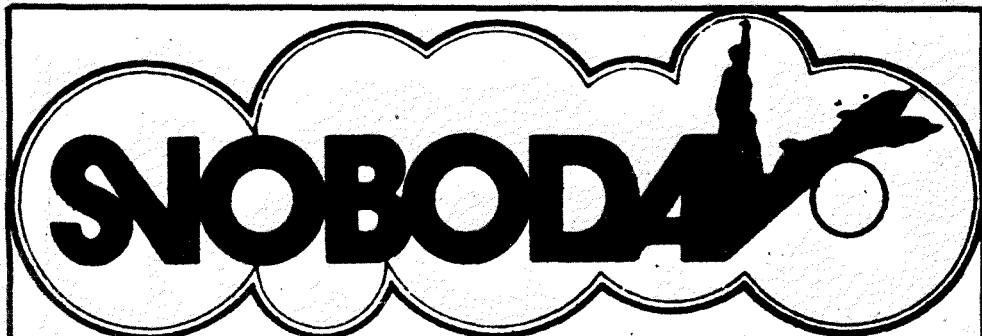

tovarna kovinskih izdelkov in opreme 63230 Šentjur pri Celju

telefon: TOZD OPREMA (063) 741-000 TOZD CEVARNA (063) 741-300

oprema za trgovino,
gostinstvo
in turizem;
proizvodnja tankostenskih
šivnih cevi
iz jekla in aluminija.

**Zdravilišče vojaških invalidov
in borcev NOV SRS
STRUNJAN**

Obmorsko klimatsko zdravilišče je primerno za zdravljenje ortopedskih, pljučnih, srčnih in drugih obolenj ter rekreacijo.
Na razpolago so vse zdravstvene storitve, ki so potrebne za zdravljenje vojaških invalidov in borcev NOV v naravnih zdraviliščih – ambulanta, fizioterapija, lekarna, sauna.
Pokrit bazen z ogrevano morskovo vodo je odprt vse leto razen v drugi polovici julija.
Poletno kupališče zdravilišča je odprto od 1. maja.
Priporočamo borcem – nosilcem spomenice, vojaškim invalidom, aktivistom NOB in drugim, da pravočasno rezervirajo čas zdravljenja ali oddiha.

**CENA PENZIONA ZA ENO OSEBO V DVOPOSTELJNI SOBI
ZA ODDIH DO 30. 12. 1982**

junij
julij, avgust
september
oktober, december

din 518
din 650
din 550
din 474

Turistična taksa 12 din.
Dodatek za enoposteljno sobo 20%.
Odbitek za tretje ležišče znaša 20%.
Odbitek za polpension je 10%, za prenočišče z zajtrkom pa 20%.
Cena za druge goste – nečlane je 10% višja.

SVOBODA Strunjan 66320 Portorož tel. (066) 75-881

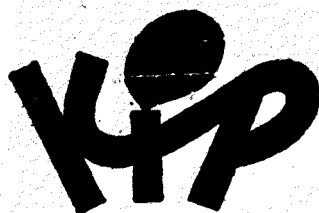
Tovarna perila in konfekcije PIK Maribor

priporoča svojim potrošnikom:

- slovite srajce PIK – ZLATI AS
- ženske obleke in bluže
- otroške srajce
- športne hlačke svetovno znane znamke 3 črte »ADIDAS«

**TOZD PERILO – TOZD VEZENINA – TOZD LENART – TOZD
OKUS RADLJE OB DRAVI**

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 22-113, ŠEF KOMERCIALNE: 20-641; TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

Hubert Enci

Februarja smo se na pokopališču Barbara na Prevaljah poslovili od Huberta Encija, rojenega leta 1910. Z OF je pričel sodelovati v letu 1943 in bil aktivist na terenu ter sekretar OF za Prevalje. Tudi po osvoboditvi je opravljal razne funkcije in dolžnosti. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod, prejel je odlikovanje OF in priznanje ZZB NOV.

Ivan Štucin-Zane

Marca smo se poslovili od revolucionarja, najstarejšega komuniste v občini Tržič in nosilca partizanske spomenice 1941, Ivana Štucina-Zane. Rodil se je leta 1905 v delavski tržiški družini. Že 16-leten je začel delovati v društvu Svoboda, z 19 leti je postal kandidat za sprejem v KPJ. Prek ilegalnih kanalov je prenašal čez mejo v Avstrijo ilegalno partijsko literaturo vse do leta 1931, ko so ga aretirali in odpeljali v Glavnjačo. Po prestani kazni je nadaljeval s partijskim delom, januarja 1941. leta so ga odpeljali v Ivanjico. Po razpadu stare Jugoslavije je najprej sodeloval pri oblikovanju OF na Gorenjskem, takoj nato pa odšel v partizane in se priključil Tržiški četi, kjer je postal sekretar partijske celice. Po hudi bolezni se je priključil enotam Korkškega odreda, kjer je prevzel odgovorno delo na področju obveščanja in zvez, kmalu je postal politični komisar na komandi mesta Tržič. Po osvoboditvi je opravljal vrsto odgovornih političnih in gospodarskih nalog v okrajnem komiteju KPS za Gorenjsko. Bil je odlikovan z redom dela I. stopnje, redom za hrabrost, redom zaslug za narod z zlato zvezdo, redom bratstva in enotnosti in z drugimi visokimi odlikovanji.

Vinko Klavžar

Vinko Klavžar se je rodil leta 1929 v Novem mestu. Ker je bil njegov rojstni kraj pod Italijani po rapalski pogodbi od leta 1919, je moral Vinko v italijanski vojski služiti redni vojaški rok nekje v južni Italiji. Aktivno je deloval v OF. Od njega smo se poslovili na domačem pokopališču.

Franciška Torkar-Maruša

V začetku januarja smo se na vrhniškem pokopališču poslovili od Franciške Torkar, ki se je rodila pred 72 leti. Konec leta 1941 je začela sodelovati za cilje OF v odporniškem gibanju na Gorenjskem. Njen dom je bil leta 1943 gostitelj ciklostilne tehnike na Gorenjskem, njena naloga pa prekrba sodelavcev v tehniko s hrano in potrebnim materialom, katerega je večkrat nabavljala tudi v Celovcu.

Stane Jančič

Na pokopališču v Laškem smo se poslovili od Staneta Jančiča, rojenega 1920. leta, borca in povojnega aktivista, ki je bil aktiven, dokler ga ni začela napadati kruta bolezen. Bil je borec Jeseniško-bohinjskega odreda, pozneje pa je bil v 2. diviziji KNOJ kot pomočnik internanta. Po vojni je opravljal pomembne dolžnosti in naloge. Za aktivno delo med NOB in po vojni je bil večkrat odlikovan.

Matija Kuhar

Na ljubljanskih Žalah smo se februarja poslovili od soborca in prijatelja Matije Kuharja, rojenega 1924. leta v Dolnji Prekopi. Zavest in ljubezen do domovine sta se kmalu združili v odpor do okupatorja. Komaj je dopolnil 18 let, ko se je maja 1942. leta priključil Gorjanskemu bataljonu. Že sredi poletja ga najdemo v Belokranjskem odredu in kasneje v Cankarjevi brigadi. Kmalu je postal politdelegat in v začetku leta 1943 politkomisar. V bitki za Jelenov žleb je bil težko ranjen. Leta 1944 je bil premeščen na novo dolžnost obveščevalnega oficirja glavnega štaba Slovenije. Po osvoboditvi se je zaposlil v organih za notranje zadeve. Za zasluge in udeležbo v NOV in povojno delo je prejel številna odlikovanja.

Leopold Brus

Leopold Brus se je rodil v Hotedrščici. Aktivist OF je bil od leta 1941. V Mariboru je bil aretiran in odpeljan v Bosno, od koder je pobegnil in se vrnil v Ljubljano leta 1944.

Ignac Klun

Po kapitulaciji stare Jugoslavije se je vsa Jaklova družina vključila v OF in kasneje v NOB. Okupator je že leta 1943 zaradi naprednih idej zaprl vso družino. Aretaciji sta se izognila sin Jože, ki je bil med partizani, in Nace, ki je kasneje padel pri Uršljih Selih. Zivljenje za svobodo je daroval tudi sin Janez, ki je padel v sestavi Bazoviške brigade pri Vojskem. Ignac je bil aretiran in bil po raznih zaporih.

Jakob Drole

Marca smo se poslovili od Jakoba Droleta iz Kuka pri Podbrdu. Rodil se je leta 1900. Od otroških let dalje je okusil težave proletarca pod fašističnim raznarodovalnim režimom. Zato se je v začetku leta 1942 aktivno vključil v NOG. Skupaj s sinom sta bila v Vojkovi brigadi. Bil je ujet in vse do konca vojne je bil zaprt najprej v Trstu in nato v internaciji.

Jože Skornšek

Na pokopališču v Slavnini smo se februarja poslovili od Jožeta Skornškega iz Prestranka, rojenega leta 1929 v Gabrkah pri Šošanju. Ob prihodu 14. divizije na Stajersko se je pridružil borcev Serčerjeve brigade, kjer se je bojeval vse do osvoboditve. Po osvoboditvi je bil v vrstah milice. Za zasluge v NOB je prejel dve odlikovanji, v vrstah milice pa veliko pohval in nagrad.

Angela Mlakar

Decembra lani je umrla Angela Mlakar, doma iz Porezna pri Podbrdu. Rojena je bila leta 1901. Za NOG je začela aktivno delovati septembra leta 1943 in istega leta bila skupaj z možem in hčerko aretirana. Njo so kmalu izpustili in naprej je sodelovala v NOB.

Rozalija Pogačnik

V Ljubnem na Gorenjskem smo se poslovili od najstarejše krajanke in najstarejše članice naše organizacije ZB NOV, Rozalije Pogačnik. Rodila se je pred 91 leti v Ljubnem. Bila je aktivista OF, od leta 1941 je pomagala partizanom. Bila je tudi v gospodarski komisiji za organizacijo preskrbe borcev. Prejela je red zaslug III. stopnje in priznanje OF.

Ivan Berčič

Decembra lani smo se poslovili na pokopališču v Otočah od aktivista in borca Gradnikove brigade tovariša Ivana Berčiča, rojenega pred 61 leti pod Mežakljo. Izučil se je za kolarja in delal pri raznih obrtnikih ter okusil brezposelnost v stari Jugoslaviji. Po vojni je bil zaposlen v železarini na Jesenicah. Prejel je priznanje OF.

Franciška Carl

V začetku marca smo se na pokopališču v Spodnji Idriji poslovili od Franciške Carl. Pokojna je z vso družino sodelovala v NOB od poletja 1942. Mož in sinova sta bila v partizanih. Leta 1944 so ji Nemci požgali dom, morala je pobegniti, da se je rešila smrti. Že med NOB je bila izvoljena v odbor AFŽ in OF.

Franc Sulič

Na pokopališču v Prvačini smo se poslovili od Franca Suliča. Rodil se je leta 1927 v Prvačini. Še zelo mlad je v letu 1943 začel delati za NOB v vrstah mladine in bil kmalu sprejet v skopjevo organizacijo. Novembra leta 1944 je stopil v NOV, v Gradnikovo brigado, kjer se je boril do konca vojne. Prejel je dve odlikovanji.

Lojze Klavs

Lojze Klavs se je rodil leta 1922 v vasi Sušje pri Ribnici. Okupator ga je interniral in je kot drugi zavedni Slovenci ob kapitulaciji Italije takoj vstopil v vrste NOB, kjer je bil do konca vojne. V JLA je ostal kot oficir vse do upokojitve. Od njega smo se poslovili na ljubljanskih Žalah junija lani.

Svetozar Sičanovič

Na pobreskem pokopališču v Mariboru smo se poslovili od 53-letnega Svetozara Sičanoviča. Rodil se je v vasi Strpci v Bosni. Komaj 14-letni deček je stopil med partizane v 12. krajiško brigado. Imel je čin kapetana. Za svoje delo je prejel več odlikovanj.

Franc Lapajne

Na pokopališču v Sp. Idriji smo se poslovili od Franca Lapajne iz Idrijskih Krnic, kjer se je tudi rodil leta 1923. Kot italijanskega vojaka so ga zajeli Angloamerikanci na jugu Italije. Uspelo se mu je pridružiti 3. prekomorski brigadi. V tej enoti se je boril do osvoboditve in bil dvakrat odlikovan.

Jože Vodopija

Na koprskem pokopališču smo se marca poslovili od Jožeta Vodopije, borca NOV, rojenega leta 1914 v Racičkem bregu pri Buzetu. Še pred kapitulacijo Italije je deloval proti fašističnemu nasilju, pozneje je Nemcem pobegnil iz zapora in priključil borcev NOV. Boril se je v Istrski brigadi.

PRAVNI SVETOVALEC

J. P. I. Ste upokojen borec. Med drugim so vam operativno odstranili tudi dve tretjini želodca. Ali ste zato telesno okvaro upravičeni do invalidnine?

Odgovor: Po seznamu telesnih okvar predstavlja upošteveno, in sicer 60-80 odstotno telesno okvaro, ki daje pravico do invalidnine, nekompenzirano stanje po resekciji želodca, odvisno od funkcijskih motenj, motenj splošnega telesnega stanja in nedohranjenosti nad 20% standardne telesne teže.

R. Č. G. Kolikšni dohodki upokojenca in članov njegovega gospodinjstva izključujejo njegovo upravičenost do varstvenega dodatka?

Odgovor: Po sklepu o premoženjskih pogojih za priznanje varstvenega dodatka imajo pravico do varstvenega dodatka le upokojenec (starostni, invalidski, družinski), če njihovi dohodki skupaj z dohodki članov gospodinjstva ne presegajo mesečno 5.610 din ali letno 67.320 din na posameznega člana gospodinjstva.

L. Z. P. V kakšnem roku zastarajo odškodninske terjatve?

Odgovor: Odškodninske terjatve zastarajo v treh letih, odkar je oškodovalec zvedel za škodo in za tistega, ki jo je napravil. V vsakem primeru pa zastarajo v petih letih, odkar je škoda nastala. Če pa je bila škoda povzročena s kaznivim dejanjem in je za kazenski pregon tega dejanja predpisan daljši zastaralni rok, zastara odškodninski zahtevek proti odgovorni osebi, ko izteče čas, ki je določen za zastaranje kazenskega pregona.

L. V. S. Vaš mož - vojaški vojni invalid je umrl v zdravilišču. Prepeljali ste ga domov. Ali vam gre povračilo stroškov za prevoz?

Odgovor: Pravico do povračila za prevoz posmrtnih ostankov vojaškega invalida imajo njegovi družinski člani, če je umrl izven svojega stalnega prebivališča na poti v zdravstveno organizacijo združenega dela, če je umrl v tej organizaciji ali ko se je vračal iz nje.

T. K. V. S hčerko ste upravičeni do družinske invalidnine. Koliko znaša družinska invalidnina letos?

Odgovor: Po odredbi o mesečnih zneskih osebne in družinske invalidnine, dodatka za potrebo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka (Urad. list SFRJ, št. 20/1982) znaša od 1. januarja 1982 dalje družinska invalidnina za enega družinskega člana 974 din mesečno. Ker pa se za vsakega nadaljnega souživalca družinske invalidnine znesek te invalidnine poveča za 50%, vsama gre torej s hčerko od 1. januarja 1982 dalje družinska invalidnina v skupnem mesečnem znesku 1461 din.

P. Z. K. Ali je šolanje razlog za odložitve vojaškega roka?

Odgovor: Zaradi šolanja se po zakonu o vojaški obveznosti odloži službo vojaškega roka le dijakom šol srednjega usmerjenega izobraževanja oziroma drugih srednjih šol, če v letu, v katerem so dopolnili starost 19 let, ne končajo šolanja. Na služenje vojaškega roka se pošljejo, ko šolanje na taki šoli končajo, vendar najpozneje do konca koledarskega leta, v katerem dopolnijo starost 21 let.

RUDI MOHAR:

6

Loški potok v borbi za svobodo in lepše življenje

Ženske Loškega potoka ustanove AFŽ

V aprilu 1943 se je aktivnost rajonskega odbora OF Loški potok-Draga zelo povečala, zlasti med ženami. Tedaj je bila ustanovljena organizacija AFŽ. Kmalu nato pa so ustanovili tudi terenske organizacije AFŽ. Delo v zvezi s tem je dokaj uspešno vodila Suštarjeva Tila iz Travnika. Med ženami so bila aktivne še: Ivajeva teta (Franciška Vesel), Pavla Levstik (Tavisoka), Blaževa mama – iz Travnika; Gregčeva in Valentinova mama od Bele vode; Marija Debeljak, Ivana Šega in Marija Šega iz Segove vasi; Angela Gregorič iz Srednje vasi; Pajničeva in Jefečeva mama, Tazdolajnih Johana in Agata Knava – s Hriba; Pavla Košmrlj (Erženkova), Magdalena Košir, Pavla Car, Marija Vesel, Marija Lavrič (Benčkova) in Marija Mohar (Jaklevčeva) – iz Retij.

Tudi belogardisti niso mirovali. V juliju so zaprli več privržencev OF iz Bele vode, jih zasiljevali in mučili. Med njimi je bilo veliko žensk. Izpustili so jih tik pred kapitulacijo Italije. Nekako ob istem času je bil v gozdu pri Pehovcu sestanek aktivistov iz območja Loškega potoka in Drage. Udeležilo se ga je tudi nekaj belogardistov, simpatizerjev OF. Sestanek sta vodila Ivan Fajdiga, tedanji sekretar okrožnega odbora OF Ribnica, in Karel Mikulič, sekretar rajonskega odbora OF Loški potok-Draga. Pojasnila sta mednarodni položaj in stanje v svetu po uspešnem napredovanju Rdeče armade in zaveznikov. Razšli so se polni optimizma in ljudje so se potem lotili dela na terenu še z večjim navdušenjem. Karel Mikulič je nato postal član okrožnega komiteja KPS Ribnica in odšel v partijsko šolo. Posle rajonskega odbora Loški potok-Draga pa je prevzel Rafko Kovačič. V tem sestavu je rajonski odbor ostal le še do kapitulacije Italije.

Okrepljene partizanske vrste po kapitulaciji Italije

Kapitulacija Italije Potočanov ni presenetila, zakaj razmere so kazale, da se bo nekaj spremenilo. Tudi Italijani so se obnašali drugače kot prej, voditelji bele garde pa so postajali vse bolj oholi. Osmega septembra zvečer so se italijanski vojaki zbrali in odšli z vsem orožjem na Velike Bloke v svoj garnizon. Z njimi je odšlo tudi veliko belogardistov, ki so se v Novi vasi priključili belogardistični postojanki, da bi se s skupnimi močmi postavili po robu partizanom. Vendar jim to ni uspelo; že v naslednjih dneh jih je obkolila Šerčerjeva brigada – in vdaja je bila brezpogojna...

V Loškem potoku ob kapitulaciji Italije ni bilo nobene partizanske enote, zato so prevzeli oblast terenci skupaj z rajonskim odborom OF Loški potok-Draga, ki se je nato preosnoval v rajonski odbor Loški potok in rajonski odbor Draga. Sekretar v Loškem potoku je postal Franc Kordiš (Matič) iz Travnika, Drage pa Janko Rajšel; Rafko Kovačič je prevzel drugo dolžnost.

Naslednji dan je prišlo pred občinsko hišo okrog 30 belogardistov z dolgi francoskimi puškami – in Ciril Debeljak jih je razorožil. Okrog poldne so začeli prihajati šerčerjevci – bataljon za bataljonom. Brigada je imela nekaj tankov, več srednjih in lahkih topov, borci pa so bili oboroženi do zob. Med ljudmi v Loškem potoku je nastalo veselje in navdušenje! Moški so se začeli množično prijavljati v oborožene sile. Med njimi so bile tudi ženske: Angela Zbačnik, ki je kot borka padla v Tatrah že v novembru istega leta, Rezka Lavrič, ki se je s 14. divizijo udeležila pohoda na Stajerske, Marija Vesel (Ivajeva) in druge. In da bi lahko obvladali množico borcev, je bilo treba ustanoviti komando mesta Loški potok. Komendant je postal France Vesel. Imeli so polne roke dela, saj je bilo treba sprejemati borce in jih odpravljati v brigade. Prirejali so tudi streljanje s puškami in mitraljezom za tiste, ki še niso bili pri vojaki, da bi bili bolj pripravljeni za boj. Streljanja se je udeležilo več kot sto moških.

Požig Tabra 1943. leta (foto: Sando Rus)

Volitve v zbor odposlancev slovenskega naroda

Narodnoosvobodilno gibanje se je po kapitulaciji Italije tako razmahnilo, da se je pokazala potreba po ustanovitvi vrhovnega organa ljudske oblasti v Sloveniji – po zgledu AVNOJ. Zato je Osvobodilna fronta razpisala volitve za izvolitev odposlancev, ki naj bi predstavljali ljudski parlament – zbor odposlancev slovenskega naroda. Ta naj bi izvolil izvršilni organ: slovenski narodnoosvobodilni svet (SNOS) in odločil o drugih zadevah.

V Loškem potoku so bile volitve izvedene po vaseh v času od 20. do 25. septembra. V Travniku je bil izvoljen France Kordiš, na Hribu Rudolf Knava, v Retjah Alojz Samsa, v Malem Logu Anton Mišič, v Segovi vasi (za Segovo in Srednjo vas) Anton Kordiš in za ribniško okrožje Karel Mikulič. Vsi odposlanci so se udeležili zbora odposlancev slovenskega naroda, ki je zasedal v Kotevju od 1. do 3. oktobra 1943. Leta. Vsi so se nato tudi borili za osvoboditev do konca, razen Mišiča, ki je prešel v sovražnikove vrste.

V tem času se je za Hribom na lazih spustila s padali angleška vojaška misija. Po kratkem postanku v Loškem potoku so jo odpremili v glavni štab NOV in POS. Tedaj so letala odvrгла tudi radijsko postajo za partizansko vojsko.

V začetku novembra je nemška ofenziva dosegla Loški potok. V Dedniku so ustrelili Janeza Levstika. S hitrimi prodorji so Nemci ustvarili videz, kot da so razbili partizansko vojsko, nato pa moške pozvali, naj se javijo na določenih mestih. Vse, ki so prišli, so naložili na kamione in jih odpeljali v Trst in v Ljubljano. Tam so jih razvrščali. Tiste, ki so se odločili za domobrance, so poslali v posebne enote za boj proti partizanom, ostale pa odpeljali umirat v koncentracijska taborišča.

Domobranske postojanke v Loškem potoku ne bo!

Ker so Nemci začeli ustanavljati domobranske postojanke, je bilo jasno, da jo bodo ustanovili tudi v Loškem potoku. Župnik Pravhar se je tega že veselil. Toda partizani so sklenili, da se to ne sme zgoditi! Zategadelj so se odločili, da bodo Tabor požgali. Obvestili so domačine, naj pridejo, da bodo cerkev branili pred požarom. Uspeh je bil popoln: pogorelo je župnišče, staro šolsko poslopje in mežnarija, cerkev pa je ostala nepoškodovana. To je zadostovalo, da tam postojanke ni bilo več in da je bil Loški potok odslej pod stalno kontrolo partizanov.

V Loškem potoku so se potem dalj časa zadrževale ustanove ribniškega okraja, in sicer: okrajni komite KPS, okrajni ljudski odbor, okrajna gospodarska komisija, komanda mesta Ribnica in druge. V Dedniku pa je bila kurirska postaja TV-11. Le-ta se je nato preselila za Malne, kjer je ostala do osvoboditve. Vodil jo je Ciril Debeljak. Poleg njega so bili tam tudi drugi Potočani.

Se nadaljuje

Srečanje borcev ter pionirjev zgodovinarjev in likovnikov v Sevnici

Zanimive zgodbe iz partizanskih dni

Obljubili smo, da bomo v tej številki TV-15 povzeli pri-povedi borcev s srečanja pionirjev zgodovinarjev in likovnikov v Sevnici za tiste naše mlade bralce, ki se srečanja niso mogli udeležiti. Še preden pa so borci pope-ljali mlade v dni svojega otroštva in mladosti, je spre-govoril predsednik borčev-ske organizacije v Sevnici Maks Bilc:

»Zavedamo se nujnosti pi-sanja zgodovine narodno-osvobodilne vojne in revolu-cije naših narodov, ker ve-mo, da bo samo pisana beseda ostala zanamcem, vse

on je ponovil, da smo sedaj pionirji, in nam razložil, kakšna je naša naloga. Milko pa je zadalžil, da nas usmer-ja. Postal sem kurir. Nosil sem sporočila, od zelo daleč in kar v čevlju. Pa se mi ni zdelo nič tako pomembnega in herojskega. To pač lahko vsak dela, sem sč mislil. Ne-koliko bolj zanimivo je bilo trostiti letake in raznašati ča-sopise po okenskih policah. To je že zahtevalo nekaj pre-drznosti in tveganja. Posebej imenitno pa je bilo z rdečo barvo risati zvezde, pisati ge-sla. Zakamufilirali smo se pa tako, da smo bili bolj podob-

sem predvideval, da bom med partizani potreboval. Preden sem zapustil dom, sem s pogledom skozi okno še enkrat objel mamo, ki je s sosedo pletla na dvorišču.

Zakoračil sem po cesti. Že po nekaj metrih me je ustavil sosed: 'Ti, kam pa greš?' me je vprašal, ko me je videl tak-o opravljenega. 'Med parti-zane; pa mami danes še nič ne povejte,' sem resno odvr-nil in nadaljeval pot. Moral sem čez celo predmestje Zla-to polje, Struževo, čez most, kake pol ure hoda do dogo-vorjene javke pri Jožetu, in to sredi popoldneva. Vse ovi-

drugo bo samo legenda ali bo šlo v pozabo. Pisanje re-snice o našem boju in revolu-ciji je častna dolžnost, prav kakor je bilo častno sodelo-vati v tem boju.

Vloga mladih borcev, pionirjev, kurirjev in drugih je bila v našem boju proti oku-patorjem in domačim izda-jalcem nadvse pomembna. V mnogih akcijah so bili nena-domestljivi, kakor je večkrat s priznanjem poudaril tudi naš vrhovni komendant – maršal Tito. Mnogi so v tem boju dali tudi svoja življenja, hrabro in požrtvovalno, prav kakor njihovi starejši tovari-ši. Trpljenje otrok med fašistično okupacijo, ko so bili preganjeni, nasilno odtrgani od staršev, pregnani iz svojih domov, zaprti v taborišča in ječe, mučeni in ubiti, pa je poglavje zase. Zato je nadvse pohvalno, da ste se lotili vi, pionirji nove Jugoslavije, raziskave in osvetljevanja tega dela naše zgodovine. Želim vam še veliko uspeha in plemenitega veselja!

Zbrali so se v gasilskem domu v Sevnici. Oči mladih poslušalcev so bile uprte v sprednje vrste, kjer so za mizo sedeli poleg Maksa Bilca še Vlado Jurančič, nekdanji komendant prvega pionir-skega odreda v Šmarjeti, Mi-ran Cirkenbah, kranjski pio-nir, ki je hotel postati parti-zan, ukradeni otrok Ivan Do-bršek, Joško Papež, med drugim tudi kurir na postaji TV-15, Slavi Kolar in Slavko Štrukelj, kurir na Notranj-skem. Težko bi presodili, ka-tera pripoved je bila najbolj zanimiva, pač vsaka po svo-je, gotovo pa je najbolj šega-va zgodba Mirana Cirkenba-ha, fantalina s kranjskega, ki je na vsak način hotel postati partizan. Takole pripove-duje:

»Takrat mi je bilo komaj dvanajst let. Pri sosedu pa so imeli sedemnajstletno dekle Milko. Nekoč je poklicala mene, njenega brata Lada in še Lojzeta. 'Čez nekaj dni bo prišel k meni partizan. Če hočete, lahko postanete pionirji,' je kratko in glasno po-vedala. Bilo nam je kar prav. Kaj bo pa zdaj? Mlad parti-zan Ivko je res prišel. Tudi

ni šemam. Hodil sem naoko-li v bratovi suknji, ki mi je segala do tal. V globokih že-pih sem skrival čopiče in barvo.

Potem smo se tudi tega na-veličali. Spraševali smo Mil-ko, kako bi bilo, če bi mi odšli med partizane. Računali smo, da bomo tam dobili naj-manj konje. Seveda nisem doma nikomur povedal, da sem pionir in da delam za partizane. Po drugi strani pa sta mati in sestra prav tako skrivaj sodelovali z našimi borci. Milka nam ni ničesar obljubila, le zmigala je z gla-vo. Pa smo fantalini sami sklenili, da kar na svojo pest poiščemo partizansko voj-sko.

Najbolj bister je bil Lojze. Doma so imeli kozo, ki jo je moral pasti ob železnici. Ko je tako nekoč naletel na nemški tovornjak, je skrivaj mimo straže skočil nanj in sunil puško. 'Puško že ima-mo, še malo vaje nam manj-ka,' smo si dejali. Kako živa-hno smo sredi belega dne va-dili streljanje sredi Šmarjet-ne gore! Ljudje v vasi pa so govorili: 'Poglejte, partizani že pri belem dnevu streljajo.' Še dobro, da se ni takrat kaj pripetilo! Konec našega ve-selja je bilo, ko je Lojzetov oče odkril puško v vreči tra-ve, kjer smo jo skrivali, in jo zagnal v Savo.

Nismo ostali osamljeni, kakor ni bil osamljen tudi ta primer našega ponesrečenega odhoda med oborožene borce. Kmalu se nam je pri-družil Jože, sin železničarja. Takrat smo nepreklicno do-ločili datum odhoda in zbor-no mesto pri čuvajnici. Od Šmarjetne bomo hodili na-prej do Jošta; nekje jih bomo pa že srečali te naše, smo prav resno menili. Nastalo je še vprašanje, če bi obvestili domače o našem odhodu ali ne. Lojze se je pohvalil, da on že ne bo imel problemov doma, saj mu je oče že ome-nil, kaj še čaka, da ne gre. Sam pa sem sklenil, da bom raje tiho, da mame ne bi pre-več prizadel.

Dobro sem se oblekel in obul planinske čevlje. Po-tem sem v nahrtnik zložil volneno perilo in vse, kar

re sem srečno obšel. Na do-govorjenem mestu sem se utaboril in čakal... Nikogar od tovarišev še ni bilo. Više nad menoj se je vila cesta. Po njej je pripeljal kmet z belim konjem. Tudi njemu sem zaupal, da grem med partiza-ne. 'Kar prisedi, saj grem k našim,' mi je velel. Nisem mogel, ker sem čakal tovari-še. Kar grozi me, če pomi-slim, da so prav tistega kme-ta čez nekaj kilometrov ustrelili iz zasede...

Lojzeta sem videl prihajati v kratkih hlačah in srajčki, o nahrtniku pa ne duha ne sluha. 'Oče me ne pusti,' je dejal s skesanim glasom in pogledom, uprtim v tla. Po-tem je prišel še Jože. Tudi on si je premislil. Tako sem ostal sam z vso opremo. Kaj zdaj? Domov pa se res ne morem vrniti takšenle. Bilo bi preveč ponižujoče. Tako sem vse, kar sem imel s se-boj, spravil pod Jožetovo po-steljo. Moja partizansčina je šla po vodi. Molčal pa sem vse do leta 1945, ko sem spet izvelel nahrtnik izpod Jo-žetove postelje in ga prinesel domov. Seveda mi je bilo vse že pramajhno, je svojo pri-poved zaključil tovariš Mi-ran.

Preden so se razšli, je tova-riš Vlado Jurančič položil mladim raziskovalcem na srce: »Vaše zgodovinske raziskovalne naloge na temo Otroci med NOB so dragoce-no gradivo za vse zgodovi-narje raziskovalce. Vso poh-valo zaslužite. Vedite pa, da zgodovinar ne sme biti niko-li zadovoljen. Kar naprej mo-ra brskati za novimi primeri. Vaše naloge naj zato ne po-menijo zaključka, ampak le etapo v raziskovalnem zgo-dovinskem delu.

Tovariš Tito je govoril o nečloveškem žrtvovanju otrok med NOB. To niso le besede. To je bila kruta re-snica! In če bi bilo danes po-trebno, sem prepričan, da bi bili vi pionirji sposobni pre-nesti vse podvige kakor ge-neracija, ki je odraščala med leti 1941 in 1945. Vendar tega nikomur ne želim.

Živa Drole

Sporočilo štafete predsedstvu SFRJ, CK ZKJ in ZSMS

S tega trga ljubezni, v letu 12. kongresa ZKJ, devetdesetletnice rojstva tovariša Tita, na prvi pomladni dan, sledeč svetle tradicije naše revolucije, našega včeraj in danes ter naš boj za jutrišnji dan – izražamo iz herojskega mesta, v katerem je izbruhnil prvi uporni plamen mekedonskega naroda v skupnem boju narodov in narodnosti Jugoslavije, enotno privrženost Titovemu delu, s katerim smo za vedno neločljivo povezani.

Kot v vseh trenutkih našega delovnega vsakdana obstaja tudi tokrat v naših mislih in srcih enoten občutek in izročilo: da živimo in se bojujemo »titovsko«, da gradimo Titovo pot, da krepi-mo bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti Jugoslavije, gradimo socializem in samoupravljanje, čuvamo mir in sledimo politiko neuvrčenosti.

Štafeta mladosti stopa iz tega svobodnega mesta na pot bratstva, enotnosti in ljubezni, pot, ki je stkana iz naših prepletenih rok in skupnega utripa src, pot enotnosti in naše pripravljenosti, da vztrajamo na njej, ker smo bili Titovi in Titovi ostanemo.

Prilep, 21. marca 1982

Pionirji, mladina, delovni ljudje in občani SFRJ

Praznovanje dneva mladosti učencev doma

V ponedeljek popoldne pred dnevom mladosti je organizirala mladina Doma učencev Majde Šilc Novo mesto v sodelovanju z Zvezo združenj borcev NOV Novo mesto pohod k obeležju Majde Šilc nad Težko vodo, z mitingom in obujanjem tradicij NOB. Pohoda so se udeležili mladi iz doma, mladina KS Šmihel, Drska, Majde Šilc ter mladi iz Mercatorja. Zvečer smo pripravili ples v sodelovanju z vojaki vojašnice Milana Majcna iz Novoga mesta.

Petindvajsetega maja smo krenili na tradicionalni izlet v neznano v organizaciji 10. SNOOB Ljubljanske. Soborci Majde Šilc so nas vodili po poteh bojov te brigade in

obujali spomine na težke čase naše zgodovine.

Pohoda so se udeležile delegacije domov za učence. Na poti smo se srečali s kra-jani, skupaj smo pripravili miting, športna in druga srečanja. Učenci vseh dolenjskih domov smo se pomerili v znanju na temo TITO-REVOLUCIJA-MIR, izšlo pa je tudi meddomsko glasilo učencev, Doma učencev Brežice, Doma Milke Kerin Krško, Dijaškega doma Črnomelj, Doma Dušana Remiha Kočevje, Doma poklicne oblačilne šole Sevnica in Doma učencev Majde Šilc Novo mesto.

iz Doma učencev Majde Šilc Novo mesto

Podoživljamo partizanske premike

Takole smo napisali tovarišu Francu Černuglju-Zorku, komisarju Briško-beneškega odreda:

»Naša šola nosi ime Briško-beneškega odreda, kar nas še posebej obvezuje, ker samo ime ni dovolj, če ne izkoristimo vseh možnosti, da naše učence seznanimo s samim potekom NOB v Brdih, posebej pa še z delovanjem Briško-beneškega odreda.«

Pri planinski koči na Livku smo se srečali s tovarišem Zorkom. Učenci so skupaj s teritorialci in učitelji posedli po travnati vzpetini. Tovariš Zorko nas je s pogledom in z besedo popeljal po obronkih tolminskih planin. Počasi nas je vodil skozi prostor in čas. Skozi prostor in čas, kjer so se dogajali veliki dogodki in nastopale zgodovinske osebnosti. Rommel, Von Paulus... In skozi čas, ki je tkal naš čas, našo socialistično skupnost. S preprostimi, jasnimi, odločnimi besedami je nanizal dogodke, probleme. Briško-beneški odred je bila edinstvena vojaška formacija, ki je združevala težnje slovenskih in istalijanskih partizanov na mejnem ozemlju. Tu so se porajali prvi sporazumi o sodelovanju. Sem segajo zametki Osimskih sporazumov. Preprosto nam je približal sicer zapletene probleme. Tudi dnašnje. Pripovedoval je tudi o junaštvih mladincev, ki jih je srečal. Učenci so pozorno poslušali. V zaključne besede je strnil borbeno sporočilo. Pomislila sem: noben učenik, nobeno učilo ne zmoro posredovati mlademu rodu tako vzgojnega učinka!

Glas harmonike je strnil vse prisotne ob partizanski pesmi. Z njo so se prepletale recitacije o boju, o svobodi.

Čas je potekel. Kolona, na čelu katere so zaplapolale zastave, se je pričela vijugasto vzpenjati po strmini proti vrhu Kuka. Pod nami kot dragocena čipka nanizani vrhovi, droban intrinzično moder sivišči blešči v travi, toplo sonce, suha usta in žareče oči. Neponovljivo! Toliko napora, toliko radosti! Podoživljamo partizanske premike.

Na vrhu Kuka je spominska plošča borcem Gregorčičeve brigade ob zmagi nad enotami SS. Na vrhu Kuka nas pričaka tudi partizanski golaž. In naš občutek, da se ne bo moč najesti. O, še ostalo je!

Prijetno kramljanje, harmonika, pesem. Pa malo razgibavanja. Vlečenje vrvi. Deklice proti dečkom, razred proti razredu, teritorialci proti učiteljem. In sproščen, prešeren smeh...

Odhod. Tovariš Zorko pravi: »Pričakoval sem, da bo lepo; da bo tako lepo, pa ne.« Tudi za nas je bilo lepo, tovariš Zorko! Tudi za naše učence, tudi za teritorialce našega Briškega odreda. Še bomo poskusili pripraviti taka srečanja.

Spuščamo se proti Volčam. Pot je daljša ko smo rekli. A nič zato. Zmoremo jo, kot vse, kar delamo z voljo.

MILENA STEPANČAR
OŠ Briško-beneškega odreda
Dobrovo

Kaj simbolizira letošnja štafeta

Simbolika je v naših splošnih opredelitvah. Stilizirani plameni, ki pomenijo bratstvo in enotnost, enakopravnost naših narodov in narodnosti, socialistično skupnost – to simbolizira letošnja štafeta mladosti, katere idejni tvorec je Savo Simič iz Bratunca. In ko se dvigajo iz osnove proti vrhu, postajajo plameni vse bolj razgibani, kakor želja, da zakorači naša družbena skupnost v hitrejši razvoj in napredek, da zakorači v Titovem duhu. Tudi to pokaže štafeta, da pot proti vrhu ni premočrtna in brez zaprek in da smo tudi na ovinkasti poti skupaj, enotni in močnejši.

V trenutku, ko je Ciril Zaplotnik predal štafeto mladosti predsedniku predsedstva ZSMJ Bogiču Bogičeviču, smo vsi vedeli, da so zaprisege mlade generacije, ki so hkrati tudi naše zaprisege, prispele na cilj, za tem pa nas čaka dolga, svetla in drzna pot. Titova pot.

Ž. D.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Zmaga mrtvega bataljona – razpis

Da bi čim večje število mladih, predvsem učencev seznanili s herojskim bojem naših brigad in drugih partizanskih enot, je domicilni odbor skupnosti borcev 7. SNOUB France-
ta Prešerna iz Kranja razpisal nagrade za spis ali pesem na temo Zmaga mrtvega bataljona. Spet nekaj za vas, mladi pisci! Tovariš Milče, ki je pri odboru odgovoren za tradicije, nam je sporočil, naj bi spise ali pesmi pisali vsi učenci osmih razredov šol, ki so v razpisu navedene. Te pa so iz občin Domžale, Cerknica, Jesenice, Kamnik, Kranj, Logatec, Radovljica, Škofja Loka, Tržič, Vrhnika in Ljubljana-Šiška. Šole naj same ocenijo in pošljejo po dva najboljša spisa s podatki avtorjev občinski konferenci ZB v Radovljici do 31. 10. 1982, kjer bo komisija izbrala deset najboljših in jih nagradila na dan proslave v decembru na Pokljuki, bolj natančno kdaj pa bodo še sporočili.

Kako se boste lotili? Dobro bi bilo, če bi prej obiskali spomenik in grobišče 3. bataljona Prešernove brigade. Lahko poslušate tudi predavanje o junaškem boju in herojski smrti borcev 3. bataljona. Franc Jernejc-Milče v Gostišču ob tabornem ognju na Pokljuki vam bo rad ustregel. Potem pa strnete vtise, dodate kanček svojih misli in čustev in – nič več kot tri tipkane strani!

Tako boste prispevali, da bo velika tragedija 3. bataljona Prešernove brigade na Pokljuki 15. decembra leta 1943 bolj znana široki javnosti in še posebej mladi generaciji.

Držim pesti!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pogumna sekretarka SKOJ

Tovarišica Tončka Krčmarjeva je bila med vojno sekretarka SKOJ. »In to kakšna!« pravijo ljudje. Bila je predana delu, znala se je približati ljudem in jih pridobiti za OF. Bila je zelo aktivna. Trosila je letake po Planini, hodila na sestanke s partizani in nosila pošto v sosednje Laze.

Videla je, kako so Italijani odpeljali njenega brata in ga tepili s puškinim kopitom. Odtlej je bila nanje jezna in če je le mogla, jim je nagajala. Uživala je, ko je videla, kako besnijo ob pogledu na letake, ki jih je ponoči raztresla. Misel na brata jo je

vzpodbujala, da je z veliko vnelo delala za partizane.

Spominja se tudi aktivistke Anice Matičičeve, ki je trosila letake po Dolnji Planini. Tam je bila belogardiistična postojanka. Nekega večera je dala letake kar v kanglico za mleko. Z odprto kanglico je tekla, tekla, letaki pa so leteli prav mimo belogardiistične postojanke.

Tovarišica Krčmarjeva je bila takrat mlada, vendar zelo pogumna. Bila je v stalni nevarnosti, vendar je sovražniki niso nikoli ujeli. Vse je delala naskrivaj, previdno in iznajdljivo.

MIRKO UDOVIČ, 3. r
Planina pri Rakeku

Povezuje vse kraje in ljudi

Pred mojimi očmi vstaja podoba Tita, njegov prijazni nasmeh, prijateljski stisk roke...

Štafeta mladosti v Titov spomin hiti, povezuje vse kraje in ljudi, bratstvo in enotnost kali.

MARKO BENEDIČIČ, 7. a
OŠ Staneta Žagarja, Lipnica

Sprejeli smo kurirčkovo pošto

Sedemnajstega maja je kurirčkova pošta prišla tudi k nam, pionirjem osnovne šole Danile Kumar v Ljubljani. Ob kratki kulturni prireditvi smo jo sprejeli v Domu starejših občanov. V šoli nam je govoril tovariš Tomaž Cunder. Zelo zanimivo! Predstavil nam je delo kurirjev med NOB: »Bili smo velikokrat najhlabrejši v četi, saj se nismo mogli sprijazniti s tem, da so si sovražniki našo lepo domovino prilastili zase. Včasih smo prav mi rešili partizane. Hoteli smo biti svobodni. Nismo marali ulic, polnih sovražnih avtomobilov. Najbolj pa smo sovražili nemške učitelje. Prav to sovraštvo nas je vzpodbujalo, da smo še bolj vestno opravljali svoje naloge. Kmalu smo želi sadove našega truda in trdega boja partizanov. Prišel je maj 1945. Svoboda.«

Vsako leto organiziramo kurirčkovo torbico, ob kateri se spominjamo nekdanih kurirjev. Žal so mnogi na svojih pogumnih poteh izgubili življenje. Želim, da bi naši pionirji srečno nosili kurirčkovo torbico vse do cilja!

MATEJA JUGOVIČ, 4. a
OŠ Danile Kumar
Ljubljana

Vinko Berce – Ferdo

O, Gorenjska draga moja!

Med številnimi borci, ki so se udeležili velikega zborovanja ob štirideseti obletnici ustanovitve slovenskih brigad ter odredov in prireditev ob obletnici osvoboditve Ljubljane, je bil tudi Vinko Berce-Ferdo iz Radovljice. Na tovariškem srečanju je s svojimi nekdanjimi vojnimi tovariši obujal spomine na dni, ki so jih skupaj preživeli ali v Gorenjskem odredu ali pa v Šerčerjevi brigadi.

Čeprav je bilo težko, pa so imeli nekaj, kar nam danes manjka – tovarštvo in zaupanje drug v drugega. Delili so si vse od zadnjega koščka kruha pa do zadnje cigarete. Pogosto se vprašajo, zakaj so se ljudje tako spremenili in se vse bolj skrivajo za visoke plotove, da ja ne bi kdo videl, kaj imajo oni. To ni prav. To ni tako, za kar so se borili. Morda so za to krivi tudi borci, ki se niso dovolj vključili v delo na terenu. Vendar pa še ni vse izgubljeno. Mladina, ta mora biti drugačna, moramo jo vzgojiti drugače. Misli so kar same vrele na dan in Vinko Berce-Ferdo je komaj sledil, kaj vse so povedali. Hrupna glasba, ki se je razširjala v divjih valovih iz velikih črnih zabojev, je prekinila pogovor. Vinko Berce se je počasi obrnil, da bi se razgledal po dvorani, če je mogoče prišel kak nov borec. Pogled se mu je ustavil na veliki steni. Nenadoma je vse utihnilo in stemnilo se je. Tam, kjer je bila prej stena, so se začele pojavljati slike. Ulice so se mu zazdele nekam znane. To je vendar njegov kraj. Nenadoma so se na ulici pojavili ljudje v čudnih uniformah, z rdečim trakom in zlomljenim križem na rokavih. Veselili so se in navdušeno prepevali in kričali.

Slika se je premaknila v neko dvorišče. Mlad fant vse skupaj začudeno gleda in stiska pesti. »Hudimana, saj to sem jaz!«, se začudi Vinko Berce-Ferdo. Slike se vrstijo ena za drugo. Njegova vključitev v gibanje. Ustanovitev odbora OF in njega postavijo za predsednika. Zbiranje materiala in orožja, streliva, skratka vsega, kar bo v boju prišlo prav. V Radovljici je poznal ljudi, ki so bili zanesljivi in začel jih je nagovarjati, naj sodelujejo v gibanju. Nekaj jih je pridobil.

Nenadoma vse skupaj izgine in znova je v veliki dvorani, polni ljudi. Okrog so njegovi tovariši in vsi dobro razpoloženi znova začnejo razpravati. Vsi so veseli tega srečanja in upajo, da bo kmalu spet kakšno. Nekateri se jezijo na dež, gotovo bi se jih na tem srečanju zbralo še več, če ne bi zunaj padalo.

Znova tema. Skupaj s partizani 1. jelovške čete so organizirali trosenje letakov po Radovljici in okolici. Nacisti so besneli in neuspešno iskali storilce. Vinko Berce pa se je skrivaj nasmihal in si mislil svoje. Novembra 1942 je postal zanj že nekoliko prevroče v Radovljici. Nemci so zavohali, da ni najbolj čist, in so začeli poizvedovati za njim. Odšel je v ilegalo. Delal je, kolikor je mogel. Končno je postalo že tako vroče in nevarno zanj, da so se odločili, naj gre v gozd.

Februarja 1942 je odšel in po skrivnih zvezah je prišel v 3. četo Jelovškega bataljona 1. gorenjskega odreda. Nekaj časa je bil mitraljezec. Zanj je bilo to naporno, saj je bil drobne postave. Premestili so ga k intendantom. Skrbel je, da so imeli borci kaj za pod zob. Včasih je lahko komu dal tudi kakšen kos oble-

ke ali druge opreme. Švabi so hajkali za njimi, oni pa so jih napadli in se umaknili. Veliko žrtev so imeli, saj so Nemci menili, da je to njihova dežela, in v Reihu niso hoteli imeti neredov in uporov.

Vinko Berce-Ferdo

Dobili so ukaz, naj njihova četa odide na Dolenjsko. Po večdnevni poti so prispeli. Še z nekaj tovariši so ga dodelili v Šerčerjevo brigado. Sovražniku so nagajali in mu zadajali udarce, kjer so le mogli. Veseli so bili, ko so jih videli, kako bežijo po hribih in dolinah.

Pred njim je nekaj zaropotalo. Natakari je predenj postavil krožnik s partizanskim golažem. Oni so ga le redko videli. Poskusil ga je, dober je, dober. Zazdelo pa se mu je, da vseeno ni tako slasten, kot tisti v partizanih. Spet se je oglasila glasba.

Tudi njega je moralo zadeti. Usoda je tako odločila in ni moglo biti drugače. Bili so na Krvavi polici, ko ga je krogla našla. Poslali so ga v bolnišnico na Snežnik. Dokaj hitro se je poopravil in se vrnil v 3. bataljon Šerčerjeve brigade. Nemška ofenziva. Brigada je bila na Primorskem, njegov bataljon pa je bil v Tatrah v Brkinih. Nemci so jih obkolili. Trdovratno so se upirali premočnemu sovražniku, vendar ni bilo drugega izhoda kot preboj iz obroča. Uspeli so priti iz obroča, vendar so bile tudi žrtve velike. Vinko Berce-Ferdo pa je bil drugič ranjen. Sovražnikova krogla mu je prebila nadlaht. Zdravil se je kar v enoti. Nekega dne so dobili povelje za premik. Odšli so na pot, ne da bi vedeli, kam so namenjeni. Prišli so na Suhor. Šibkejši, ranjeni in bolane borce so začeli izločati in jih dodeljevati drugim enotam. Čutil je, da se pripravlja nekaj velikega. Kar slabe volje je postal, da njega ne bo zraven. Ko je brigada z ostalimi enotami odšla, je slišal, da se odpravljajo

na Štajersko. Še bolj je postal jezen, da mora ostati.

Dodelili so ga glavnemu štabu Slovenije. Postal je intendant oddelka za zveze. Opravljal je svoje naloge, kolikor se je le dalo dobro, hkrati pa je budno spremljal, kaj se dogaja z njegovo – Šerčerjevo brigado. Kolikokrat mu je postalo pri srcu hudo, da ne more biti s soborci na položaju in klestiti tistih, ki so se v začetku tako šopirili po Radovljici in vzklikali gesla o tisočletni vladavini

nadljudi. Zdelo se mu je, da nekaj ne more biti v redu. Govorili so o tisoč letih, on je še vedno živ, ta država ali imperij pa že propada. Kaj je zdaj narobe? Ali so se oni tako zmotili ali pa se je človeško življenje tako nenadoma podaljšalo.

Partizani so čedalje več hodili v šole in se izobraževali. Njega so poslali v višjo ofirsko intendantsko šolo v Metliko. Bilo je marca 1945. Čutili so, da bo vsega kmalu konec in da sovražnika že grabijo smrtni krči. Na sam dan svobode je bil že v Ljubljani. Konec vojne pa za Vinka Berceta-Ferdota ni pomenil slovesa od uniforme. Ostal je v JLA in opravljal naloge, za katere se je usposobil v partizanih. Počasi so začeli prihajati v armado šolani kadri, kadri, ki so končali akademije, in začutil je, da se mora umakniti. Leta 1952 se je demobiliziral. Mislil si je, zdaj bo več prostega časa, kot ga je bilo med službovanjem. Kako se je motil. Vključil se je v delo zveze borcev. Dobil je več funkcij. Tudi v SZDL je delaven. Najbolj pa ga veseli, kadar ga prosijo šolarji, naj jim pride pripovedovati o svojih partizanskih letih. Z veseljem se odzove takemu vabilu. Srce mu začne hitreje bit, ko vidi mlade obraze, ko kar požirajo vsako njegovo besedo. Velikokrat jih pelje na Jelovico, na kraj, kjer je padel Jože Gregorič.

Dan se je že nagibal proti večeru, dež pa je še naprej padal. Vinko Berce-Ferdo pa se je počasi odpravljal proti Gorenjski in Radovljici, krajem, ki mu toliko pomenijo, da bi za njihovo svobodo šel skozi vse trpljenje še enkrat.

Bojan Kuntarič

Stanko Rebula

»Odkritosrčnost mora biti naš adut!«

Kratko pristriženi, nekoliko sršči brki, umirjen nastop, ki ga poživilja s prav tako umirjenim nasmehom, urejenost, ki naravnost butne vate, in zdrava prisrčnost, kjer je vse natanko odmerjeno, pa ne preračunano, pač pa iz narave, takšen je Stanko Rebula iz Sežane.

»Rebula, saj poznate. Odlično vino«, se nekoliko sprosti in čaka. Medtem brez kakršnekoli zadrege ali živčnosti sproščeno opazuje vrvenje, a tako, da sogovornik ni prizadet.

Vprašljivost začetka. »Na Primorskem je bilo vse nekoliko drugače«, zatipa, poizkuša. Poigra se s pestjo, kot da je tam odgovor, nabere gube na čelu.

Nekdo za nama skorajda požira besede, tako se mu mudi. Čas, ki je tako na hitro obrnil kdovekoliko strani žaltavega življenja, drugačno skorajda biti ne more, dé oni za hrbtom, se neopazno zgoščuje za Stankovim čelom.

»Štiridesetega leta so me potegnili v italijansko vojsko«, začne nadvse urejeno pripoved. »Dvainštiridesete-

je zato tudi odšel. Vprašanje je vredno nasmeha, ki se nalahko zapelje mimo oči, skozi sršče brčice.

Odrinil je na karavlo P 3, ki je bila tisti čas v Ložah pri Sajovčah, kjer je bilo tudi partizansko taborišče. Na karavali je ostal do poletja 1944, ko je odrinil v peti bataljon 1. brigade VDV, v vod za sabotaže, in ostal tam do osvoboditve.

»Nenehno sem bil na terenu, vseskozi v stiku z ljudmi. To mi je bilo napisano na kožo. Za kurirja ni bilo nič pretežko.

Ej, nekaj od vsega tega ostane še posebej v spomnu. Vsaka knjiga je po svoje lepa, toda so strani, ki se ne hote vselej pretihotapijo v spomin, iz čudnega ozadja, nezavednega vedenja.

Ko sem bil na karavli, smo se odpravili nekega dne na teren. Jože iz Loškega potoka, Franc Zafelj, ki je pozneje padel, ter še neki novinec, prostovoljec iz Nove Sušice, ki smo ga peljali v enoto. V Volčah pri Košani so nas nenadoma napadli. Novinec je

Nemci iz Pivke proti Suhorju. V Vremski dolini, v smeri proti Trstu, smo jih napadli. Bilo nas je menda šest, Nemcev najmanj sto. Imeli smo nekaj šarcev. Na cesti smo pripravili minsko polje, vso cesto smo zaminirali. Zelo veliko Nemcev je padlo. Bili smo veseli, kako tudi ne bi bili.

Zgodilo se je poleti 1944. Ivan Može in Franc Gombač, sosed pri mizi, požirata besede, dodajata, dogodek je iz minute v minuto vse bolj jase, prijetna razburjenost se polasča vseh treh. Nihče ne želi, da bi se pozabilo. Ne, to ne sme biti. Dokler smo mi živi, ne, zatrjujejo.

»Da je hudo, pravimo! Seveda«, reče Stanko, ki mu kar po vrsti nagajajo živci, revma, srce (človek, ki je dve zimi prebil v gozdu, česa drugega tudi pričakovati ne more!), »saj je hudo. Bilo je in bo. Kaže pa vendarle, da ni tako hudo, kot govorimo, kajti če bi bilo to res, se ne bi obnašali tako, kot se pač. Kako?

Zapomnite si, da bi človek marsikaj znil, ne brezglavo kritiziral. Če se nekaj zmenimo – in menimo se kar naprej – je treba to spoštovati. Zakaj ne spoštujemo? Iz presitosti nemara? Požrešnosti? Razvajenosti? Meni je moja pokojnina dovolj (kdor z malim ni zadovoljen, velikega vreden ni!). Zakaj nekomu drugemu ni dovolj šest ali sedem milijonov?

Govorimo, da delavec odloča o vsem, a delavec še vedno premalo ve. Ne spustijo ga do besede. Kdo? Tisti, ki jim nikoli ni dovolj. Po drugi strani delavec premalo pozna zakone, samoupravljanje brzi mimo njega, ne pogloblja se v stvari. Ni borben. Vendar: včasih je to znal biti. Pomeni to, da mu gre predobro? Morali bi se učiti iz zgodovine. Venomer učiti, poznati zadeve. Če nečesa ne poznaš, še primerjati ne moreš. Kako lahko, denimo, mladi hvalijo Zahod, če še domovine prav dobro ne poznajo?

Razlogov, zakaj je tako, je sto in sto. Ljudje in z njimi vred družbenopolitične organizacije, tudi partija, se zapirajo vase, ustvarja se nekakšno lastništvo, novi sloji se rojevajo, čedalje več je tistih, ki bi radi zlezli nad drugega, mu solili pamet ali pa živeli od njegovih žuljev.

Ne gre mi v račun, da na primer pravijo, sestanku naj ne prisostvuje ta, ki ni v zvezi komunistov, pač nima kaj iskati med nami. To ni res. Borimo se za odprtost, ničesar nimamo za skrivati, pred nikomer, tudi dvoličnosti ne maramo...«

Milenko Strašek

Stanko Rebula

ga sem zaprosil za dopust, a mi ga zaradi povečane partizanske aktivnosti niso hoteli odobriti. Na lastno odgovornost sem prosil komandanta bataljona, seveda pod pogojem, da se vrnem, za dopust. Odšel sem trinaštiridesetega, spomladl.

Da bi se vrnil? Kje pa, saj

padel, jaz sem bil ranjen v levi bok. Razbežali smo se vsak na svojo stran, jaz sem se zavlekel v skale. Popoldne so nas tovariši, ki so bili blizu, prišli iskat in še isti dan zvečer sem odšel k bratu Ediju, po domače Vitezovemu.

In spet, ko so prodirali

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DRGLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MIRA OKORN; Vodja uprave: MILAN SETNIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-4572 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35